‘Ik dreig niet, ik doe je een belofte…’

Hoe taalgebruikstheorieën de interpretatie van taaluitingen als dreigementen in een juridische context kunnen onderbouwen.

Janneke Veltkamp
studentnr. 0814822
j.veltkamp@umail.leidenuniv.nl
begeleider: Dr. H. Jansen
Opleiding Nederlandse Taal & Cultuur
Universiteit Leiden, Leiden
20 ECTS

Inhoudsopgave

	pagina
1. Inleiding	5
2. Dreigementen in de rechtspraak in Nederland	7
2.1) Inleiding	7
2.2) Rechtspraak in Nederland	7
2.2.1) Algemene rechtspraktijk	7
2.2.2) Strafrecht	7
2.3) Dreigementen als juridisch struikelblok	8
2.3.1) Dreigementen in een criminologisch kader	8
2.3.2) Het Wetboek van Strafrecht en problematiek in de jurisprudentie	9
2.4) Afsluiting	10
3. Dreigementen in de Pragmatiek en Argumentatietheorie	11
3.1) Inleiding	11
3.2) De pragmatiek	11
3.2.1) De Taalhandelingstheorie en het Coöperatieprincipe	11
3.2.2) Bestaand onderzoek naar dreigementen uit de pragmatiek	14
3.3) Argumentatietheorie	16
3.3.1) De pragma-dialectiek als argumentatietheorie	16
3.3.2) Bestaand onderzoek naar dreigementen uit de argumentatietheorie	18
3.4) Afsluiting	23
4. Handreiking voor het onderscheid in dreigementen	24
4.1) Inleiding	24
4.2) Criminologisch onderscheid	24
4.3) Instrumentele dreigementen	24
4.4) Expressieve dreigementen	26
4.5) Afsluiting	29
5. Corpus-analyse met de handreiking	31
5.1) Inleiding	31
5.2) Methodologie	31
5.3) Kwantitatieve analyse	32
5.4) Kwalitatieve analyse	33
5.4.1) Waarschuwingen	33
5.4.2) Beloftes	35
5.4.3) Beledigingen	38
5.4.4) Uitdagingen	39
5.4.5) Overig	41
5.5) Afsluiting	45

6. Conclusie 47

7. Bibliografie 49

Bijlage 1: Corpus Rechtbank 51
Bijlage 2: Corpus Jurisprudentie 70
Bijlage 3: Overzicht discussieregels pragma-dialectiek 84

Samenvatting

Deze scriptie beschrijft een onderzoek naar dreigementen en de wijze waarop dreigementen door rechters veroordeeld worden. Rechters veroordelen dreigementen op basis van de wettekst uit het Wetboek van Strafrecht (artikel 285) en gebruiken aanvullende jurisprudentie voor hun oordeel. Voor een dreigement geldt dat het aan de volgende criteria moet voldoen om strafbaar te zijn: de hoorder moet *kennis* hebben genomen van de bedreiging, er moet sprake zijn van *opzet* van de dader en de hoorder moet redelijk *bevreesd* zijn door het dreigement. Analyse van de jurisprudentie rond dreigementen wijst uit dat rechters deze criteria niet systematisch toepassen. Dit komt door het gebrek aan een handreiking waarmee rechters dreigementen kunnen onderscheiden van andere taalhandelingen als beloven en waarschuwen.

De taalhandelingstheorie (pragmatiek) en de pragma-dialectiek (argumentatietheorie) kunnen een aanvulling zijn op de criminologische invalshoek die in juridische context gebruikt wordt. De pragma-dialectiek analyseert de argumentatieve structuur van het dreigement terwijl de taalhandelingstheorie meer inzicht geeft in de relatie tussen spreker en hoorder en de interpretatie van een uiting als dreigement. Middels een handreiking, bestaande uit een symbiose van de invalshoeken van de criminologie, de pragmatiek en de argumentatietheorie, kunnen dreigementen geanalyseerd worden in instrumentele en expressieve varianten:

1. X! 1.1 Als –X, dan Y 1.1’ Y is onwenselijk	1. X! 1’ X is onwenselijk 1.1 -
Instrumenteel dreigement *(sturende taalhandeling)*	*Expressief dreigement* *(uitdrukkende taalhandeling)*

Corpus-analyse van dreigementen en de bijbehorende jurisprudentie wijst uit dat beide varianten veel voorkomen in rechtszaken, maar dat vooral expressieve dreigementen problematisch zijn om te veroordelen omdat deze dreigementen veel lijken op taalhandelingen als beloven. Een expressief dreigement is een uitdrukkende taalhandeling en dat maakt het voor de rechter lastiger om de (kwade) opzet van de spreker te herkennen en om de vrees van de hoorder aannemelijk te maken. Middels de handreiking die uit dit onderzoek naar voren is gekomen, kunnen rechters instrumentele en problematische expressieve dreigementen onderscheiden van andere taalhandelingen. Door zich bewust te zijn van de kenmerken van dreigementen, kunnen rechters dreigementen op systematischer wijze analyseren en beredeneren of er voldaan is aan de voorwaarden van kennis van de hoorder, opzet van de spreker en vrees bij de hoorder. Op deze manier kunnen rechters een objectiever en wetenschappelijk onderbouwd oordeel leveren over dreigementen.

1. Inleiding

Op 1 februari 2005 wordt een rechtszaak behandeld in het Gerechtshof te Arnhem. Twee jongens hebben ruzie met elkaar gekregen en in de woordenwisseling roept de een tegen de ander 'Ik zoek je op en verzuip je in het Twentekanaal. Ik weet wel waar je woont!' De spreker wordt door het slachtoffer beschuldigd van bedreiging. De zaak komt voor de rechter, maar deze spreekt de verdachte vrij met als argument:

> Het hof is van oordeel dat de aan […] nageroepen woorden op zichzelf genomen voldoende zijn om bij de bedreigde de redelijke vrees te doen ontstaan dat hij het leven zou kunnen verliezen of zwaar zou kunnen worden mishandeld. Het hof benadrukt evenwel dat het niet zo kan zijn dat elke onbeheerste uiting van woede enkel vanwege de laakbare woordkeus kan worden aangemerkt als bedreiging in de zin van art. 285 van het Wetboek van Strafrecht. (LJN AS5050)[1]

Deze vrijspraak staat in contrast met vele zaken waarin het uiten van een dreigement wel veroordeeld is. Bijvoorbeeld de volgende zaak uit 2012. Een man is boos op zijn vrouw en bedreigt haar en hun zoontje. Hij roept 'Jij moet [zoontje] in zijn bed zetten, anders steek ik hem en jou ook.' De rechter stelt zonder verdere toelichting dat er sprake is van 'bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht'.[2] Anders dan bij de zaak uit 2005, veroordeelt de rechter in dit geval wel de verdachte wegens het uiten van een dreigement. Een vreemde tegenstelling, want in beide gevallen gaat het om een herkenbare doodsbedreiging. Op basis van welke overwegingen oordeelt de rechter dan verschillend in deze zaken?

Een bedreiging of dreigement is volgens de wet strafbaar. Factoren als de zwaarte van het dreigement en de context waarin het geuit is wegen mee in de beoordeling. De rechter gaat uit van de tekst van het Wetboek van Strafrecht waaraan ook al in het eerste citaat boven gerefereerd is. De wettekst zegt het volgende over bedreiging:

> Bedreiging met openlijk in vereniging geweld plegen tegen personen of goederen, met geweld tegen een internationaal beschermd persoon of diens beschermde goederen, met enig misdrijf waardoor gevaar voor de algemene veiligheid van personen of goederen of gemeen gevaar voor de verlening van diensten ontstaat, met verkrachting, met feitelijke aanranding van de eerbaarheid, met enig misdrijf tegen het leven gericht, met gijzeling, met zware mishandeling of met brandstichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie. (Wetboek van Strafrecht, artikel 285)

Het dreigement als vorm van misdaad, zoals in het Wetboek van Strafrecht beschreven, behoort tot het onderzoeksterrein van de criminologie. Criminologie als wetenschappelijk onderzoeksgebied wordt omschreven als 'the science or discipline that studies crime and criminal behaviour' (Hagan, 2008: 1). De wetstekst houdt zich alleen bezig met de inhoud van een dreigement en zegt niets over de vormelijke kenmerken van het dreigement of de wijze waarop de relatie tussen spreker en hoorder van invloed is op het interpreteren van een uiting als een dreigement. Juist deze laatste twee factoren lijken van belang voor een systematische analyse en een goed onderbouwde veroordeling van dreigementen. De vorm van een dreigement helpt immers bij het herkennen van uitingen als dreigementen en de relatie tussen de gesprekspartners is belangrijk om het dreigement in de juiste context te plaatsen. Twee taalgebruikstheorieën kunnen de criminologische invalshoek op deze punten aanvullen.

---

[1] Gerechtshof Arnhem 1 februari 2005, LJN AS5050 (via Van Laanen, 2012).
[2] Zie ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0912, via www.uitspraken.rechtspraak.nl.

Enerzijds de argumentatietheorie, die het dreigement als argumentatieve vorm analyseert, en anderzijds de pragmatiek, die de relatie tussen spreker en hoorder expliciteert.

De twee eerder gegeven voorbeelden laten zien dat rechters in hun beoordelingen van dreigementen niet systematisch te werk lijken te gaan. De rechter beziet en beoordeelt het dreigement in de context en gebruikt hiervoor het Wetboek. Het is echter niet duidelijk hoe rechters dreigementen onderscheiden van andere taaluitingen. Er ontbreekt een overzicht van kenmerken die dreigementen onderscheiden van andere taaluitingen. Het expliciteren van de kenmerken van dreigementen kan helpen om de interpretatie van een taaluiting als dreigement in een juridische context adequaat te onderbouwen en om vervolgens tot een passende veroordeling te komen.

In deze masterscriptie wordt naar aanleiding van dit gebrek een onderzoek beschreven naar dreigementen in een juridische context. Hoewel een blik of een wapen ook als dreigement kan dienen of als dreigend kan worden ervaren, gaat het in deze scriptie alleen om de analyse van het dreigement als talige uiting. De vraag die in deze scriptie onderzocht is, luidt als volgt:

> *Hoe kan een adequate analyse van dreigementen met behulp van de theoretische kaders van de criminologie, de pragmatiek en de argumentatietheorie een handreiking bieden waarmee rechters hun interpretatie van taaluitingen als dreigementen systematischer kunnen onderbouwen?*

Om deze vraagstelling te beantwoorden, is deze scriptie opgedeeld in zeven hoofdstukken. Aangezien dit onderzoek zich specifiek richt op dreigementen die in rechtszaken behandeld zijn, wordt in het tweede hoofdstuk eerst een beknopte uitleg gegeven van de rechtspraktijk in Nederland en de huidige juridische stand van zaken met betrekking tot dreigementen voor zover relevant voor dit onderzoek. In het derde hoofdstuk worden de taalgebruikstheorieën van de argumentatietheorie en de pragmatiek besproken. Deze theorieën dragen bij aan het vormen van een handreiking waarmee het juridische probleem aangepakt kan worden. De criminologie en de twee taalgebruikstheorieën dragen in het vierde hoofdstuk bij aan een handreiking waarmee een aantal kenmerken gegeven kunnen worden om dreigementen adequaat te analyseren. Het vijfde hoofdstuk analyseert op kwantitatieve en kwalitatieve wijze een corpus dreigementen uit juridische context en laat middels voorbeelden zien hoe verschillende uitingen in de juridische praktijk van elkaar onderscheiden kunnen worden door het gebruik van de kenmerken uit het vierde hoofdstuk. Hoofdstuk zes geeft de conclusie van dit onderzoek en in hoofdstuk zeven is de gebruikte literatuur terug te vinden.

2. Dreigementen in de rechtspraak in Nederland

2.1) Inleiding

Dit hoofdstuk geeft eerst een overzicht van de rechtspraktijk in Nederland en vervolgt met de problematiek die in de rechtsgang bestaat omtrent de veroordeling van dreigementen. De in de inleiding geschetste problematiek bevindt zich immers in de juridische context. Het inzichtelijk maken van de rechtspraktijk draagt bij aan een beter begrip van de problematiek rond de veroordeling van dreigementen.

2.2) Rechtspraak in Nederland

2.2.1) Algemene rechtspraktijk[3]

Het is in Nederland tot op zekere hoogte strafbaar om een ander te bedreigen. Strafbare bedreigingen worden behandeld binnen de rechtspraak. De Rechtspraak in Nederland kent verschillende organen. Het bekendst zijn de rechtbanken. De rechtbank bekijkt per zaak op welke afdeling deze thuishoort. Dit is afhankelijk van de aard van de zaak (straf, civiel of bestuur) en de omvang. In het civielrecht staan burgers of organisaties tegenover elkaar. In het strafrecht is het de overheid, specifiek het Openbaar Ministerie (OM), die middels de officier van justitie burgers of organisaties aanklaagt om een strafbaar feit. Daarnaast bestaat er ook het bestuursrecht. Bij deze laatste vorm van rechtspraak staan burgers of organisaties tegenover de overheid. Naast deze drie rechtsgebieden bestaat er ook nog het kantongerecht. Bij deze bijzondere vorm van rechtspraak behandelt de rechter civiele zaken en lichte strafzaken om de werkdruk voor rechters in andere rechtsgebieden te beperken.

Kleinere zaken worden door een enkele rechter (enkelvoudige kamer) behandeld, grotere of ingewikkeldere zaken worden door een team van drie rechters, de meervoudige kamer, behandeld. De rechter doet een uitspraak over de zaak in kwestie. Iemand die het niet eens is met een uitspraak van de rechtbank kan in hoger beroep gaan bij één van de vier Gerechtshoven. De hoogste rechtsprekende instantie in Nederland is de Hoge Raad der Nederlanden. De Hoge Raad houdt toezicht op het Nederlandse rechtssysteem en heeft de bevoegdheid om uitspraken van de lagere instanties, en dan met name de Gerechtshoven, te vernietigen. Een beroep tegen de uitspraak van een Gerechtshof bij de Hoge Raad wordt cassatie genoemd. Het geheel van alle uitspraken die rechters ooit hebben gedaan, vormt de zogeheten jurisprudentie. De jurisprudentie is voor rechters de belangrijkste leidraad bij de juiste toepassing van de wet.[4] De jurisprudentie rond dreigementen vormt de basis voor het onderzoek omtrent de bestaande problematiek in de rechtspraktijk rond dreigementen.[5]

2.2.2) Strafrecht

Bij dreigementen hebben we te maken met de afdeling strafrecht. Een zaak begint meestal bij de politie middels een aangifte door het slachtoffer en resulteert samen met eventueel verder onderzoek in een proces-verbaal. Het Openbaar Ministerie (OM), in de persoon van de officier van justitie, kan op basis van het proces-verbaal besluiten tot verdere vervolging. In het strafrecht geldt dat iemand alleen veroordeeld kan worden voor strafbare feiten zoals die beschreven staan in onder andere het Wetboek

---

[3] De informatie in deze paragraaf is ontleend uit de volgende bron: http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechtspraak-en-geschiloplossing/opbouw-rechtspraak-in-nederland. Geraadpleegd dd. 2 juni 2014.

[4] Bron: http://www.rechtspraak.nl/organisatie/Pages/default.aspx. En de brochure: *Rechtspraak in Nederland* van www.rechtspraak.nl.

[5] Deze problematiek wordt beschreven in §2.3 op pp. 8-10.

van Strafrecht.[6] Deze strafbare feiten kunnen verdeeld worden in overtredingen (lichte vergrijpen) en misdrijven (zwaardere vergrijpen) (Rechtspraak brochure, 2013: 13).

Wanneer het OM heeft besloten tot verdere vervolging, krijgt de verdachte een dagvaarding uitgereikt waarin staat waarvan iemand verdacht wordt en wanneer deze persoon voor de rechtbank voor moet komen. De officier van justitie leest de dagvaarding in het proces voor en eist een bepaalde straf. De rechter onderzoekt vervolgens met behulp van de informatie uit het proces-verbaal en bijvoorbeeld getuigen of het strafbare feit inderdaad gepleegd is en of de straf gepast is.

Voor de rechter tot een uitspraak of vonnis kan komen, moet er met drie kwesties rekening gehouden worden (Rechtspraak brochure, 2013: 16-17). Ten eerste: is het feit 'wettig en overtuigend' bewezen? Er moet voldoende bewijs zijn dat het strafbare feit ook daadwerkelijk gepleegd is door de verdachte en het bewijs moet wettig vergaard zijn. Ten tweede: is het feit strafbaar? En ten derde: is de dader ook strafbaar? Het kan zo zijn dat de dader bijvoorbeeld door psychologische problemen verminderd toerekeningsvatbaar is. Als aan deze voorwaarden is voldaan, kan de rechter een straf opleggen. Dit kan een boete, gevangenisstraf of taakstraf zijn (Rechtspraak brochure, 2013: 17).

2.3) Dreigementen als juridisch struikelblok

2.3.1) Dreigementen in een criminologisch kader

Zoals gezegd in de inleiding gaat het bij het bestuderen van het dreigement als vorm van misdaad om een criminologisch perspectief. Binnen de criminologie wordt er een algemeen onderscheid gemaakt tussen instrumentele en expressieve delicten (Bovenkerk, 2005: 18). Dit algemene onderscheid kan volgens Bovenkerk verder doorgetrokken worden naar bedreigingen. Bij instrumentele bedreigingen wil de spreker 'een concreet resultaat afdwingen' terwijl de spreker bij een expressieve bedreiging zich vooral 'demonstratief wil uiten' (Bovenkerk, 2005: 18).

Criminologie houdt zich vooral bezig met de inhoud van dreigementen, dat wil zeggen: waarmee wordt gedreigd en in welke mate dit strafbaar is. De strafbaarheid van een dreigement ligt in het feit dat de persoonlijke vrijheid geschonden wordt. Artikel 285 Sr, op basis waarvan uitingen al of niet veroordeeld kunnen worden als dreigement, staat in Hoofdstuk 18 van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht. Artikel 285 gaat uit van de bescherming van de persoonlijke vrijheid (Van Laanen, 2012: 348 en Corpus Jurisprudentie):

> Daarbij is van belang dat art. 285 Sr is geplaatst in Titel XVIII van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht waarin strafbaar zijn gesteld "Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid". (LJN BO3400)
>
> (…) Het belang dat art. 285 Sr beoogt te beschermen is immers **bescherming van de persoonlijke vrijheid** [dikdruk: JV], in het bijzonder het voorkomen dat iemand onder druk wordt gezet door een bedreiging met een ernstig misdrijf.[7]

Het recht op persoonlijke vrijheid is een fundamenteel mensenrecht en houdt in dat eenieder vrij is om zijn of haar eigen keuzes te maken. Op dit beginsel zijn wetten gebaseerd die de vrijheid van bijvoorbeeld religie, vrije keuze in het huwelijk en vrijheid van dwang beschermen (Franck, 1997: 594). De inhoud van een dreigement, vaak de belofte van geweld bevattend, beperkt iemand in diens persoonlijke vrijheid en is daarom strafbaar.

---

[6] Ook andere wetten kunnen gebruikt worden voor het bepalen van de strafbaarheid en de strafmaat van feiten. Bijvoorbeeld de Opiumwet of de Leerplichtwet.

[7] Corpus Jurisprudentie, casus 1: ECL:NL:RBGEL:2013:4803.

2.3.2) Het Wetboek van Strafrecht en problematiek in de jurisprudentie

Als rechters een uitspraak doen, dan kijken ze niet alleen naar de geschreven wetten, maar ook naar de jurisprudentie. De rechter legt de wet uit door binnen de context van het specifieke geval, nuances aan te brengen in de toepassing van de wet (Rechtspraak brochure, 2013: 4-5). Ook bij het veroordelen van dreigementen speelt de jurisprudentie en dan met name in de vorm van de uitspraken van de Hoge Raad, een grote rol (Rechtspraal brochure, 2013: 10-11).

Bedreiging is een algemeen voorkomend verschijnsel. De strafbaarheid hangt af van de ernst van de bedreiging. Het Wetboek van Strafrecht zegt het volgende over bedreiging:[8]

> Bedreiging met openlijk in vereniging geweld plegen tegen personen of goederen, met geweld tegen een internationaal beschermd persoon of diens beschermde goederen, met enig misdrijf waardoor gevaar voor de algemene veiligheid van personen of goederen of gemeen gevaar voor de verlening van diensten ontstaat, met verkrachting, met feitelijke aanranding van de eerbaarheid, met enig misdrijf tegen het leven gericht, met gijzeling, met zware mishandeling of met brandstichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie. (Wetboek van Strafrecht, artikel 285)

Naast dit wetsartikel heeft de uitspraak van de Hoge Raad, de belangrijkste leidraad op dit gebied (Rechtspraak brochure, 2013: 10-11), in 1984 bepaald dat er voor een strafbare bedreiging sprake moet zijn van bedreiging met een ernstig misdrijf. Dat betekent dat dreigen met lichte mishandeling niet strafbaar is ex art 285 Sr.[9] In de praktijk moet een dreigement, naast het bevatten van de verwijzing naar een ernstig misdrijf, aan bepaalde aanvullende voorwaarden voldoen om strafbaar te zijn (Groenendaal, 2005: 358). Ten eerste moet het slachtoffer *kennis* hebben genomen van de bedreiging. Ten tweede moet er *redelijke vrees* zijn geweest bij de bedreigde. Hiervoor is het vaak nodig dat de verbale bedreiging begeleid wordt door niet-verbaal agressief handelen, bijvoorbeeld het zwaaien met een mes. Ook moet er een zekere aannemelijkheid in het dreigement zitten. Onzindreigementen als ‘Ik stuur je naar Mars’ vallen dus buiten de reikwijdte van art 285 Sr. Als laatste moet de dader de *opzet* hebben gehad van het teweegbrengen van redelijke vrees bij de bedreigde.

De jurisprudentie van de recentere zaken die in dit corpus geanalyseerd zijn, wijst vaak terug naar de uitspraak van de Hoge Raad van 1984. De drie aanvullende factoren (Groenendaal, 2005: 358): kennis van het slachtoffer, redelijke vrees bij het slachtoffer en opzet van de dader, zorgen echter voor tegenstrijdige uitspraken bij rechters. Een voorbeeld daarvan zijn we in de inleiding al tegen gekomen. De problematiek binnen het juridisch systeem lijkt vooral te gaan om de uitleg van het begrip ‘dreigement’ en het onderscheid tussen strafbare dreigementen en niet-strafbare verwante uitingen. Een belangrijk begrip hierbij is de *intentie* van de spreker. De rechter stelt in de zaak van 2005 uit de inleiding dat ‘niet elke onbeheerste uiting van woede’ als dreigement in de zin van artikel 285 Sr. kan worden aangemerkt.[10] Dat de rechter spreekt over een uiting van woede verraadt dat het hier gaat om het criterium ‘opzet van de dader’ waaraan niet voldaan is. Opzet vooronderstelt intentie. Dat de rechter oordeelt over de opzet van de dader, verraadt dat de intentie een factor van betekenis is in het onderscheiden van dreigementen van andere taaluitingen. Intentie is een lastige factor om te beoordelen aangezien een rechter dit bij een verdachte nauwelijks achteraf objectief kan toetsen.

---

[8] Dit fragment is reeds vermeld in de inleiding (p. 5) maar wordt hier voor het gemak nogmaals herhaald.
[9] Via Groenendaal (2005): Hoge Raad, 17 januari 1984, NJ 1984, 479.
[10] Zie H1, p.5.

Het belang van intentie bij het analyseren van dreigementen zien we ook nog eens terug in Bovenkerk (2005: 18). Hij baseert zijn onderscheid tussen instrumentele en expressieve dreigementen op basis van de intentie van de spreker.

Intentie is dus belangrijk en tegelijk problematisch bij het interpreteren van taaluitingen als dreigementen. De bespreking van de theoretische kaders in hoofdstuk drie en het opzetten van de kenmerken in hoofdstuk vier zullen nog dieper ingaan op dit probleem.

2.4) Afsluiting

In dit hoofdstuk is een beknopt overzicht gegeven van de rechtspraktijk in Nederland en de jurisprudentie rond dreigementen. De jurisprudentie laat zien dat er wel globale criteria zijn waar rechters naar kijken bij het beoordelen van dreigementen, namelijk het kennis nemen van het dreigement door de hoorder, het ontstaan van redelijke vrees bij de hoorder en de opzet van de spreker. Rechters moeten echter wel een taaluiting als dreigement interpreteren om deze criteria toe te kunnen passen. Bij de interpretatie van taaluitingen als dreigementen lijkt de intentie van de spreker een belangrijke rol te spelen. Tegelijk is het ook problematisch om deze intentie objectief te beoordelen. Een handreiking om dreigementen te onderscheiden van andere taaluitingen, zou kunnen helpen om de interpretatie van een dreigement, en daarmee de juridische beoordeling, objectiever te onderbouwen. Het volgende hoofdstuk zet uiteen hoe de argumentatietheorie en de pragmatiek kunnen helpen bij het ontwikkelen van zo’n handreiking.

3. Dreigementen in de Pragmatiek en Argumentatietheorie

3.1) Inleiding

In dit hoofdstuk worden twee taalgebruikstheorieën besproken die kunnen helpen om meer systematiek aan te brengen in de toepassing van de bestaande criminologische criteria uit de jurisprudentie. Het gaat hierbij enerzijds om de pragmatiek en anderzijds om de argumentatietheorie. De pragmatiek is van belang omdat deze theorie de taaluiting analyseert als taalhandeling op basis van communicatieve principes. Pragmatiek kan daarmee onder andere het probleem van het interpreteren van de intentie inzichtelijker maken. De argumentatietheorie analyseert uitingen als argumenten in een discussie en draagt bij aan het herkennen van vormelijke kenmerken van dreigementen. Zo kunnen formuleringskwesties met deze theorie geanalyseerd worden.

Zowel inhoud als de bestaande wetenschappelijke literatuur over dreigementen binnen elk van deze taalgebruikstheorieën komt aan bod. In de literatuur wordt gezocht naar mogelijke aanknopingspunten die later in de handreiking kunnen helpen met het onderscheiden van dreigementen ten opzichte van andere uitingen. De inhoud van de theorieën en de inzichten uit de literatuur vormen de basis voor de handreiking in het vierde hoofdstuk waarmee rechters de interpretatie van een taaluiting als dreigement kunnen verantwoorden.

3.2) De pragmatiek

3.2.1) De Taalhandelingstheorie en het Coöperatieprincipe

Taalhandelingstheorie

De taalfilosoof John Austin stelde rond 1950 de theorie van de taalhandelingen (*speech acts*) op. Hij baseert zijn theorie op eerder taalfilosofisch inzicht dat betekenis resulteert uit een samenhang van talige en niet-talige informatie. Taalelementen moeten daarbij voor een correctie interpretatie gerelateerd worden aan de context waar ze in voorkomen (Koole, 2002: 132). Austin stelt dat het bij taalhandelingen niet uitsluitend gaat om de waarheidswaarde of het descriptieve aspect van een uiting, maar ook om het doel dat de spreker met zijn uiting heeft (Koole, 2002; 132). Een uiting als de volgende is bijvoorbeeld niet descriptief van aard:

> ‘Ik beloof morgen langs te komen.’

Het gaat bij deze uiting niet om het waarheidsgehalte van de uitspraak. Hoewel je van een belofte achteraf wel kunt zeggen of deze vervuld is, is de belofte zelf niet noodzakelijk waar of onwaar. Met een belofte doe je iets met taal. Austin concludeerde uit deze (en aanvullende) observaties dat iedere taaluiting uit drie elementen bestaan (Verschueren, 1999: 22-23):

1.) wat letterlijk wordt gezegd: de *locutie*
2.) wat de spreker door middel van de taal voor type uiting doet: de *illocutie*, in dit geval: beloven
3.) wat de spreker in werkelijkheid met de uiting bereikt bij de hoorder; de *perlocutie*. In dit geval kan de spreker bijvoorbeeld een vertrouwensband opbouwen met de hoorder.

Belangrijk is dat bij analyse van de illocutie en perlocutie niet alleen de letterlijke uiting geanalyseerd wordt, maar dat ook de context een grote rol speelt. Voor het bepalen van de illocutie moet de onderzoeker inschatten wat de intenties zijn van de spreker. Deze intenties komen vaak voort uit de conventies van een cultuur (Chapman, 2011: 63). Zo wordt het in Nederland onbeleefd gevonden om

iemand een rechtstreeks bevel als ‘Geef het zout!’ te geven. Daarom uit de spreker eerder ‘Zou je me alsjeblieft het zout kunnen geven?’ De letterlijke uiting betreft in het laatste geval een vraag naar de vermogens van de hoorder, maar de vraag wordt begrepen als een sturend verzoek om het zout aan te geven. De perlocutie betreft de effecten van een bepaalde taalhandeling. Deze effecten kunnen zowel door de spreker bedoeld zijn (intentionele effecten) als niet bedoeld (niet-intentionele effecten) (Chapman, 2011: 63).

De taalhandelingstheorie deelt voorts alle *speech acts* op in vijf verschillende universele[11] categorieën (Verschueren, 1999: 24 en Chapman, 2011: 64-68):

1.) *assertieven* (beweerders): bij deze taalhandeling doet de spreker een uitspraak over een situatie in de werkelijkheid. Bijvoorbeeld ‘De agenda ligt open op tafel’.
2.) *directieven* (stuurders): met deze uitingen wil de spreker dat de hoorder iets gaat doen of laten. Een voorbeeld is: ‘Wil je het raam even open zetten?’
3.) *commissieven* (binders): het voorbeeld ‘Ik beloof morgen langs te komen’ valt onder deze categorie. De spreker verbindt zich aan een bepaalde propositie, in dit geval het langs komen op de volgende dag.
4.) *expressieven* (uitdrukkers): de spreker refereert aan een bepaalde psychologische (interne) stand van zaken, bijvoorbeeld ‘Het spijt me vreselijk’.
5.) *declaratieven* (verklaarders): deze laatste categorie bestaat uit taaluitingen die trachten op institutionele basis verandering in de werkelijke wereld aan te brengen. Voorbeelden zijn: ‘Ik verklaar Rome de oorlog!’ of ‘Ik doop dit kindje Johannes’.

Iedere talige uiting kan volgens de taalhandelingstheorie geschaard worden onder één van deze vijf categorieën, hoewel overlapping goed mogelijk is (Verschueren, 1999: 24). Voor ieder type taalhandeling geldt dat de uiting moet voldoen aan een aantal *geslaagdheidsvoorwaarden*. Deze voorwaarden geven aan waaraan een uiting moet voldoen wil de uiting een communicatieve geslaagde handeling zijn. Als we de uiting ‘Ik beloof morgen langs te komen’ als basis nemen, kunnen we aan de hand van deze uiting de vier geslaagdheidsvoorwaarden analyseren:[12]

1.) *propositionele inhoudsvoorwaarde*: de taaluiting moet ten eerste inhoud hebben om geslaagd te zijn. In dit geval is de inhoud ‘morgen langs komen’. Omdat je alleen kunt beloven om iets in de toekomst te doen, is de inhoud in dit geval geslaagd. Een belofte met betrekking tot het verleden klinkt vreemd, vergelijk de volgende uiting die grammaticaal misschien wel correct is, maar inhoudelijk volkomen onzin bevat:

?* Ik beloof vorige week de plantjes water te geven.

2.) *voorbereidende voorwaarde*: om de belofte geslaagd te laten zijn, moet de spreker wel van mening zijn dat de inhoud gunstig is voor de hoorder. ‘Ik beloof je morgen een pak rammel te geven’ zal in de meeste gevallen dan ook niet als een belofte worden opgevat, maar als een dreigement. Daarnaast dient de belofte ook daadwerkelijk toegevoegde waarde te geven aan de propositionele inhoud. Beloven dat je morgen langs komt, terwijl dat de standaard gang van zaken is, is dan ook geen geslaagde belofte.

[11] Dat wil zeggen dat deze categorieën toegepast kunnen worden op iedere taal ter wereld.
[12] Ook met dank aan Hulshof (2006, 135-136) waarin de voorwaarden overzichtelijk worden uitgewerkt met een vergelijkbaar voorbeeld.

3.) *oprechtheidsvoorwaarde*: de spreker moet ook de intentie hebben om de belofte uit te voeren. Anders is het een 'loze' belofte en geen geslaagde taaluiting.
4.) *essentiële voorwaarde*: bij deze voorwaarde gaat het erom dat de hoorder de uiting van de spreker correct kan interpreteren qua doelstelling. In dit geval moet de hoorder zich dus realiseren dat het om een belofte gaat, anders gaat de perlocutie van de spreker verloren.

Deze vier voorwaarden zijn toepasbaar op iedere taaluiting hoewel in de praktijk vaak blijkt dat afhankelijk van de context de ene voorwaarde een grotere rol speelt dan de andere (Verschueren, 1999: 23). Bij bijvoorbeeld bij een uiting als 'Ik zweer dat ik de waarheid spreek', zal de oprechtheidsvoorwaarde een grotere rol spelen dan de essentiële voorwaarde. De uiting heeft voor de hoorder namelijk alleen waarde als de spreker ook de intentie heeft om de waarheid te spreken. Zo niet, dan is de uiting een leugen en niet-coöperatief van aard.

Het Coöperatieprincipe
De taalhandelingstheorie tracht door middel van het onderscheid tussen locutie en illocutie te verklaren dat er verschil kan bestaan tussen wat men letterlijk zegt en wat men eigenlijk bedoelt. De vraag blijft echter staan hoe de hoorder tot een bepaalde illocutie komt. De verschillen die bestaan tussen locutie en illocutie zijn niet willekeurig, maar zijn te verklaren aan de hand van enkele universele principes binnen het taalgebruik (Chapman, 2011: 70). Hierbij speelt het zogeheten *coöperatieprincipe* een grote rol. De essentie van het coöperatieprincipe houdt in dat van een spreker verwacht mag worden dat hij met zijn uitingen informatief wil zijn en dat de hoorder dan ook zijn best doet om alle uitingen correct te interpreteren. Dit coöperatieprincipe wordt uitgedrukt middels de zogeheten *Maximes van Grice* (Griceaanse maximes). De maximes vormen een soort regels die ervoor zorgen dat de communicatie tussen spreker en hoorder goed verloopt. De vier maximes zijn de volgende (Huls, 2002: 155-156):

1. *Maxime van relatie*: de spreker vermeldt geen niet-relevantie informatie.
2. *Maxime van kwantiteit*: de spreker zegt niet meer of minder dan nodig is in de communicatieve situatie.
3. *Maxime van kwaliteit*: datgene wat de spreker zegt, is volgens hem ook daadwerkelijk het geval in de realiteit (de spreker vertelt geen leugens).
4. *Maxime van stijl*: de spreker mag niet opzettelijk vaag zijn in de communicatie.

Taalgebruikers nemen deze maximes altijd in acht bij communicatie. Wanneer het lijkt alsof één van de maximes door de spreker geschonden wordt, is er sprake van een *conversationele implicatuur* (Chapman, 2011: 70, 73-80). De uiting van de spreker moet dan niet letterlijk genomen worden. De hoorder moet in deze gevallen de maximes toepassen om de taaluiting toch correct te interpreteren. Bij het eerdere voorbeeld 'Kun je me alsjeblieft het zout aangeven?' hebben we al geconstateerd dat de illocutie een vraag (stuurder) was. In termen van maximes wordt hier het maxime van relatie geschonden, het is namelijk in de context niet relevant of de hoorder in staat is om het zoutvaatje aan te reiken, het gaat om het uitvoeren van de eigenlijke handeling. De hoorder weet, ook afgaande op de beleefdheidsconventies van zijn cultuur, dat er hier niet geïnformeerd wordt naar de reikwijdte van zijn armen en dat de spreker impliciet vraagt om het zoutvaatje door te geven. Voor een correcte interpretatie van de uiting is het dus nodig dat de spreker en de hoorder niet alleen technische kennis hebben van de taal, maar ook pragmatische kennis van de context en culturele conventies van de taal (Chapman, 2011: 73-74).

3.2.2) Bestaand onderzoek naar dreigementen uit de pragmatiek

Nicoloff (1989) heeft uitgebreid onderzoek verricht naar dreigementen binnen een pragmatische invalshoek. In zijn onderzoek worden dreigementen gezien als *speech acts* en Nicoloff plaatst ze binnen het kader van *locutie-illocutie-perlocutie*. In het onderstaand vervolg wordt dit onderzoek en de reflectie erop beschreven.

Nicoloff (1989)

Nicoloff (1989) beschouwt dreigementen binnen het bredere kader van de *speech act theory*. Dreigementen zijn volgens Nicoloff (1989: 502) lange tijd beschouwd als illocutionele taalhandelingen. Dat wil zeggen dat de spreker met een dreigement ook meteen de bijbehorende handeling verricht, namelijk de hoorder bang maken. Daarmee stonden dreigementen op hetzelfde niveau als bijvoorbeeld dopen en felicitaties. Volgens Nicoloff is deze visie echter niet houdbaar in het geval van dreigementen. Het werkwoord *dreigen* heeft voor de meeste taalgebruikers geen illocutionele waarde. Wanneer ik zeg 'ik dreig dat X…' dan betekent dat niet dat de handeling op performatieve wijze is uitgevoerd (Nicoloff, 1989: 502). Dit in tegenstelling tot 'zuiver' performatieve (illocutionele) werkwoorden als *dopen*. Nicoloff (1989: 521) stelt daarnaast dat een dreigement anders dan een illocutionele taalhandeling als *dopen* geen vastgestelde formuleringen kent. Een dreigement kan juist op zeer veel verschillende manieren geuit worden.

Dreigen omschrijft Nicoloff als volgt: 'Spreker S zegt iets aan hoorder H zodat H denkt dat S H kwaad zal doen. Het doel van S is om H bang te maken zodat H doet wat S wil' (Nicoloff, 1989: 503). Het aanjagen van angst geldt als centrale en noodzakelijke voorwaarde om de taalhandeling *dreigen* te onderscheiden van andere taalhandelingen (Nicoloff, 1989: 504). *Beloftes* en *waarschuwingen* zijn twee soorten uitingen die met dreigementen verbonden zijn. Beloftes en dreigementen lijken op elkaar. Beide taalhandelingen gaan immers om een toekomstige actie van de spreker en beide taalhandelingen zijn te classificeren als binders (Nicoloff, 1989: 504). Beloftes en dreigementen verschillen echter op drie cruciale punten. Ten eerste kan een dreigement impliciet zijn, bijvoorbeeld door een bedreiging te insinueren. Bij beloftes gaat dat niet omdat daar expliciet een afspraak tussen spreker en hoorder gemaakt wordt. Ten tweede kennen dreigementen geen expliciet performatieve vormen terwijl bij beloftes het werkwoord *beloven* belangrijk is. Tot slot kan de spreker een belofte breken door deze niet na te komen. Het is echter vreemd om te zeggen dat iemand zich niet aan een dreigement gehouden zou hebben (Nicoloff, 1989: 504-505). Ook waarschuwingen en dreigementen lijken op elkaar. Veel dreigementen hebben echter niet tot doel om het gedrag van de hoorder te beïnvloeden, terwijl een waarschuwing dit doel wel heeft. Daar komt bij dat de term *waarschuwen* volgens Nicoloff (1989: 506) teveel verschillende betekenissen heeft om een goede vergelijking te maken. Een dreigement vergelijken met een waarschuwing voegt daarom ook niets meer dan verdere onduidelijkheid toe aan een analyse van het dreigement als taalhandeling (Nicoloff, 1989: 507).

Op basis van deze observaties is *dreigen* volgens Nicoloff (1989: 502) dan ook geen illocutionele maar een 'perlocatieve' taalhandeling. Deze taalhandelingen worden niet zozeer gekenmerkt door de taalhandeling die de spreker verricht, maar door het effect dat ze hebben op de hoorder. Het perlocatieve effect wordt bevestigd door het feit dat het mogelijk is om je bedreigd te voelen. Het is daarentegen niet mogelijk voor de hoorder om zich 'beloofd te voelen' (1989: 509).

Hoewel een perlocatieve benadering van dreigementen het effect op de hoorder (H) centraal stelt, is de intentie van de spreker (S) ook van groot belang (Nicoloff, 1989: 514-519). De intentie van S is op twee manieren van belang bij het herkennen van een dreigement door H wil de uiting succesvol zijn als dreigement. Aan de ene kant gaat het hierbij om het herkennen van de intentie van S van dreigen door H. Dit impliceert dat een dreigement nooit 'per ongeluk' geuit kan worden. Want 'detecting a threat implies detecting a will to threaten' (Nicoloff, 1989: 515). H kan nooit een

dreigement ontwaren in een uiting als S dat niet op de één of andere manier bedoeld heeft. Aan de andere kant moet S duidelijk maken aan H dat S de intentie heeft tot het aanjagen van angst. S moet dus zijn taalhandeling onderscheidend maken ten opzichte van illocutionele taalhandelingen als beloven en waarschuwen. Dat kan door het gebruik van tekens zoals het tonen van een wapen of een agressief gebaar. Nicoloff (1989: 516-517) laat zien hoe ongrijpbaar dit aspect is bij puur verbale dreigementen:

> Let us add that verbal threats are even more problematic for the intentionalist theory than threats operated by means of pointed guns, for example, for their signs are even less explicit than the latter. **The threatening 'intention' has to be perceived beyond or behind the illocutionary intentions officially or conventionally expressed by the utterance. Verbal threats have no univocal conventional sign in the language that could permit the recognition of intention** [dikdruk: JV] threatening is a well-known practice, a common type of interaction, an underhand game we know how to play.

In het geval van verbale dreigementen, moet H afgaan op intonaties, het gedrag van S en culturele conventies.

Reflectie op Nicoloff

In de taalhandelingstheorie wordt gesteld dat iedere taalhandeling uit drie aspecten bestaat: een locutie, illocutie en perlocutie (Verschueren, 1999: 22-23). Nicoloff onderscheidt duidelijk een illocutionair aspect en een perlocatief aspect in taalhandelingen. Deze aspecten zijn cruciaal in het onderscheiden van dreigementen van taalhandelingen als *beloven* en *waarschuwen*. Het gebruik van deze aspecten kan in dit onderzoek naar de strafbaarheid van dreigementen helpen om uitingen te analyseren en te classificeren.

Nicoloff doet ook een belangrijke observatie over de intenties van S bij dreigen. Zoals in het vorige hoofdstuk gesteld is, vormen intenties onder de noemer 'opzet van de dader' één van de drie juridische criteria om dreigementen te beoordelen. Nicoloff stelt dat de intenties van S slecht te achterhalen zijn door uitsluitend naar de illocutie van de uiting te kijken. Dreigen gebeurt namelijk vaak subtiel. Om deze reden is het van belang om de perlocutie van de uiting te betrekken in de analyse. Dat wil zeggen; het effect dat de uiting heeft op de hoorder. Aangezien dreigen een spel is dat ingebed is in de culturele conventies, weten S en H hoe ze het moeten spelen. H zal dan vanuit het coöperatieprincipe, de ware bedoelingen van S vernemen en aan de reactie van H kan de onderzoeker de 'verborgen' intenties van S achterhalen.

Hoewel intenties van S een vrij ongrijpbaar fenomeen blijven, biedt Nicoloff hier met de perlocatieve benadering een uitgangspunt om te bepalen welke intenties er in het spel zijn door de reactie van H te betrekken in de analyse. Dit uitgangspunt kan gebruikt worden bij de creatie van een handreiking om dreigementen adequaat te analyseren. Bij dreigementen in rechtszaken, heeft de bedreigde immers aangifte gedaan van de bedreiging. Dit impliceert dat er een zeker mate van angst bij de hoorder is geweest. De rechter kan dit meenemen in zijn overwegingen.

Hiernaast laat Nicoloff zien dat uitingen als *beloven* erg lijken op dreigen, maar dat ze op basis van perlocatieve en illocutionaire aspecten van elkaar te onderscheiden zijn. Dit onderscheid is ook van belang bij het oplossen van de juridische problematiek. Zo kon bij de voorbeelden uit de inleiding al gevraagd worden wat het verschil is tussen een 'uiting van woede' en een 'dreigement'. Mogelijk zijn er nog meer categorieën, Nicoloff noemde de *waarschuwing* al, en kan dit onderscheid nog verder uitgewerkt worden.

3.3) Argumentatietheorie

In deze paragraaf wordt een dreigement geanalyseerd als onderdeel van een discussie of dialoog tussen twee personen. Binnen dit perspectief helpt de argumentatietheorie bij het systematisch analyseren van de vorm van een dreigement. Het analyseren van de vormelijke kenmerken van dreigementen levert een bijdrage aan de inzichten uit de criminologie en de pragmatiek door het dreigement inclusief eventuele verborgen elementen te expliciteren.

3.3.1) De pragma-dialectiek als argumentatietheorie

Binnen de argumentatietheorie zijn vele substromingen te onderscheiden. De stroming waar in dit onderzoek van gebruik wordt gemaakt, is die van de pragma-dialectiek. De pragma-dialectiek is ontwikkeld door Frans van Eemeren en Rob Grootendorst in de jaren ’80 (Van Eemeren, 2013: 120). In de pragma-dialectiek worden uitingen geanalyseerd als deel van een discussie tussen taalgebruikers. De pragma-dialectiek is pragmatisch omdat het discussiezetten beschouwt als taalhandelingen. Het dialectische aspect komt naar voren door de discussie te zien als dialoog tussen twee personen; de protagonist brengt een standpunt naar voren en de antagonist betwijfelt dit standpunt. *Redelijkheid* is een kernbegrip wanneer het gaat om dialectiek. Een niet-redelijk argument zal niet bijdragen aan de houdbaarheid van een standpunt in de discussie (Van Eemeren, 2013: 118). In de pragma-dialectiek wordt de dialoog waarbij men op redelijke wijze een standpunt probeert te verdedigen dan wel te betwijfelen, een kritische discussie genoemd. De discussie is enkelvoudig wanneer er sprake is van een enkel standpunt en meervoudig wanneer we meerdere standpunten kunnen onderscheiden. Wanneer zowel protagonist als antagonist argumenten naar voren brengen is de discussie gemengd. Als daarentegen alleen een protagonist aan het woord is en de antagonist afwezig is of in gedachten aangevuld moet worden, is de discussie ongemengd. De kritische discussie bestaat in het theoretische ideaalmodel van de pragma-dialectiek uit vier fasen (Van Eemeren (eds.), 1995: 24-25):

1. De *confrontatiefase*: in deze fase aan het begin van de discussie wordt duidelijk dat er een verschil van mening is over een bepaald standpunt.
2. De *openingsfase*: in deze fase bespreken de discussiepartners welke regels er gelden in de discussie en welke positie ze ten opzichte van elkaar innemen. Is er bijvoorbeeld sprake van tegengestelde standpunten of alleen van twijfel aan een standpunt?
3. De *argumentatiefase*: in deze fase verdedigt de protagonist zijn of haar standpunt en de antagonist toetst de houdbaarheid van standpunt en argumenten middels kritische vragen.
4. De *afsluitingsfase*: in deze laatste fase van de discussie proberen de discussianten tot een conclusie te komen over het standpunt uit de confrontatiefase. Het kan zijn dat de antagonist besluit dat het standpunt afdoende verdedigd is en dus niet meer betwijfeld hoeft te worden. Het kan ook voorkomen dat uit de argumenten blijkt dat het standpunt niet houdbaar is. In dat geval zal de protagonist het standpunt op moeten geven.

In een discussie wordt in de argumentatiefase een standpunt onderbouwd met argumenten. Een eenvoudig voorbeeld met standpunt en argument is de volgende mini-discussie in fragment 2.:

> (2.) De Nederlandse staat moet beter gaan zorgen voor mensen die hun leven geven voor topsport, zodat ‘wij’ sporters ons niet langer zorgen hoeven te maken over onze (financiële) toekomst.[13]

[13] Bron: http://www.telegraaf.nl/telesport/sotsji-2014/22327647/__Open_brief_Grol_aan_regering__.html, opgevraagd dd. 1/3/2014.

Hierbij doet de protagonist een uitspraak die we bij de analyse op kunnen vatten als het standpunt: ‘De Nederlandse staat moet beter gaan zorgen voor mensen die hun leven geven voor topsport.’ De hoorder van dit standpunt kan zich opstellen als een antagonist die twijfelt aan het standpunt. De antagonist vraagt zich af: ‘Waarom zou de staat beter moeten zorgen voor topsporters?’ De protagonist anticipeert hierop door zijn standpunt te ondersteunen met een argument: ‘Zodat ‘wij’ sporters ons niet langer zorgen hoeven te maken over onze (financiële) toekomst.’ Wanneer we deze discussie op pragma-dialectische wijze reconstrueren in een argumentatiestructuur, komt de reconstructie er als volgt uit te zien:

1. De Nederlandse staat moet beter gaan zorgen voor mensen die hun leven geven voor topsport.

↑

1.1. Wij sporters hoeven ons dan niet langer zorgen te maken over onze (financiële) toekomst. —— & —— 1.1’ Het is wenselijk dat topsporters zich geen zorgen hoeven te maken over hun financiële toekomst.

In 1. staat het standpunt, onder 1.1 staat het argument. Bij 1.1’ komt het zogeheten ‘verzwegen argument’ te staan. Dit argument komt zelden in de discussie zelf expliciet tot uiting, maar in dit verzwegen argument komt naar voren op basis waarvan het argument het standpunt ondersteunt (Van Eemeren, 1995: 44-45). In voorbeeld (2) gaat het om de wenselijkheid van het gevolg. Door verdere onder- en nevenschikking van argumenten in de argumentatiestructuur kan de protagonist een netwerk van argumenten creëren ter onderbouwing van het standpunt in kwestie (Van Eemeren (eds.), 1995: 58-69).

De pragma-dialectiek is een theorie die in de basis normatief is. Een standpunt is alleen houdbaar als het standpunt onderbouwd wordt door aanvaardbare argumenten. Argumentatie kan alleen aanvaardbaar, ofwel redelijk, zijn als deze voldoet aan de deugdelijkheidsnormen die voor een discussiesituatie geldig zijn (Van Eemeren, 2013: 121). Dat wil zeggen dat een argument drogredelijk is wanneer ze één van de regels van de discussie overtreedt. De pragma-dialectiek kent tien van deze ‘discussieregels’ die geldig zijn in alle vier discussiefasen.[14] Het ideaalmodel dat door de invoering van de discussieregels en de uiteenzetting van de reconstructie van argumenten is ontstaan, helpt de onderzoeker om een discussie vanuit een normatief oogpunt te bestuderen.

In de argumentatie-theoretische literatuur over dreigementen wordt een dreigement aangeduid met de term *ad baculum, argumentum ad baculum* of *ad-baculum* argumentatie. Over de inhoud van deze term bestaat veel onduidelijkheid. Een *ad-baculum* wordt over het algemeen gezien als een drogreden (Walton, 2000: 31) omdat een *ad baculum* niet bijdraagt aan het redelijk oplossen van een verschil van mening. Van Eemeren (eds.) (1995: 99) beschrijft het *argumentum ad baculum* als volgt:

> Een dreigement dat tot doel heeft de andere partij te beletten vrijelijk zijn standpunt naar voren te brengen of twijfel te uiten, heet een *argumentum ad baculum* (drogreden van de stok).

[14] Zie Bijlage 3: *overzicht discussieregels pragma-dialectiek* op p. 84 voor een overzicht van de discussieregels of Van Eemeren (eds.), 1995: 98-128 en 164-168 voor een uitgebreid overzicht.

Bij dit argument gaat het volgens Van Eemeren om het feit dat de protagonist probeert de antagonist zo te intimideren dat deze het standpunt in de discussie niet verder durft te betwijfelen of aan te vallen. Dit komt neer op een overtreding van de zogeheten vrijheidsregel.[15]

3.3.2) Bestaand onderzoek naar dreigementen uit de argumentatietheorie

De literatuur die uitgaat van een argumentatie-theoretisch kader bij de analyse van dreigementen, behandelt veelal de potentiële (drog-)redelijkheid van dreigementen. De vraag die men hierbij kan stellen is: 'In welke context kan een dreigement nog als een redelijke vorm van argumentatie gezien worden?' In deze paragraaf worden drie auteurs besproken die het dreigement behandelen vanuit dit vraagstuk.

Wreen (1988): ad baculum is niet altijd drogredelijk

Wreen (1988: 426) past reconstructie van het argument toe omdat dat volgens hem nodig is voor een adequate analyse van een *ad-baculum* argument. Hij concludeert uit de reconstructie dat een *ad baculum*-argument in de praktijk slechts uit een enkele zin bestaat: 'Als niet X, dan Y!' Deze bestaat uit twee premissen en een conclusie (1988: 438). Dreigementen vallen volgens Wreen (1988: 425) onder *ad baculum*-argumentatie. Wreen (1988: 427-428) geeft enkele voorbeelden bij deze uitleg. Eén daarvan is voorbeeld (A) waarbij de protagonist een werknemer van een groot bedrijf is, een ander voorbeeld is (B) waarbij het gaat om een bevel van de Nazi's:

(A.) Premisse A: Als ik niet doe wat mijn baas zegt, dan zal hij het bedrijf zo reorganiseren dat ik mijn baan verlies.
Premisse B: Het zou voor mij zeer ongunstig zijn om mijn baan te verliezen.

Conclusie C: Ik moet handelen zoals mijn baas me opdraagt.

(B) Premisse A: Als ik mijn abonnement op de Duitse krant opzeg, dan zeggen de Nazi's dat ik daar de 'ongewenste gevolgen' van zal merken, waarschijnlijk behelst dit ook lichamelijke verwondingen.
Premisse B: Ik wil niet dat de Nazi's mij verwonden.

Conclusie C: Ik moet mijn abonnement op de krant niet opzeggen.

Uit de twee premissen volgt de conclusie C. Wreen (1988: 425) doet op basis van zijn analyse van *ad bacula* een aantal uitspraken. Ten eerste stelt hij dat het kenmerk van een *ad baculum*-argument niet is dat er geweld gebruikt wordt of dat er gedreigd wordt met geweld, maar eerder dat er sprake is van negatieve gevolgen of dreigen met negatieve gevolgen (1988: 432). Bij voorbeeld (A) is immers geen sprake van geweld, maar een voor de hoorder ongunstige situatie. Wreen (1988: 433) demonstreert dit door het volgende voorbeeld (C) waarin de hoorder zich op een snelweg bevindt:

(C) Als je niet snel uit de weg gaat, dan word je aangereden door die truck en sterf je!
Sterven zou slecht voor je zijn.
Vanuit het principe van zelfbehoud moet je dus snel uit de weg gaan.

In geval (C) gaat het volgens Wreen (1988: 433) om een *ad baculum* omdat er sprake is van negatieve gevolgen in de tweede premisse (het sterven is niet goed voor de hoorder). Toch is er

[15] Zie Bijlage 3: *overzicht discussieregels pragma-dialectiek* op p. 81 voor een overzicht van de discussieregels en hun inhoud.

geen sprake van een dreigement omdat er geen kwaadwillendheid is van de kant van de spreker ten opzichte van de hoorder. Een *ad baculum* moet dan ook niet gelijk gesteld worden met een dreigement, maar moet breder getrokken worden en ook andere taalhandelingen omvatten. Waarschuwingen, zoals de bovenstaande, zijn geaccepteerde vormen van argumentatie (1988: 434) en vallen ook onder de noemer *ad baculum*. Een *ad baculum* is dus niet per definitie drogredelijk.

Het tweede punt dat Wreen in dit artikel bespreekt, is dat veel *ad baculum*-argumenten retorisch gezien vrij sterk zijn (Wreen, 1988: 428-429). Aangezien mensen over het algemeen niet willen dat hun iets slechts overkomt, zijn veel *ad baculum*-argumenten zeer overtuigend in een discussie. Ook hun retorische kracht staan volgens Wreen *ad baculum*-argumenten ook niet altijd gelijk aan drogredenen. Bovendien is de vorm van een *ad-baculum* logisch gezien gewoon acceptabel aangezien er sprake is van een oorzakelijk verband (1988: 426).

Reflectie op Wreen (1988)

Het artikel van Wreen draait vooral om de term *ad baculum* en de verhouding die deze term heeft met het dreigement. Wreen stelt dat een *ad baculum* niet hetzelfde is als een dreigement aangezien taalhandelingen als *beloven* en *waarschuwen* ook onder de noemer *ad baculum* vallen (Wreen, 1988: 435). Wreen maakt hier een goede terminologische scheiding: een *ad baculum* is een argument met een bepaalde vorm. Dat een *ad baculum* een argument is, geeft aan dat de term thuis hoort in de argumentatietheorie. *Dreigementen* en *waarschuwingen* zijn taalhandelingen die de vorm van een *ad baculum* aan kunnen nemen.

Wreen (1988) maakt gebruik van de vorm van vorm van een argument om iets te zeggen over overeenkomsten en verschillen met andere uitingen als *beloven* en *waarschuwen*. Het beschouwen van de vorm, ofwel de formuleringskenmerken, van een dreigement is een aspect dat in de taalhandelingstheorie (Nicoloff, 1989) nog niet aan bod gekomen is. Het analyseren van dreigementen op basis van formuleringskenmerken kan helpen om dreigementen te onderscheiden van andere taalhandelingen. Dit kan een aanvulling zijn op de handreiking om de juridische problematiek aan te pakken.

Wreen analyseert *ad baculum* argumenten en dit type argumenten heeft de vorm 'als niet X, dan Y'. Hoe zit het met dreigementen die anders geformuleerd zijn en waarin er niet duidelijk sprake is van een actie die de hoorder moet verrichten? Bijvoorbeeld in het volgende geval uit het Corpus Rechtbank:

> (2) Verdachte heeft het slachtoffer bedreigd met de woorden: "**ik schiet je kapot godverdomme**" [dikdruk: JV] Hij heeft hierbij een vuurwapen getoond (gasalarmpistool), en dat wapen ook in de lucht afgevuurd.[16]

Deze uiting is door de Rechtbank ook veroordeeld als dreigement aan de hand van de tekst van het Wetboek van Strafrecht. Dit type dreigementen, waarbij er geen duidelijk argument onderscheiden kan worden, maar alleen een dreigend standpunt, komt in de praktijk vrij vaak voor. De vraag is of dergelijke voorbeelden door Wreen nog als *ad baculum* gerekend zouden worden aangezien hier een andere reconstructie voor nodig is.

Kimball (2006): de intentie van het dreigement

Hoewel Kimball (2006) veel ingaat op de intentie van de spreker, en daarom misschien eerder bij de pragmatiek geschaard zou kunnen worden, is er toch voor gekozen om deze auteur binnen het kader

[16] Corpus Rechtbank, casus 2: ECLI:NL:GHSHE:2013:3255.

van de argumentatietheorie te behandelen. Kimball onderzoekt namelijk de redelijkheid van het dreigement als een argument in de discussie en heeft zijn onderzoek gepubliceerd in het argumentatie-theoretische tijdschrift *Argumentation*.

Kimball (2006) stelt dat het onderzoeken van het dreigement als deel van een dialoog of een discussie niet afdoende is voor een adequate analyse. Hij richt zich hierbij vooral op de vraag wanneer een dreigement redelijk is of niet. Kimball zoekt het antwoord binnen de ethiek en de gedragswetenschappen (Kimball, 2006: 89). Het is volgens hem belangrijk om niet zozeer de structuur van het dreigement en de inferenties binnen die structuur te analyseren, maar juist meer aandacht te besteden aan de intentie die de spreker heeft met het dreigement; de pragmatische kant van het argument (2006: 90). Daarnaast wil hij ook meer aandacht besteden aan het karakter van de protagonist (2006: 89). Juist met deze benadering zouden we beter inzicht krijgen in de vraag waarom dreigen, ofwel het gebruik van *ad baculum*-argumenten, in sommige situaties wel acceptabel is en in andere situaties niet.

Kimball geeft eerst het scenario waarin het *ad baculum*-argument voor zou komen. In dat scenario luidt het eerste principe, dat voor dit onderzoek het relevantst is, als volgt:

> (a) a speaker S wants an audience A to perform action UA. (UA is an undesirable action from A's point of view)

Vanuit dit principe creëert spreker S dan een dreigement om A de actie uit te laten voeren (Kimball, 2006: 91-92). Een voorbeeld van een *ad baculum*-argument is (D) (2006: 90-91) dat gebruikt is in een situatie met een gewapende overval. De impliciete elementen zijn geëxpliciteerd[17]:

> (D.) Give me your money or I will kill you.
> *You do not want me to kill you.*
> *Therefore, you should give me the money*.

Volgens onze intuïtie is dit geen goed argument, hoewel het in dit geval wel een goede reden kan zijn om het geld te geven (2006: 91). De drogredelijkheid van het argument zit niet in de logische structuur van het argument, maar in de intentie van de spreker. Deze wil de hoorder namelijk dwingen tot het uitvoeren van een bepaalde actie. Dit doet hij door een ongewenst gevolg aan het niet-uitvoeren van de actie te verbinden. Deze ongewenstheid komt tot uiting in de reconstructie. In dit geval *you do not want me to kill you*. Het doden van de hoorder is echter op zichzelf geen goed argument om het geld te geven aangezien er geen relevant verband bestaat tussen de twee elementen anders dan de onwenselijkheid van het doden (Kimball, 2006: 91). Deze pragmatische kant van het argument maakt dat een dreigement door het grote publiek intuïtief begrepen wordt als een drogreden (Kimball, 2006: 92).

Voor een adequate analyse bekijkt Kimball niet alleen de inferenties binnen de reconstructie van het argument, maar plaatst hij het dreigement ook in de bredere context. Dat het publiek het dreigement ziet als een 'foute' manier van argumenteren, komt omdat het niet past binnen het stelsel van normen en waarden dat behoort bij de discussie als communicatiesituatie. Hierbij gaat het om het vertonen van ethisch juist gedrag (Kimball, 2006: 94-99). Niet de logische structuur, maar het dwingende karakter van de taalhandeling *dreigen* zorgt ervoor dat het dreigement in voorbeeld (D) als ondeugdelijke argumentatie gezien wordt. Wanneer de communicatiesituatie anders is, bijvoorbeeld een onderhandelingssituatie, kan het dreigement wel weer een acceptabele vorm van argumenteren

[17] In het voorbeeld zijn de impliciete elementen cursief weergegeven.

zijn. In deze veranderde situatie zijn namelijk ook weer andere normen en waarden van toepassing (Kimball, 2006: 95).

Reflectie op Kimball (2006)

Kimball (2006) combineert de argumentatietheorie en de pragmatiek in zijn analyse van dreigementen. Kimball maakt een belangrijk onderscheid tussen enerzijds de logische vorm die het dreigement aanneemt en anderzijds de pragmatische context. De drogredelijkheid zit volgens hem besloten in het pragmatische aspect omdat de spreker de intenties heeft bij zijn uiting die kwalijk zijn voor de hoorder. Zoals in het vorige hoofdstuk gesteld, is het achterhalen van de intenties van de spreker problematisch. Kimball maakt onderscheid in ernstige (drogredelijke) dreigementen en mildere geaccepteerde varianten. De focus van Kimball op de intenties van de spreker en de daarmee samenhangende drogredelijkheid van het dreigement als uiting, lijkt op het criterium van intentie van de spreker dat rechters gebruiken om te bepalen of een dreigement strafbaar is De analyse van Kimball (2006) sluit aan bij die van Nicoloff (1989) in die zin dat voor beiden de intenties van de spreker een grote rol spelen bij het onderscheiden van dreigementen van andere uitingen. Kimball (2006) is een toevoeging aan het instrumentarium dat Nicoloff bood door de reconstructie van het dreigement. In de reconstructie kunnen de impliciete elementen van het dreigement geëxpliciteerd worden waardoor de intentie van de spreker duidelijker kan worden.

Net als bij Wreen (1988) analyseert ook Kimball alleen dreigementen geformuleerd als ‘als niet X, dan Y’. Kimball stelt als eerste principe dat aan een dreigement ten grondslag ligt: de spreker wil dat de hoorder een ongewenste actie uitvoert (2006: 91). In de gevallen waarin het dreigement gereconstrueerd kan worden als ‘Als niet X, dan Y’, gaat de analyse van Kimball ook op. Maar hoe zit het met dreigementen waarin er niet duidelijk sprake is van een actie die de hoorder moet verrichten? Zoals bij ‘Ik schiet je kapot godverdomme!’. Er is hier namelijk geen sprake van een ‘gedwongen handeling’.

Hoppmann (2010): ad baculum-argumentatie vormt geen aparte categorie

Net als Wreen (1988) focust Hoppmann (2010) zich op term *ad baculum*. Hoppmann (2010: 814) wil zich echter niet richten op de mogelijke drogredelijkheid, maar op de noodzaak van het gebruik van de term *ad baculum*. Deze term wordt volgens Hoppmann gebruikt als een soort ‘paraplu-term’ voor alle soorten *fear appeals* (2010: 815, 821). Bij *fear appeals* doet de spreker een beroep op angst om een bepaalde actie gedaan te krijgen. Hoppmann illustreert dit met drie voorbeelden (2010: 815):

> 1. (Athene aan Meliërs): ‘Als jullie onze heerschappij niet erkennen, dan zullen wij jullie met geweld onderdrukken!
> 2. (Meliërs aan Athene): ‘Als jullie ons aanvallen, zal Sparta ons komen helpen en jullie verslaan!’
> 3. (Athene aan Meliërs): ‘Als we jullie niet onderwerpen, zullen onze onderdanen tegen ons in opstand komen.’

Alle voorbeelden vallen onder de noemer *ad baculum*. Voorbeelden 2 en 3 zijn waarschuwingen en 1 is een dreigement. Kenmerkend voor een dreigement is dat de negatieve gevolgen door de spreker tot stand gebracht zullen worden. Meestal zijn de negatieve gevolgen gericht aan de antagonist (1 en 2), maar de protagonist kan ook zichzelf bedreigen (3). Een belangrijk onderscheid tussen verschillende dreigementen is voorts nog het soort doel dat de spreker nastreeft; een verandering van een geloof of overtuiging van de antagonist of het uitvoeren van een actie door de antagonist (Hoppmann, 2010: 817).

Hoppmann stelt dat een *ad baculum* geen op zichzelf staande drogreden is, maar dat de vermeende ‘incorrectheid’ van *ad bacula* drie algemenere oorzaken heeft. Ten eerste kan het zo zijn

dat het een discussiant belet wordt om vrij deel te nemen aan de discussie. Dit is het geval bij voorbeeld (1.) waarin causaliteit de basis vormt voor het dreigement: het niet uitvoeren van actie X leidt tot het (ongewenste) gevolg Y (Hoppmann, 2010: 815). De negatieve consequent wordt in dit geval door de spreker voorgesteld als een logisch gevolg op het antecedent: het niet erkennen van de heerschappij van Athene, zal leiden tot gewelddadige onderdrukking. Hoewel het causale verband misschien wel geldig is (het niet erkennen van Athene, resulteert inderdaad in gewelddadige repercussies), zorgt de uitwerking van dit argument op de antagonist er toch voor dat er hier sprake is van een drogreden. Vanuit een pragma-dialectisch perspectief gezien, wordt het de antagonist door de inzet van angst, belet om zelf een standpunt in te nemen (en te verdedigen) of het bestaande standpunt in twijfel te trekken. In pragma-dialectische termen is er in voorbeeld (1) sprake van de schending van de vrijheidsregel door de inzet van pragmatische argumentatie (argumenten op basis van wenselijkheid). Schendingen van discussieregels leiden, zoals eerder gesteld, tot drogredelijke argumentatie.[18]

Ten tweede kan het ook zo zijn dat het type argumentatie niet thuis hoort in de setting van een discussie (taalhandelingstheorie) of niet voldoet aan de maximes van Grice. Bijvoorbeeld een dreigement dat in de praktijk niet uitvoerbaar is en dus neerkomt op een leugen. Dit is een schending van het *maxime van kwaliteit* (Hoppmann, 2010: 819). Dit kan bij voorbeeld (2) het geval zijn wanneer Sparta bijvoorbeeld niet in staat is om te helpen.

Tot slot kan een *ad baculum* gezien worden als zwak omdat hetzelfde dreigement in een andere context mogelijk niet of minder effectief is. De drogredelijkheid hangt dan samen met retorische zwakte (2010: 819-820). Voorbeeld (3) kan retorisch zwak zijn wanneer de Meliërs niet onder de indruk zijn van dit argument. Het argument heeft dan geen overtuigingskracht.

Hoppmann creëert met behulp van de verschillende invalshoeken een overzicht van categorieën *ad bacula.* Hieronder vallen ook pragmatische argumentatie, retorische blunders en schendingen van de vrijheidsregel (2010: 818-820). Hoppmann stelt op basis van deze verschillen in benadering met betrekking tot de (drog-)redelijkheid van *ad baculum* dat het misleidend is om te spreken van *ad baculum*-argumentatie omdat er geen gemeenschappelijk kenmerk te vinden is dat alle varianten van *ad baculum* verbindt. Bovendien zijn niet alle argumenten die nu als *ad baculum* bestempelt worden ook drogredelijk. *Ad baculum* als term geeft door de negatieve lading nu ook ‘onschuldige’ argumenten het stigma van een drogreden (2010: 820-821).

Reflectie op Hoppmann (2010)

Omdat volgens Hoppmann *ad baculum*-argumenten ontsporingen zijn van andere typen argumenten, bestaat er geen overkoepelend kenmerk dat het *ad baculum*-argument onderscheiden kan van andere typen argumenten. Hierbij gaat Hoppman voorbij aan een belangrijke factor die Kimball (2006) wel meenam in zijn analyse, namelijk het pragmatische aspect van het dreigement. De intentie van de spreker om negatieve gevolgen toe te brengen aan de hoorder onderscheidt het dreigement van een ‘gewoon’ causaal argument. Als de intentie een aspect is dat alle voorkomens van *ad bacula* van de categorie ‘dreigementen’ met elkaar verbindt, dan zou dat betekenen dat dreigementen een op zichzelf staande drogreden vormen en geen ontsporingen zijn van andere argumentatie-types, zoals pragmatische argumentatie.

Bij Hoppmann (2010) gaat het om de drogredelijkheid van de uitingen. In het onderzoek naar de juridische problematiek gaat het echter om de strafbaarheid. Zoals bij de reflectie op Kimball (2006) al is gezegd, lijkt de drogredelijkheid bijna parallel te lopen aan de strafbaarheid.[19] Hoppmanns analyse van de drogredelijkheid van verschillende vormen van *ad baculum*-argumentatie kan een

[18] Zie §3.3.1 op pp. 16-18.
[19] Zie p 21.

aanvulling bieden op de te ontwikkelen handreiking. Hoppmann gebruikt namelijk meerdere invalshoeken uit de argumentatietheorie om onderscheid aan te brengen in soorten *ad baculum*, waaronder ook waarschuwingen. Ook neemt Hoppmann de inhoud van de uitingen en de relatie tussen spreker en hoorder mee in zijn analyse. Op deze manier maakt hij de paraplu-term *fear appeals* inzichtelijker. Het onderscheid dat Hoppmann maakt tussen dreigementen en andere vormen van *fear appeals* draagt bij aan het beantwoorden van de vraag: 'Welke uitingen zijn te typeren als dreigementen?'. Deze vraag is van groot belang bij het aanpakken van de juridische problematiek.

3.4) Afsluiting

Samenvattend zijn er een aantal punten uit de literatuur naar voren gekomen die kunnen helpen bij het opstellen van een handreiking om dreigementen te onderscheiden van andere taaluitingen in een juridische context. Ten eerste kan een analyse van de formuleringskenmerken van een dreigement bijdragen aan het onderscheid tussen dreigementen en andere uitingen zoals waarschuwingen die mogelijk anders geformuleerd zijn (Wreen, 1988). Ook kan een reconstructie van een dreigement middels de pragma-dialectiek meer inzicht bieden in de intenties van een spreker door de explicitering van verzwegen elementen (Kimball, 2006). Het expliciteren van verzwegen elementen in een reconstructie kan bijdragen aan het verduidelijken van de illocutie of intentie van de spreker en het verklaren van mogelijke angst van de hoorder (perlocutie). Door het combineren van theorieën kunnen dreigementen ook beter onderscheiden worden van verwante taalhandelingen als *waarschuwen* (Hoppmann, 2010). De theorieën vormen een wetenschappelijke basis waarmee rechters kunnen toetsen of er voldaan is aan de criminologische criteria voor strafbare dreigementen. Aan de ene kant gaat het dan om het criterium van het bepalen van de opzet of intentie van de spreker en aan de andere kant om het bepalen van de redelijkheid van de vrees van de hoorder.

In het volgende hoofdstuk worden, aan de hand van de tweedeling expressieve-instrumentele dreigementen uit de criminologie en de verdiepende analysemogelijkheden uit de pragmatiek en de argumentatietheorie, een handreiking opgezet waarmee dreigementen adequaat geanalyseerd kunnen worden.

4. Handreiking voor het onderscheid in dreigementen

4.1) Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een handreiking om dreigementen in te delen en te analyseren ten opzichte van andere typen taalhandelingen. De basis voor de analyse vormt het onderscheid dat tussen expressieve en instrumentele dreigementen gemaakt wordt in de criminologie, dit zal in de tweede paragraaf van dit hoofdstuk behandeld worden. Met behulp van begrippen uit de pragmatiek en de argumentatietheorie is in de derde paragraaf van ieder type dreigement een kwalitatieve analyse gemaakt. De kwalitatieve analyse leidt in de vierde paragraaf tot het opstellen van een aantal kenmerken die de twee typen dreigementen van elkaar en van andere typen taalhandelingen kunnen onderscheiden. Deze kenmerken vormen een handreiking waarmee in het volgende hoofdstuk dreigementen uit het corpus onderscheiden worden van andere taalhandelingen als waarschuwen en beloven. Door dit onderscheid aan te brengen, kunnen rechters ook de toepassing van de criminologische criteria onderbouwen en zo de problematische willekeurigheid in de toepassing van de criteria aanpakken.

4.2) Criminologisch onderscheid

Zoals gesteld in hoofdstuk twee wordt er binnen de criminologie een algemeen onderscheid gemaakt tussen instrumentele en expressieve bedreigingen (Bovenkerk, 2005: 18). Bij instrumentele bedreigingen wil de dreiger ‘een concreet resultaat afdwingen’ terwijl de dreiger zich bij een expressieve bedreiging vooral ‘demonstratief wil uiten’ (Bovenkerk, 2005: 18). Dit onderscheid dat Bovenkerk maakt, wordt gekenmerkt door een verschil in intentie van de spreker. Een concreet resultaat afdwingen is kenmerkend voor de klasse taalhandelingen die als *stuurders* bekend staan. Zich demonstratief willen uiten, is een intentie die past bij de klasse *uitdrukkers* (ook wel *expressieven* genoemd) waarmee de mentale toestand van de spreker tot uiting komt. Het onderscheid dat Bovenkerk maakt, is dus een onderscheid in soorten taalhandelingen. Omdat het criminologische onderscheid een pragmatische differentiatie is waarbij de intentie van de spreker centraal staat, zal ieder type dreigement eerst in taalhandelingstermen geanalyseerd worden en vervolgens met behulp van de argumentatietheorie.

4.3) Instrumentele dreigementen

Pragmatische analyse

De eerste set bedreigingen wordt gevormd door de instrumentele bedreigingen. Bij dit type bedreigingen heeft de spreker een duidelijk doel voor ogen met het uiten van het dreigement. Het doel is dat de hoorder een bepaalde actie onderneemt of juist niet doet. Vertaald naar de taalhandelingstheorie betekent dit dat we bij instrumentele bedreiging te maken hebben met *stuurders*. Het volgende fragment is exemplarisch voor dit type dreigementen:

> (1.) "ik steek mijzelf in brand als ik niet geholpen word" en/of “ik steek mijzelf en de huisartsenpost in brand als de huisarts niet binnen vijf minuten naar mij toe wordt gebracht”, althans soortgelijke woorden en/of zichzelf (daarbij/vervolgens) in een spreekkamer heeft ingesloten;…[20]

De uiting ‘Ik steek mijzelf (en/of) de huisartsenpost in brand als ik niet geholpen word’ voldoet aan de geslaagdheidsvoorwaarden voor de *illocutie* van een stuurder (Kloosterhuis, 2013: 7).

[20] Corpus Rechtbank, casus 1: ECLI:NL:RBGEL:2013:4803.

Overeenstemmend met de propositionele inhoudsvoorwaarde gaat het dreigement om een toekomstige handeling van de hoorder. In dit geval moet de spreker de hoorder helpen. Als voorbereidende voorwaarde geldt dat de hoorder in staat is om de gewenste handeling uit te voeren. De oprechtheidsvoorwaarde is dat de spreker ook meent wat hij zegt, wat we binnen deze context redelijkerwijs zouden kunnen aannemen. Voor de essentiële voorwaarde geldt dat de hoorder in staat moet zijn om de uiting van de spreker correct te interpreteren wat mogelijk is door de causale *als..dan*-formulering. Aan al deze voorwaarden voor een stuurder wordt voldaan.

Dat deze uiting geen 'onschuldig' verzoek is zoals 'Geef mij alsjeblieft het zout even aan', maar geïnterpreteerd wordt als een dreigement, komt door de *perlocutie* van de spreker. De vraag bij het bepalen van de perlocutie is wat de spreker met de uiting voor effect bereikt bij de hoorder (Verschueren, 1999: 22-23). In dit geval is dat naast het sturen naar de gewenste actie, ook het opwekken van angst bij de hoorder. Juist deze specifieke perlocutie, het opwekken van angst bij de hoorder door de spreker, onderscheidt de instrumentele bedreiging van andere stuurders.[21]

Dat de hoorder de uiting van de spreker qua intentie correct interpreteert als dreigement en niet als een waarschuwing, komt omdat zowel spreker als hoorder zich houden aan het coöperatieprincipe. In dit geval zorgt de spreker ervoor dat hij correct geïnterpreteerd wordt door duidelijk de negatieve gevolgen te vermelden: 'ik steek mijzelf en de huisartsenpost in brand'. Het *maxime van kwaliteit* is hier van belang. De hoorder gaat ervan uit dat de spreker geen onware uitingen doet en dat hij inderdaad brand zal stichten als hij zijn zin niet krijgt. Dat de hoorder de uiting kan interpreteren als dreigement vooronderstelt dus dat er vanuit de spreker intentie tot dreigen geweest moet zijn.

Argumentatie-theoretische analyse

Naast de pragmatiek, levert ook de argumentatietheorie een belangrijke bijdrage aan de analyse van dit type dreigementen. Een dreigement kan gezien worden als een soort mini-discussie tussen spreker en hoorder. De discussie is enkelvoudig, want er is in dit geval slechts sprake van een enkel standpunt. Daarnaast is de discussie ongemengd: de hoorder mengt zich niet expliciet in de discussie met bijvoorbeeld een tegenargument. De argumentatie in fragment (1.)[22] kan op pragma-dialectische wijze weergegeven worden in het volgende argumentatieschema:

(1. Ik moet geholpen worden.)
1.1 Ik steek mijzelf en de huisartsenpost in brand als ik niet geholpen word.
(of geherformuleerd: 1.1 Als ik niet geholpen word, steek ik mijzelf en de huisartsenpost in brand.)
1.1' Dat is onwenselijk.

Het standpunt in de discussie blijft impliciet, maar kan wel gereconstrueerd worden uit argument 1.1. Het antecedent 'als ik niet geholpen wordt' vormt namelijk de negatieve variant van het standpunt. De consequent 'ik steek mijzelf en de huisartsenpost in brand' geeft de negatieve gevolgen weer. Weergegeven in abstracte vorm, ziet het argumentatieschema van een instrumenteel dreigement er als volgt uit:

1. X
1.1 Als –X, dan Y
1.1' Y is onwenselijk

[21] Zoals ook al door Nicoloff (1989: 504) gesteld.
[22] Zie p. 24.

Belangrijk is dat het dreigement de functie van argument heeft in de discussie. De verbindende factor tussen argument en standpunt is de onwenselijkheid van de consequent: het zichzelf en de huisartsenpost in brand steken. Deze verbinding tussen argument en standpunt komt tot uiting in verzwegen argument 1.1'. De hoorder wil het onwenselijke scenario voorkomen en zal daarom kiezen voor het antecedent, in dit geval: de man helpen. In de argumentatietheorie staat dit type argumentatie met een beroep op (on-)wenselijke gevolgen, bekend als pragmatische argumentatie (Van Eemeren et al, 1994: 91). Dit type argumentatie geldt niet als redelijk in de discussie omdat wenselijkheid geen objectief argument kan vormen. Het pragmatische argument wordt dan ook veelal geanalyseerd als drogreden, namelijk een *ad baculum*. Hoppmann (2010) komt ook tot deze conclusie.[23]

De combinatie van argumentatietheorie en taalhandelingstheorie laat zien dat bij dit type dreigementen een belangrijke rol is weggelegd voor de negatieve consequent: de onwenselijke Y in het argumentatieschema. In de taalhandelingstheorie moet de spreker het negatieve gevolg duidelijk vermelden in de uiting. Als de spreker dit niet goed of niet voldoende doet, kan de hoorder niet de juiste interpretatie maken en komt de spreker niet tot de gewenste perlocutie, namelijk angst aanjagen. De onwenselijkheid van het gevolg is dus bepalend voor het verband tussen het standpunt en de conclusie via het verzwegen argument.

4.4) Expressieve dreigementen

In de criminologie worden naast instrumentele dreigementen ook expressieve dreigementen onderscheiden. Hierbij wil de spreker vooral zijn onvrede uiten over een bepaalde situatie (Bovenkerk, 2005: 18). Eerder is al verklaard dat deze dreigementen in taalhandelingstermen kunnen worden omschreven als *uitdrukkers* omdat de psychologische stand van zaken belangrijk is (Verschueren, 1999: 24). Net als bij de instrumentele dreigementen is ook hier de vraag welke analyse gegeven kan worden met behulp van zowel de taalhandelingstheorie als de argumentatietheorie.

Pragmatische analyse

Belangrijk voor uitdrukkers in het algemeen zijn de geslaagdheidsvoorwaarden *oprechtheid*, de spreker moet bij in dit geval immers wel de intentie hebben tot dreigen, *de propositionele inhoudsvoorwaarde* want de uiting moet wel zinnig zijn, en de *voorbereidende voorwaarde*. De inhoud van het dreigement moet in de context wel door de hoorder correct geïnterpreteerd kunnen worden. Dit is vergelijkbaar met de voorwaarden die voor stuurders, waar de instrumentele dreigementen onder vallen, geldig zijn. Een voorbeeld dat als uitdrukker geanalyseerd kan worden waarmee de spreker diens onvrede uitdrukt, is het volgende:

> hij in ~~of omstreeks~~ de periode van 6 juni 2013 tot en met 9 juni 2013 te Rotterdam ~~meermalen, althans eenmaal~~ [benadeelde] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht,~~althans met zware mishandeling,~~ immers heeft verdachte opzettelijk dreigend [benadeelde] ~~en/of (daarbij) deze~~ dreigend de woorden (per whatts app) toegevoegd:"maar **jou hou ik in het fizier**" [dikdruk: JV] en~~/of~~"jij laat het erbij maar ik en me jongens niet!![24]

In fragment 2 wordt de dreigende uitspraak gevormd door de frase 'Jou hou ik in het vizier'. Dit dreigement kan opgevat worden als een uitdrukker wanneer we een pragmatische analyse maken met een locutie, illocutie en perlocutie. De locutie laat ik hier vooralsnog even buiten beschouwing. De formuleringskwestie zal in de argumentatie-theoretische analyse nog uitgebreid besproken worden. De illocutie en perlocutie zijn in dit geval moeilijker te analyseren dan bij instrumentele dreigementen het

[23] Zie §3.3.2 op pp. 21-22.
[24] Corpus Rechtbank, casus 3: ECLI:NL:RBROT:2013:8495.

geval was. Kloosterhuis (2013: 217-218) stelt dat een dreigement van deze vorm geen uitdrukker is, maar een *binder*. Hij geeft daarbij zelf het voorbeeld van een persoon die tegen een politieagent zegt 'I am gonna fuck you'. De spreker lijkt zich hiermee te verplichten om een toekomstige handeling te verrichten. De uiting wordt door Kloosterhuis dan ook omschreven als een bindende taalhandeling (2013: 217-218). Kloosterhuis lijkt hier uit te gaan van het gegeven dat de spreker zich beledigd voelt en niet beangstigd, zoals we bij een dreigement zouden verwachten. Vrees bij de hoorder is in juridische termen ook een vereiste om een uiting als strafbaar dreigement te kunnen veroordelen. Dit verschil in perlocutie zou bepalend zijn voor het onderscheid tussen dreigementen en beledigingen.

Een uitgebreidere pragmatische analyse toont dat expressieve dreigementen geen binders zijn, maar uitdrukkers. De vraag is namelijk of de spreker met een uitdrukking als 'Jou hou ik in het vizier' of 'I am gonna fuck you' wel voldoet aan de geslaagdheidsvoorwaarden die gelden voor binders, waaronder de taalhandeling *beloven* ook valt. Aan de propositionele inhoudsvoorwaarde wordt voldaan aangezien de uitdrukking een toekomstige handeling representeert. Aan de voorbereidende voorwaarde en de oprechtheidsvoorwaarde wordt echter niet voldaan. Het is immers maar de vraag of de spreker in staat is om de handeling uit te voeren in de toekomst. Is de spreker in het voorbeeld van Kloosterhuis in de praktijk werkelijk in staat de agent te verkrachten? Daarbij kan ook getwijfeld worden aan de oprechtheidsvoorwaarde. Doet de spreker wel een ware uitspraak? Heeft de spreker ook werkelijk de intentie om zijn belofte waar te maken? Nicoloff (1989: 516-517) omschrijft dreigen als een spel waarvan de spelers de regels kennen door hun kennis van culturele conventies. In dit geval zouden we vanuit de culturele conventies kunnen stellen dat het interpreteren van de uitspraak 'I am gonna fuck you' als belofte in deze context indruist tegen de culturele conventies van de West-Europese cultuur waarin seksueel geweld tussen mannen onderling tegen de norm in gaat.

Dat er aan de geslaagdheidsvoorwaarden in deze gevallen getwijfeld kan worden, geeft aan dat de uitingen moeilijk als binder geanalyseerd kunnen worden. Uitgaande van het coöperatieprincipe zijn expressieve dreigementen *conversationele implicaturen*. De spreker lijkt een belofte te doen, maar de hoorder interpreteert de uiting anders omdat er aan de oprechtheidsvoorwaarde niet wordt voldaan. Het maxime van kwaliteit, dat stelt dat de spreker alleen uitingen doet die waar zijn, wordt geschonden. Daarnaast kunnen we ook stellen dat het maxime van stijl geschonden wordt, de verwoordingen zijn immers grof en in zeker zin beledigend gekozen.[25] Tot slot wordt bij expressieve dreigementen ook het maxime van relatie geschonden. In fragment 2 is de uiting 'iemand in het vizier houden' niet relevant voor de conversatie, tenzij de hoorder aanneemt dat het de bedoeling is van de spreker om de hoorder angst aan te jagen.

Analyse met de taalhandelingstheorie als instrument wijst uit dat de uiterlijke vorm van een expressief dreigement wel letterlijk een belofte kan inhouden, maar dat de conversationele implicatuur ervoor zorgt dat de hoorder de uiting niet als een belofte interpreteert. Expressieve dreigementen schenden de maximes kwaliteit, relatie en stijl waarbij vooral de schendingen van de maximes van kwaliteit en relatie een rol spelen bij een correcte interpretatie door de hoorder.

Het effect dat de spreker met het expressieve dreigement wil bereiken, is tweeledig. Aan de ene kant kan de spreker door de inhoud van de uiting, die een negatieve ervaring behelst voor de hoorder, angst opwekken bij de hoorder. Deze perlocutie is de kenmerkende factor die dreigementen onderscheidt van een taalhandeling als de belediging en deze perlocutie is ook te zien bij instrumentele dreigementen. Een instrumenteel dreigement is echter geclassificeerd als een *stuurder* waarmee de spreker het gedrag van de hoorder tracht te beïnvloeden.[26] Dit sturend aspect is echter bij expressieve

[25] Voor Kloosterhuis (2013: 217-218) is de beledigende aard van de uiting de voornaamste reden om dergelijke uitingen te veroordelen.
[26] Zie §4.3 op pp. 24-25.

dreigementen niet duidelijk terug te vinden. Het tweede effect dat expressieve dreigementen hebben, kenmerkt dit type dreigementen als *uitdrukkers*. Bovenkerk (2005: 18) stelde al dat expressieve dreigementen door de spreker gebruikt worden om onvrede te uiten over een bepaalde situatie. De spreker gebruikt de uiting dan om zijn woede te luchten. Dit komt terug in de schending van het *maxime van relatie*. Een uiting als 'I am gonna fuck you' is geen coöperatief taalgebruik. Door het toepassen van de conversationele implicatuur kan de hoorder afleiden dat de spreker de uiting niet gebruikt om als *binder* of *stuurder*, maar om verbaal uitdrukking te geven aan emoties.

Argumentatietheoretische analyse

Als we de uitspraak uit bovenstaand fragment[27] weer in de context van een discussie plaatsen, dan is er, net als bij instrumentele bedreigingen, sprake van een enkelvoudige, ongemengde discussie. Het dreigement neemt nu echter niet de vorm van een argument bij een (impliciet) standpunt aan. Het dreigement is bij expressieve dreigementen een op zichzelf staand standpunt. Verdere argumentatie wordt niet gegeven hoewel we dat in gedachten in sommige gevallen wel aan zouden kunnen vullen, bijvoorbeeld: 'Ik hou je in het vizier, **want** je hebt mij iets misdaan.' Gevat in een pragma-dialectisch argumentatieschema ziet de argumentatie van dit expressieve dreigement er als volgt uit:

1. Ik hou je in het vizier.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

De onwenselijkheid staat in dit geval als verzwegen element bij het standpunt aangezien het standpunt onwenselijk is en niet het argument. We kunnen naar alle redelijkheid immers aannemen dat het onwenselijk is voor de hoorder om in het vizier gehouden te worden. Er is echter geen sturing naar een bepaalde handeling; de hoorder kan niets doen of laten om de ongewenste handeling te voorkomen. In een abstracte weergave ziet de structuur van een expressief dreigement er als volgt uit:

1. X
1' X is onwenselijk.
1.1 -

Deze structuur van een expressief dreigement wijkt af van die van een instrumenteel dreigement.[28] Het dreigement is, zoals gezegd, niet een argument, maar een standpunt. Het ontbreken van een onwenselijke Y zorgt ervoor dat de noodzakelijke voorwaarde ontbreekt om dit type dreigementen nog als pragmatische argumentatie of als stuurder te analyseren. Daarnaast was de onwenselijke Y in instrumentele dreigementen ook cruciaal voor de hoorder om tot een juiste *perlocutie* van de uiting te komen. De hoorder kan met dit type dreigementen niet meer de onwenselijke Y toetsen aan de hand van het maxime van kwaliteit om zo tot een juiste interpretatie komen. In plaats daarvan moet de hoorder zich met behulp van het maxime van relatie afvragen waarom de spreker dit standpunt naar voren brengt in de discussie. Door zo een conversationele implicatuur toe te passen kan de hoorder dit standpunt interpreteren als dreigement.

Anders dan bij een instrumenteel dreigement, waarbij de drogredelijkheid volgens de argumentatietheorie vooral op het pragmatische aspect van de argumentatie hangt, speelt er bij de expressieve variant een andere factor mee. Bij een expressieve bedreiging ontbreekt namelijk, zoals in het argumentatieschema te zien is, een argument om het standpunt te ondersteunen. In de pragma-dialectiek kan dit opgevat worden als een schending van de verdedigingsplichtregel waarin gesteld

[27] Zie p. 26.
[28] Zie p. 25 voor de structuur van een instrumenteel dreigement.

wordt dat een discussiant die een standpunt naar voren brengt, verplicht is dit desgevraagd te verdedigen (Van Eemeren et al, 1995: 164). Het expliciteren van argumenten om het standpunt te ondersteunen gebeurt over het algemeen niet bij een expressieve bedreiging. Een expressief dreigement is net als een instrumenteel dreigement volgens de normatieve pragma-dialectiek drogredelijk. De drogredelijkheid kan bij de expressieve variant echter eerder gezocht worden in het ontbreken van argumenten in plaats van het geven van onredelijke argumenten zoals bij instrumentele dreigementen het geval is.

4.5) Afsluiting

In dit hoofdstuk zijn, uitgaande van de taalhandelingstheorie en de argumentatietheorie, kenmerken gegeven op basis waarvan instrumentele en expressieve dreigementen van elkaar en van andere taalhandelingen onderscheiden kunnen worden. De analyse van een instrumentele bedreiging middels de taalhandelingstheorie en de argumentatietheorie levert een handreiking met de volgende kenmerken op:

- het dreigement is een *stuurder* dat zich onderscheidt van andere stuurders doordat de spreker als perlocutie van zijn uiting het beangstigen van de hoorder heeft.
- het dreigement vormt een argument (1.1) in de discussie, waarbij het standpunt vaak impliciet is maar wel gereconstrueerd kan worden.
- het argumentatieschema kan herleid worden tot:

  1. X
  1.1 Als –X, dan Y.
  1.1’ Y is onwenselijk.

- de onwenselijke Y is van centraal belang voor de juiste interpretatie van de spreker door de hoorder en voor een goed gevormd argumentatieschema. Zonder Y zal het dreigement geen geslaagde uiting zijn qua taalhandeling of qua discussiezet.

De analyse van expressieve dreigementen levert de volgende kenmerken op:

- het dreigement is een *uitdrukker*
- het dreigement neemt de vorm aan van een standpunt
- de hoorder komt bij de uiting tot de interpretatie van een dreigement door uit te gaan van een conversationele implicatuur van de maximes van relatie en kwaliteit
- er is doorgaans geen expliciete argumentatie aanwezig om het standpunt te onderbouwen
- het argumentatieschema kan herleid worden tot:

  1. X
  1’ X is onwenselijk
  1.1 -

Deze kenmerken vormen een handreiking om te bepalen of er sprake is van een dreigement of een andere taalhandeling en om te bepalen of de uiting voldoet aan de juridische criteria voor een strafbaar dreigement. Zo zegt de pragmatiek iets over de intentie (opzet) van de spreker en over de interpretatie (kennis en vrees) van de hoorder. Analyse middels de argumentatietheorie ondersteunt het pragmatisch inzicht middels de reconstructie en het expliciteren van verzwegen elementen. In de voorbeelden uit de inleiding hebben we gezien dat het toepassen van de criminologische criteria voor

strafbaarheid lastig was aangezien rechters het onderscheid tussen dreigementen en andere taalhandelingen niet afdoende konden verantwoorden. In het volgende hoofdstuk zal de handreiking uit dat in dit hoofdstuk toegepast worden in een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van een corpus dreigementen uit rechtszaken om de bruikbaarheid van de handreiking in de praktijk te toetsen.

5. Corpusanalyse met de handreiking

5.1) Inleiding

Dit hoofdstuk laat middels de handreiking uit het vorige hoofdstuk zien hoe dreigementen onderscheiden kunnen worden van elkaar en van andere taalhandelingen en hoe vervolgens gerechtvaardigd kan worden of er al of niet sprake is van de criminologische criteria voor strafbare dreigementen. Het hoofdstuk begint met een uitleg van de gebruikte methodologie, gevolgd door een kwantitatieve analyse van het corpus. De kwalitatieve analyse zet de onregelmatigheden die aangetroffen zijn in de kwantitatieve analyse verder uiteen. In deze kwalitatieve analyse is ook de jurisprudentie betrokken omdat de rechters daarin hun interpretatie verder toe kunnen lichten. De kenmerken die instrumentele en expressieve dreigementen van elkaar onderscheiden, kunnen ingezet worden om te verklaren waarom rechters bij individuele 'probleemgevallen' in het corpus de criminologische criteria wel of niet kunnen toepassen.

5.2) Methodologie

Voor dit onderzoek zijn meerdere corpora gebruikt. Deze corpora zijn afkomstig uit de juridische context. Wat betreft de methodologie zijn twee aspecten van belang: het *samenstellen* van corpora en de *analyse* ervan.

Samenstellen van corpora

Het belangrijkste corpus is het voor dit onderzoek zelf samengestelde *Corpus Dreigementen Rechtspraak*. Dit corpus bestaat uit 87 dreigementen, afkomstig uit 25 verschillende rechtszaken. Dat er voor 87 dreigementen geen 87 rechtszaken nodig zijn, komt doordat in één rechtszaak meerdere dreigementen genoemd kunnen worden. Voor het verzamelen van deze dreigementen is gebruik gemaakt van de zoekfunctie binnen de database van de site van De Rechtspraak.[29] In deze database worden uitspraken die als dreigement opgevat kunnen worden, meestal voorafgegaan door de frase '…en dreigend sprak hij/zij [persoon x] toe…' of iets vergelijkbaars. Bijvoorbeeld zoals in het volgende fragment:

> ….immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [benadeelde] dreigend de woorden toegevoegd :"de volgende keer als jij aan de deur komt sla ik je plat of pak ik jullie wel of ik neem andere maatregelen"[30]

Om de database van De Rechtspraak te doorzoeken op relevante resultaten en zo min mogelijk ruis in de resultaten te hebben, is ervoor gekozen om het trefwoord 'dreigend' te gebruiken. In de jurisprudentie wordt vaak melding gemaakt van artikel 285 Sr, maar aangezien voor dit onderzoek primair gezocht werd naar de letterlijke tekst van de uitingen, bleek 'dreigend' de meest relevante resultaten te geven. Uit alle resultaten zijn willekeurig 25 rechtszaken geselecteerd, alle niet ouder dan 10 jaar. Voor de notitie van het dreigement is in nagenoeg alle gevallen de tekst van het proces-verbaal gebruikt dat in de uitspraken opgenomen is.

Voor het samenstellen van het *Corpus Jurisprudentie* zijn dezelfde 25 rechtszaken gebruikt. Dit corpus bestaat uit een opsomming van bijdragen aan de rechtsgang met betrekking tot dreigementen in deze 25 rechtszaken. Van iedere rechtszaak is de jurisprudentie geselecteerd waarbij expliciet ingegaan wordt op het dreigement als strafbaar feit. Dat betekent dat er melding wordt

[29] Via: www.uitspraken.rechtspraak.nl.
[30] Zie Corpus Dreigementen Rechtbank, casus 3, nr. 3.

gemaakt van artikel 285 Sr op basis waarvan dreigementen strafbaar gesteld worden. Wanneer er bij een rechtszaak verwezen wordt naar eerdere jurisprudentie uit andere zaken, is deze jurisprudentie opgezocht en ook weergegeven. In de ene rechtszaak kan er meer debat bestaan over de kwestie rond het (al dan niet strafbaar zijn van een) dreigement dan in de andere rechtszaak. Dit verschil heeft ertoe geleid dat voor de ene zaak meer jurisprudentie beschikbaar was dan voor de andere zaak.

Methode van analyse
In het Corpus Dreigementen Rechtspraak zijn uit ieder fragment eerst de dreigementen geëxtraheerd. Deze dreigementen zijn gereconstrueerd middels de pragma-dialectiek. Vervolgens zijn de kenmerken uit de theorie toegepast op ieder dreigement om te bepalen of het dreigement expressief of instrumenteel van aard was.[31] Met deze gegevens is een kwantitatief overzicht gemaakt van de soorten dreigementen. In het hierop aansluitende kwalitatieve onderzoek zijn opvallende elementen uit het kwantitatieve onderzoek aan de hand van de opgestelde kenmerken nader geanalyseerd.

Voor de analyse van de gegevens uit het Corpus Jurisprudentie, is het artikel van Groenendaal (2005) over dreigementen en artikel 285 Sr. bepalend geweest. Groenendaal (2005) vat de inhoud van de jurisprudentie bondig samen door een onderscheid te maken in de *kennis* die het slachtoffer heeft van het dreigement, de *redelijkheid* van de vrees bij het slachtoffer en de *opzet* van de dader.[32] In hoofdstuk 2 werd middels een vergelijking van twee rechtszaken al duidelijk dat deze criteria uit de jurisprudentie door rechters met enige willekeur toegepast lijken te worden. Ook hielden rechters bij hun beoordeling geen rekening met het onderscheid tussen instrumentele en expressieve dreigementen hoewel juist bij dit onderscheid de intentie of opzet van de spreker een grote rol speelt. Aan de hand van de driedeling van Groenendaal (2005) is de jurisprudentie voor ieder type dreigement systematisch onderzocht op tegenstrijdigheden.

5.3) Kwantitatieve analyse
In de literatuur over dreigementen worden voornamelijk dreigementen van het instrumentele type ‘als –X, dan Y’ behandeld. Expressieve dreigementen komen niet aan bod of worden slechts zijdelings als variatie genoemd. Kwantitatieve analyse van het corpus kan iets zeggen over de voorkomensfrequentie van beide type dreigementen en daarmee ook over de noodzaak om beide typen afzonderlijk van elkaar adequaat te analyseren.

Aan de hand van de kenmerken die uit de theoretische analyse naar voren zijn gekomen, is een kwantitatieve analyse gemaakt van alle dreigementen in het Corpus Dreigementen Rechtbank (87 stuks). De vraag hierbij was hoeveel van de dreigementen in dit corpus geanalyseerd kunnen worden als instrumentele bedreigingen en hoeveel als expressieve bedreigingen. Voor deze analyse is eerst van elk fragment het dreigement weergegeven in een argumentatieschema en op basis van de criteria uit hoofdstuk vier is een dreigement gecategoriseerd als expressief, instrumenteel of twijfelgeval wanneer toepassing van de criteria geen duidelijke uitslag gaf. Dit was bijvoorbeeld het geval bij voorbeeld 66 waar de spreker zegt: ‘Pas maar op. Ik herken jou wel’:

66.)
1. Pas maar op.
1.1 Ik herken jou wel.
1.1’Als ik jou herken, dan moet je oppassen.

[31] Zie §4.5 op pp. 29-30 voor de kenmerken.
[32] Zie ook hoofdstuk 2, §2.3.2 op pp. 9-10 voor een uitgebreide bespreking van het artikel van Groenendaal (2005).

De reconstructie en de explicitering van de verzwegen elementen wijzen niet op een expressief of een instrumenteel dreigement. Niettemin heeft de hoorder de uitspraak dreigend geïnterpreteerd en aangifte gedaan bij de politie waardoor de uitspraak in het corpus terecht is gekomen. Dergelijke twijfelgevallen zullen in de volgende paragrafen behandeld worden. De volgende Tabel 1 geeft de resultaten van de kwantitatieve analyse weer:

Tabel 1: kwantitatieve analyse Corpus Dreigementen Rechtbank

Uiting	**Aantallen Corpus Rechtbank**	
Instrumenteel dreigement	30	34.5 %
Expressief dreigement	49	56.3%
twijfelgevallen	8	9.2%
totaal	*87*	*100 %*

Deze tabel laat opvallende verhoudingen zien in de soorten dreigementen. In dit corpus zijn verhoudingsgewijs veel expressieve dreigementen (56.3% van de gevallen). Instrumentele dreigementen vormen slechts een derde van de gevallen (34.5%). Deze verhouding kan toeval zijn of aan de aard van het corpus liggen. Niettemin betekent dit dat expressieve dreigementen relatief vaak geuit worden.

5.4) Kwalitatieve analyse

Bij de kwantitatieve analyse zijn acht gevallen gevonden waarbij niet duidelijk is tot welke variant ze gerekend zouden moeten worden. Het gaat om de nummers: 7, 28, 42, 19, 66, 68, 70 en 72. Daarnaast zijn er een aantal gevallen waarbij extra analyse nodig was om tot een indeling te komen. Hierbij gaat het om de nummers: 20, 25, 29, 33, 50, 51, 74, 75, 77, 79, 80 en 83. In deze paragraaf zullen al deze gevallen nader toegelicht worden. Deze voorbeelden laten zien dat er geen scherpe scheidslijn ligt tussen dreigementen, waarschuwingen, beloftes, beledigingen en uitdagingen. Het probleem van het bepalen van de grens tussen dreigementen en verwante uitingen, staat ook centraal bij de willekeurige toepassing van de criminologische criteria door rechters. Nicoloff (1989) en Hoppman (2010) probeerden reeds een indeling te maken van dreigementen en verwante taalhandelingen op basis van pragmatisch en argumentatie-theoretisch inzicht.[33] De analyse van dit corpus bouwt voort op de inzichten uit de literatuur. De handreiking, gebaseerd op de argumentatietheorie en de pragmatiek, helpt bij het inzichtelijk maken van de problematiek in de jurisprudentie en de wijze waarop rechters de criminologische criteria van *kennis* van het dreigement, *redelijkheid* van vrees en de *opzet* van de spreker toepassen. In de volgende paragrafen worden de uitingen die niet duidelijk instrumenteel of expressief dreigend van aard waren met hulp van pragmatische en argumentatie-theoretische overwegingen uit de handreiking verder gecategoriseerd. Bij deze categorisering gaat het om het onderscheiden van *waarschuwingen, beloftes, beledigingen, uitdagingen* en overige uitzonderingen die in het gebruikte corpus opgevat zijn als dreigementen.

5.4.1) Waarschuwingen

Sommige moeilijk te plaatsen uitingen tonen een argumentatiestructuur gelijk aan die van een instrumenteel dreigement.[34] Datgene wat aangemoedigd lijkt te worden, is echter iets wat de hoorder op basis van het argument juist niet zou moeten doen. Voorbeeld 62 is exemplarisch:[35]

[33] Zie §3.2.2 op pp. 14-16 en §3.3.2 op pp. 18-23.
[34] Nummers 20, 25 en 62 in het Corpus Rechtbank.
[35] Corpus Rechtbank, casus 19: ECLI:NL:RBLIM:2014:1468.

62.)

(1. Kom niet dichterbij.)	(-X)
1.1. Kom dichterbij en ik steek je kapot.	X > Y
1.1' Dat is onwenselijk.	Y is onwenselijk

De hoorder wil niet gestoken worden, het is daarom onwaarschijnlijk dat de hoorder in voorbeeld 62 wel dichterbij zou komen. Waar een instrumenteel dreigement de vorm: als –X, dan Y, > X kent, is dat hier vervangen door de vorm: als X, dan Y > (-X). Boogaart en Fortuin (2009: 642) beschrijven dergelijke uitingen als conditionele imperatieven. De X lijkt heeft namelijk de vorm van een imperatief, maar de hoorder gebruikt de imperatief niet als stuurder, maar als voorwaarde voor de uiting Y. De lezing van dergelijke conditionele imperatieven luidt altijd 'als je X doet, dan kan je er zeker van zijn dat Y gebeurt' (Boogaart & Fortuin, 2009: 644).

Hoewel de conditionele imperatief zelf ('kom dichterbij') hier geen standpunt is, kunnen we wel op basis van de onwenselijke Y een sturend impliciet standpunt aanvullen: 'Kom niet dichterbij'. De uiting fungeert als een waarschuwing door de hoorder te informeren over de onwenselijke gevolgen indien de verkeerde actie doorgezet wordt. In §4.4 worden uitdagingen verder toegelicht. Bij voorbeeld 62 verwees de rechter terug naar een eerdere uitspraak rond een vergelijkbaar dreigement:

> Voor een veroordeling wegens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht is **niet vereist dat komt vast te staan dat bij de bedreigde daadwerkelijk de vrees voor een dergelijk misdrijf is opgewekt. Voldoende is dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat zij in het algemeen geschikt is de vrees voor een dergelijk misdrijf teweeg te brengen** [dikdruk: JV] (HR 3 februari 2004, LJN: AN9309). In de zaak die leidde tot HR 25 februari 2003, LJN: AF1931 had de verdachte aan verbalisanten toegevoegd "Kom hier, dan maak ik je af (…). De Hoge Raad betitelde deze uitingen als bedreiging.

Dreigement 20, afkomstig uit bovenstaand fragment, toont een vergelijkbare conditionele imperatief. In deze zaak gaat het om twee agenten die door een verdachte bedreigd worden:[36]

20.)
(1. Kom niet hier)
1.1 Kom hier, dan maak ik je af.
1.1' Dat is onwenselijk.

Bij de beoordeling van dreigement 20 gaat de rechter uit van het bestaan van redelijke vrees bij het slachtoffer. Om een uiting als strafbare bedreiging te classificeren, moet er volgens het fragment jurisprudentie sprake zijn van een uiting die 'in het algemeen geschikt (is) de vrees voor een misdrijf op te wekken'. Het gaat dus niet om de vraag of er vrees opgewekt is bij de hoorder in de specifieke context. Dat de hoorder in dit geval een agent was waarvan wellicht verwacht mag worden dat deze beter bestand is tegen dreigementen, doet niets af aan de strafbaarheid van de uiting. In het algemeen is het zo dat een hoorder, of dat nu een agent of een burger is, bevreesd kan raken door deze uiting.

Een ander soort waarschuwing is die van twijfelgeval 66:[37]

[36] Corpus Rechtbank, casus 8: ECLI:NL:PHR:2005:AR7062, voorbeeld 25 uit het Corpus Rechtbank is hiermee vergelijkbaar.
[37] Corpus Rechtbank, casus 20: ECLI:NL:RBNNE:2014:308.

66.)
1. Pas maar op.
1.1 Ik herken jou wel.
1.1'Als ik jou herken, dan moet je oppassen.

In 66 gaat het om een verdachte die in een winkel betrapt wordt op diefstal en vervolgens verschillende dreigende uitspraken heeft gedaan ten opzicht van het winkelpersoneel. De waarschuwing is herkenbaar door het standpunt 'Pas maar op'. De spreker wil dat de hoorder iets doet, namelijk: oppassen. Het dreigement is op basis van de structuur niet herkenbaar. De hoorder kan echter wel een schending van het maxime van relatie opmerken. De uiting 'Ik herken jou wel' is in deze context niet coöperatief als gespreksbijdrage tenzij de spreker er een extra boodschap mee heeft, bijvoorbeeld: 'Als ik jou herken (de volgende keer), dan sla ik je de hersens in.' Pragmatische analyse wijst uit dat deze uitspraak wel als dreigement is op te vatten. De rechter veroordeelt in deze zaak de verdachte ook op basis van art 285 Sr., hoewel de dreiging volgens de rechter vooral ook ligt in het intimiderend optreden van de verdachte (art. 310 Sr. dat gaat om de strafbaarheid van diefstallen is hier van toepassing):

> welke diefstal (rond 17.30 uur) werd gevolgd van **bedreiging met geweld** tegen [aangever 1] en [aangever 2], (…) welke bedreiging met geweld hierin bestond dat verdachte (na door die [aangever 2] te zijn aangesproken) agressief en intimiderend voor die [aangever 2] en [aangever 1] is gaan staan en die [aangever 2] en/of [aangever 1] **agressief en intimiderend heeft benaderd en/of daarbij dreigend heeft gezegd**: "Pas maar op. Ik herken jou wel", "Ik verbouw je hersens" en/of "En wat wil jij dan" en vervolgens een (bier)blikje voor de voeten van die [aangever 2] op de grond kapot heeft gegooid, en dreigend zijn gebalde vuist heeft geheven **en aldus een voor die [aangever 2] en [aangever 1] dreigende situatie heeft geschapen**;….[dikdruk: JV][38]

Op basis van de pragmatische analyse, zou de rechter in dit geval ook art. 285 Sr. zwaarder mee kunnen laten wegen in de veroordeling. De spreker heeft immers de intentie tot bedreigen. Deze intentie blijkt uit het feit dat de verbale bedreiging vergezeld wordt door fysieke bedreiging. De uiting is niet coöperatief behalve als de spreker inzet op het opwekken van angst bij de hoorder. Onder invloed van de fysieke dreiging kan de hoorder de uiting niet alleen interpreteren als dreigement maar kan hij ook naar alle redelijkheid bevreesd raken. Aan alle criteria voor een strafbare bedreiging wordt dus voldaan.

5.4.2) Beloftes

Een dreigement voldoet taalhandelingstechnisch gezien voor een groot gedeelte aan de geslaagdheidsvoorwaarden voor een belofte. De spreker bindt zich immers aan een bepaalde propositie ten opzichte van de hoorder en het gaat om een actie die in de toekomst zal gebeuren. Dat kan bij waarschuwingen ook het geval zijn, zoals in voorbeeld 62[39], maar bij een waarschuwing hoeft de spreker niet per se ook de uitvoerder van het dreigement te zijn. Zo kan een spreker ook waarschuwen voor bijvoorbeeld slecht weer: 'Als we geen paraplu meenemen, dan worden we natgeregend'. De spreker heeft dan zelf geen invloed op de onwenselijke gevolgen en het is onwaarschijnlijk dat de hoorder een dergelijke uiting als dreigement interpreteert. In de voorbeelden die in deze paragraaf besproken worden, speelt de vorm van een belofte een belangrijke rol in het

[38] Corpus Jurisprudentie, casus 20: ECLI:NL:RBNNE:2014:308.
[39] Zie §5.4.1 op p. 34.

dreigement of de jurisprudentie. In voorbeeld 7 wordt duidelijk hoe een dreigement als belofte kan worden ingezet:[40]

> immers heeft verdachte opzettelijk dreigend [benadeelde] ~~en/of (daarbij) deze~~ dreigend de woorden (per whatts app) toegevoegd: (…) "**jij laat het erbij maar ik en me jongens niet!!! En ik dreig niet ik doe je een belofte" en~~/of~~ "en die gaat deze week waarheid worden"** [dikdruk: JV].
>
> 7.)
> 1.1 Jij laat het erbij maar ik en me jongens niet.
> (1.1' Ik en mijn jongens komen terug.)
> 1.1.1 Ik dreig niet, ik doe je een belofte
> 1.1.1.1 Die belofte gaat deze week waarheid worden

De dreigende uiting neemt de functie van standpunt aan in de argumentatiestructuur. Een verzwegen argument 'Ik en mijn jongens komen terug' kunnen we afleiden uit de strekking van het standpunt. Qua vorm lijkt dit dreigement expressief, maar het is onduidelijk wat de doelstelling is van de spreker. Het kan zowel een uiting van onvrede zijn of een poging om de hoorder bijvoorbeeld te laten vluchten. De rechter doet in deze casus geen uitspraken over het dreigement hoewel de verdachte wel op basis van art 285 Sr. veroordeeld is. De volgende analyse middels de argumentatietheorie en de pragmatiek toont hoe er aan de criminologische criteria voldaan wordt.

In dit geval is er een expliciete verwijzing naar de functie van belofte door de spreker met de uitspraak: '..ik dreig niet, ik doe je een belofte en die gaat deze week waarheid worden'. De geslaagdheidsvoorwaarden van een belofte stellen dat de spreker alleen succesvol iets kan beloven als deze ook van plan is de belofte na te komen. Het maxime van kwaliteit stelt dat de spreker geen onware uitingen doet. De verdachte bevestigt zo zijn kwade opzet. De hoorder kan niet zeker weten in hoeverre de spreker de belofte waar zal maken, maar omwille van het coöperatieprincipe zal de hoorder rekening houden met het idee dat de belofte waar gemaakt kan worden. De hoorder zal door de negatieve lading van de belofte de uiting interpreteren als dreigement en heeft dus kennis genomen van de uiting als dreigement. De kennis van de hoorder en de opzet van de dader leiden vervolgens tot het ontstaan van vrees bij de hoorder. Als de hoorder de impressie zou hebben gehad dat de spreker helemaal geen intentie had om zijn belofte waar te maken, dan zou er voor de hoorder ook geen angstreactie zijn geweest. Het feit dat er aangifte gedaan is, maakt het aannemelijk dat er wel degelijk een angstreactie geweest is. Op deze manier wordt aan alle voorwaarden voor een strafbare bedreiging voldaan, ook al is de uiterlijke vorm van het dreigement afwijkend van de standaard 'als –X, dan Y'.

Nummer 29 betreft ook een dreigement dat geïnterpreteerd kan worden als een belofte. In deze zaak gaat het om twee ruziënde mannen. In het eerste fragment wordt de zaak beschreven, in het tweede fragment komt de jurisprudentie aan bod:[41]

> …, op die [slachtoffer] afgelopen en/of (daarbij) voornoemde [slachtoffer] dreigend de woorden toegevoegd: "Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad en nu ben jij aan de beurt", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.

[40] Corpus Rechtbank, casus 3: ECLI:NL:RBROT:2013:8495.
[41] Corpus Rechtbank en Corpus Jurisprudentie, casus 12: ECLI:NL:RBMNE:2013:2522.

29)
1. Jij bent nu aan de beurt
1.1 Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad
1.1' Dat betekent dat er iets onwenselijks met je gebeurt.

De verdediging heeft betwist dat verdachte de in de tenlastelegging opgenomen woorden heeft gebezigd. Zijn woorden waren niet bedreigend van aard en zijn door aangever en voornoemde getuigen verkeerd geïnterpreteerd, aldus de verdediging.

Anders dan de verdediging is de rechtbank, gezien voornoemde bewijsmiddelen[42], van oordeel dat wettig en overtuigend bewezen is dat verdachte de woorden "Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad en nu ben jij aan de beurt", dan wel woorden van gelijke dreigende aard of strekking heeft gebezigd.

De verdediging beweert dat de verdachte geen opzet tot dreigen had, maar dat zijn woorden door de hoorder verkeerd geïnterpreteerd zijn. De rechter oordeelt dat er wel degelijk sprake is van bedreiging maar geeft geen systematische onderbouwing voor dit oordeel. De volgende analyse middels de argumentatietheorie en de pragmatiek geeft deze onderbouwing wel.

In dit dreigement ontbreekt een sturend element. De hoorder lijkt eerder uiting aan zijn woede te geven. Het dreigement is dan ook als expressief te classificeren. Argument 1.1 onderbouwt het idee dat het gaat om een toekomstige handeling door te verwijzen naar vergelijkbare handelingen uit het verleden. Het feit dat de spreker zich op deze manier bindt aan een bepaalde toekomstige handeling zorgt ervoor dat de hoorder de uiting zou kunnen herkennen als een belofte. De onwenselijkheid van de handeling geeft de kwade opzet van de spreker aan en maakt de uiting een dreigement. De hoorder, die nu kennis heeft van het dreigement en de kwade opzet van de spreker, kan hierdoor bevreesd raken. Omdat aan alle drie de criminologische criteria voor een strafbaar dreigement voldaan is, kan het verweer van de verdediging dus inderdaad verworpen worden.

Een laatste dreigement in de vorm van een belofte die in deze paragraaf behandeld wordt, is nummer 51.[43] In deze zaak gaat het om een journalist die een kritisch stuk geschreven heeft over de verdachte en die als gevolg daarvan nu door deze verdachte bedreigd wordt. Het eerste fragment geeft wederom het proces-verbaal weer (met het dreigement), het tweede fragment betreft de jurisprudentie:[44]

- "**Ik ben nu alles kwijt en ga zorgen dat jou nog erger overkomt**. [dikdruk: JV] Lafaard" en/of telefonisch dreigend de woorden heeft toegevoegd: "je kunt aangifte doen, maar dat zal niets uitmaken, het maakt mij niet uit als ik 10 jaar de bajes in moet, ik zet 50.000 of 100.000 euro op jouw hoofd, ik heb toch geld zat, neem maar vast afscheid van je vrouw", althans woorden en/of sms berichten van gelijke dreigende aard of strekking;

51.)
1. Ik ga zorgen dat jou nog erger overkomt
1.1 Ik ben nu alles kwijt.
1.1' Alles kwijt zijn is een reden om een ander wat ergers aan te doen

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan bedreigingen met de dood van de journalist [slachtoffer] (…). Verdachte heeft daarmee een grote inbreuk gemaakt op de persoonlijke

[42] Met 'voornoemde bewijsmiddelen' wordt in dit geval de tekst van het proces-verbaal bedoeld zoals weergegeven in het bovenste fragment.
[43] Nummers 50, 74, 75, 77 en 79 zijn ook dreigementen in de vorm van een belofte, omwille van tijd, ruimte en vergelijkbaarheid met reeds besproken nummers zullen deze voorbeelden niet in detail besproken worden.
[44] Corpus Rechtbank en Jurisprudentie, casus 15: ECLI:NL:RBOBR:2013:5195.

> levenssfeer van [slachtoffer] en zijn lichamelijke integriteit aangetast. Uit de aangifte van [slachtoffer] blijkt dat de bedreigingen grote indruk op hem hebben gemaakt.
> (…) De rechtbank tilt dan ook extra zwaar aan de bedreigingen door verdachte, nu die erop waren gericht om [slachtoffer] te belemmeren in zijn journalistieke werkzaamheden en de persvrijheid te beperken.

Wederom is er sprake van een expressief dreigement zoals aangetoond wordt door een gebrek aan sturende elementen. In het verdere verloop van het eerste fragment specificeert de spreker datgene wat de hoorder zal overkomen. Net als bij 7 en 29 kan de hoorder de uiting interpreteren als een belofte door de verwijzing naar toekomstige handelingen. De rechter besteedt in de uitspraak veel aandacht aan de bedreiging. Enerzijds erkent de rechter dat de spreker een kwade opzet heeft gehad, anderzijds is er sprake van grote vrees bij de hoorder. Bijzonder is dat de rechter in dit geval de situatie van het slachtoffer zwaar meeweegt. Doordat het dreigement een kwade toekomstige handeling inhoudt, ziet het slachtoffer zich beperkt in zijn bewegingsvrijheid. Nu is dat altijd wel het geval bij een dreigement, maar het slachtoffer in voorbeeld 51 is een journalist en diens bewegingsvrijheid beperken betekent tevens een soort aanval op de persvrijheid.

Binnen de taalhandelingstheorie is het echter de intentie van de spreker van een expressief dreigement om uiting te geven aan een gevoel van onvrede. Het kan zo zijn dat de spreker het dreigement als een sturende taalhandeling bedoeld heeft met de opdracht: ‘schrijf geen (journalistieke) stukken meer’, maar dit zou dan eerder een neveneffect van de uiting geweest zijn. Tevens betekent deze lezing van het dreigement dat de rechter zich enige vrijheid bij de interpretatie van het dreigement veroorloofd heeft en méér heeft gelezen in de uiting dan er letterlijk staat of te achterhalen valt middels pragmatische analyse. De vrees die de hoorder voelde door het dreigement, lijkt in dit geval de objectieve beoordeling van de opzet van de spreker aan te tasten.

5.4.3) Beledigingen

In voorbeeld 19 is er sprake van een opstootje tussen een verdachte en twee agenten. De verdachte zegt ‘Die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken’. Deze uiting kan in de volgende argumentatiestructuur geplaatst worden:[45]

> 19.)
> 1. Ze moeten al die kankerwouten, die teringlijers afmaken.
> 1’ ?? Dat is onwenselijk.
> 1.1 -

De ‘kankerwouten’ en ‘teringlijers’ slaan hier op de doelgroep agenten. De structuur met de uiting als standpunt, geeft aan dat er sprake is een expressief dreigement. De termen ‘kankerwouten’ en ‘teringlijers’ zijn beledigend van aard, vooral aangezien de hoorders agenten zijn. Kloosterhuis (2013: 217-218) geeft al aan dat er sprake is van het maxime van stijl. De verwoordingen van het dreigement zijn immers grof en beledigend gekozen. Indeling als dreigement of belediging hangt van de perlocutie van de uiting af, voelt de hoorder zich eerder beledigd of bedreigd? Ook de intentie van de spreker speelt hierbij mee: wil de spreker de hoorder beledigen of bedreigen, of misschien wel allebei?

In dit geval is de uitspraak veroordeeld als dreigement op basis van art 285 Sr. De jurisprudentie rond deze zaak gaat, net als bij nummer 62 in §4.1 over de vraag of er wel sprake is van redelijke vrees:

[45] Corpus Rechtbank, casus 8: ECLI:NL:PHR:2005:AR7062.

> Verdediging: I.c. is bewezenverklaard dat verdachte twee hoofdagenten heeft toegevoegd: "die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken". **Als het hof heeft geoordeeld dat deze uitlatingen op zichzelf reeds van dien aard zijn dat zij bij de hoofdagenten een dergelijke vrees konden doen ontstaan, is dat oordeel gelet op de algemene bewoordingen van die uitlatingen niet zonder meer begrijpelijk**. [dikdruk: JV]
>
> Rechtbank: Voor een veroordeling wegens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht is **niet vereist dat komt vast te staan dat bij de bedreigde daadwerkelijk de vrees voor een dergelijk misdrijf is opgewekt. Voldoende is dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat zij in het algemeen geschikt is de vrees voor een dergelijk misdrijf teweeg te brengen** (HR 3 februari 2004, LJN: AN9309). [dikdruk: JV][46]

In geval 19 oordeelt de rechter dat er in het algemeen sprake van redelijke vrees kan zijn en dat dit voldoende basis is om de uitspraak als dreigement te veroordelen. Daarnaast heeft de hoorder kennis genomen van het dreigement. De intentie van de hoorder lijkt te zijn om zijn woede te uiten, wat ook terug komt in de expressieve vorm. Hoewel Kloosterhuis (2013) deze uiting als belediging analyseert, voldoen ze dus ook aan de criminologische criteria voor dreigementen. De beledigende aard van de verwoordingen kunnen vooral een verzwarende factor voor veroordeling vormen.

5.4.4) Uitdagingen

De laatste optie waardoor een dreigement niet goed ingepast kan worden in het onderscheid instrumenteel-expressief, is wanneer een uiting wel dreigend opgevat kan worden maar wanneer de spreker deze formuleert als een uitdaging met een conditionele imperatief zoals we ook al bij voorbeelden 62 en 20 in §5.4.1 zagen. Hierbij geeft de spreker X als standpunt, terwijl we op basis van de onwenselijke Y een –X als impliciet standpunt kunnen aannemen:

> 1. X > impliciet: -X
> 1.1 als X, dan Y
> 1.1’ Y is onwenselijk

Een voorbeeld van deze structuur is 80[47]:

> 80.)
> 1. Doe de boeien maar af.
> 1.1 Als je de boeien af doet, dan verkracht ik je.
> 1.1’ Dat is onwenselijk.

In voorbeeld 80 is er sprake van een arrestant die opgepakt wordt door een vrouwelijke agent. De man springt uit zijn vel en uit een stroom aan dreigementen. Voor de hoorder is het onwenselijk om X uit te voeren aangezien dan gevolg Y plaats zal hebben voor de spreker. Niettemin tracht de spreker middels zijn uiting de hoorder over te halen tot X. De uiting lijkt hiermee een sturende taalhandeling is zijn, wat zou wijzen op een instrumenteel dreigement. De kans op succes met deze uiting is echter vrijwel nihil. De uiting voldoet niet aan de geslaagdheidsvoorwaarden voor een stuurder. Terwijl 62 nog als een waarschuwing kon worden geclassificeerd doordat de hoorder de uiting in haar geheel serieus kon nemen, geldt dat in dit geval niet. Ondanks de instrumentele vorm kan de uitdaging dan ook eerder als expressieve dan als instrumentele dreiging geanalyseerd worden.

---

[46] Corpus Jurisprudentie, casus 8: ECLI:NL:PHR:2005:AR706.
[47] Corpus Rechtbank, casus 21: ECLI:NL:RBGEL:2014:669.

De rechter doet geen uitspraken over de dreigementen in deze casus, hoewel de verdachte wel veroordeeld is op basis van art 285 Sr. De hoorder kan zoals gezegd de uiting als (expressief) dreigement interpreten aangezien de spreker in deze context de uiting niet als een serieus verzoek bedoeld kan hebben. De onwenselijke Y kan de hoorder beangstigen en verraadt de kwade opzet van de spreker. De uiting voldoet dus aan de criteria voor een strafbaar dreigement.

Ook uitdagend is voorbeeld 68, afkomstig uit dezelfde casus als 66 (zie §5.4.1) waarin een verdachte betrapt wordt op winkeldiefstal en vervolgens het personeel bedreigd:

> 68.)
> 1. En wat wil jij dan?
> 1.1 –
> 1.1' ??
>
> welke diefstal (rond 17.30 uur) werd gevolgd van **bedreiging met geweld** tegen [aangever 1] en [aangever 2], (…) welke bedreiging met geweld hierin bestond dat verdachte (na door die [aangever 2] te zijn aangesproken) agressief en intimiderend voor die [aangever 2] en [aangever 1] is gaan staan en die [aangever 2] en/of [aangever 1] **agressief en intimiderend heeft benaderd en/of daarbij dreigend heeft gezegd**: "Pas maar op. Ik herken jou wel", "Ik verbouw je hersens" en/of "En wat wil jij dan" en vervolgens een (bier)blikje voor de voeten van die [aangever 2] op de grond kapot heeft gegooid, en dreigend zijn gebalde vuist heeft geheven **en aldus een voor die [aangever 2] en [aangever 1] dreigende situatie heeft geschapen**;….[dikdruk: JV][48]

Volgens de rechtbank heeft de spreker hier 'een dreigende situatie geschapen'. De uiting als op zichzelf staand fenomeen, is echter niet te analyseren als dreigement. Er wordt geen melding gedaan van enige vorm van mishandeling en er is ook geen *als..dan*-structuur te onderscheiden. Dat deze uiting als dreigend ervaren is door de hoorder, komt door de context. De spreker bevraagt de hoorder met de uiting maar uitgaande van het coöperatieprincipe en de maximes kunnen we echter stellen dat de spreker in deze situatie niet werkelijk geïnteresseerd is in het antwoord van de hoorder. De spreker overtreedt hiermee het maxime van kwaliteit. Het is aannemelijk dat de spreker in deze situatie de hoorder juist wil opruien en in die zin is de uiting, hoewel dreigend opgevat, vooral ook uitdagend te noemen. Hetzelfde geldt voor voorbeeld 70: [49]

> 70.)
> 1. Kom maar, nou durf je niet meer.
> 1.1 –
> 1.1' ??

Dit is nog steeds dezelfde zaak van de winkeldief uit voorbeeld 66 in §5.4.1. Ook hier is er sprake van het uitdagen van de hoorder om actie te ondernemen. Hoewel de spreker in deze voorbeelden tracht de hoorder te sturen naar een bepaalde actie, wat zou wijzen op een instrumenteel dreigement, geeft de agressieve intentie eerder blijk van een expressief dreigement. Het onwenselijke element dat met de pragma-dialectische analyse meestal als verzwegen argument weergegeven wordt, is in dit geval niet direct uit de argumenten te achterhalen. Binnen deze context weet de hoorder echter op basis van het coöperatieprincipe dat de spreker de uiting niet als verzoek bedoeld heeft, maar als een uitdaging. De hoorder is zich bewust van de kwade opzet van de spreker. Op basis van deze pragmatische kennis van

[48] Corpus Rechtbank en Jurisprudentie, casus 20: ECLI:NL:RBNNE:2014:308.
[49] Corpus Rechtbank en Jurisprudentie, casus 20: ECLI:NL:RBNNE:2014:308.

de hoorder kan een argument op basis van onwenselijkheid wel aangevuld worden: ‘Als je hier komt, dan gebeurt er iets onwenselijks met je (want dan sla ik je in elkaar)’.

Het inzicht dat de analyse middels de pragmatiek en de argumentatietheorie biedt, maakt zo op duidelijk dat de hoorder de uiting op kan vatten als dreigement (de hoorder heeft kennis), de kwade opzet van de spreker wordt duidelijk en het is aannemelijk dat de hoorder door deze interpretatie beangstigd wordt. Ondanks de afwijkende vorm van deze uiting, kan de uiting toch op basis van de criminologische criteria als dreigement veroordeeld worden.

5.4.5) Overig

Op enkele voorbeelden na, zijn alle afwijkende gevallen behandeld. In deze paragraaf gaat het om de resterende voorbeelden 28, 42, 72, 33 en 83. Voorbeeld 28 is een klassieker: een gewapende overval in een winkel.[50] De dader komt met een pistool binnen en roept: ‘Wegwezen allemaal, dit is een overval!’ Argumentatie-theoretische analyse van de uiting komt op de volgende structuur uit:

28.)
1. Wegwezen allemaal.
1.1 Dit is een overval.
1.1’ Bij een overval dien je weg te wezen.
1.1’.1. Als je niet weg gaat, dan schiet ik je neer.
1.1’1.1’ Dat is onwenselijk

Dit is pragmatisch gezien een instrumenteel dreigement; de spreker wil iets gedaan krijgen van de hoorder en gebruikt daar dreiging voor. Het argument in de structuur heeft echter geen typische *als…dan*-structuur (causale argumentatie). In plaats daarvan gebruikt de overvaller kentekenargumentatie: iedereen moet weg gaan, want dit is een overval & het is kenmerkend voor een overval dat je weg gaat. Ook in dit voorbeeld is een onwenselijk element van belang, hiervoor moet wel de niet-talige informatie bij de analyse betrokken wordt. Het getrokken pistool impliceert ‘als je niet weggaat, dan schiet ik’. Dit is een impliciet causaal argument en tevens een instrumenteel dreigement. Neergeschoten worden is onwenselijk, wat weergegeven wordt in het verzwegen argument. De hele argumentatiestructuur kan als volgt weergegeven worden:

1. Wegwezen allemaal.

↑

1.1 Dit is een overval. — & → 1.1’ Bij een overval dien je weg te wezen.

↑

1.1’.1. Als je niet weg gaat, dan schiet ik je neer. & → 1.1’1.1’ Dat is onwenselijk

De rechter oordeelt dat er sprake is van bedreiging door geweld. De bovenstaande argumentatiestructuur laat zien dat er een instrumenteel dreigement in de uiting besloten ligt. Op basis van dit instrumentele dreigement, en zeker in combinatie met de fysieke context (de dader heeft een pistool getrokken) kan de hoorder afleiden dat het de intentie van de dader is om angst op te wekken en om het gedrag van anderen zo te sturen. In dit geval is het door de dreiging van geweld zeer aannemelijk dat de hoorder bevreesd raakt. Er is aan alle criteria voor een strafbaar dreigement

[50] Corpus Rechtbank, casus 11: ECLI:NL:RBZUT:2012:BV8879.

voldaan. De rechter heropent de zaak echter doordat aan de geestesgesteldheid van de dader getwijfeld wordt:

> Tijdens de beraadslaging is de rechtbank gebleken dat het onderzoek niet volledig is geweest. Het volgende is daartoe van belang. Over verdachte is een multidisciplinair rapport gedateerd 23 februari 2012 opgemaakt (…) Uit de bevindingen (…) komt naar voren dat (…) **bij verdachte sprake is van een al jaren durend psychotisch toestandsbeeld**. [dikdruk: JV] Dit toestandsbeeld vertoont aanwijzingen voor een waanstoornis, stoornissen in de vorm van het denken, achterdocht die samen met mentale desorganisatie in de vorm van vreemd en chaotisch gedrag kan gaan, maar ook angst voor wat er voor zijn gevoel om hem heen gebeurt.[51]

Hoewel middels de pragmatische en argumentatie-theoretische kenmerken aangetoond is dat aan de criminologische criteria van kennis en vrees bij de hoorder en intentie van de dader voldaan wordt, overweegt de rechter toch strafvermindering op basis van een verminderde toerekeningsvatbaarheid van de dader. De rechter twijfelt in dit geval blijkbaar opzet van de dader, ook al kan op basis van het coöperatieprincipe aan de hand van de reactie van de hoorder, de intentie van dreigen van de dader aannemelijk gemaakt worden. De hoorder doet immers zijn best om de uitingen van de spreker zinnig te interpreteren. Als er in deze context geen aanleiding voor de hoorder geweest zou zijn om een dreigement te veronderstellen, dan zou de hoorder de uiting ook niet als zodanig geïnterpreteerd hebben. De perlocutie van een uiting hangt binnen het coöperatieprincipe samen met de illocutie van een uiting, zoals ook al opgemerkt door Nicoloff (1989: 516-517).[52]

Nu is de toerekeningsvatbaarheid van de dader wel één van de hoofdkwesties die een rechter bij iedere zaak in overweging neemt (Rechtspraak brochure, 2013: 16-17), maar in het geval van dreigementen is deze aarzeling van de rechter opvallend omdat in andere zaken de opzet van de dader van ondergeschikt belang leek aan de kennis en vrees van de hoorder. Bijvoorbeeld bij voorbeeld 19 in §5.4.3 waar de rechter oordeelde dat er in zijn algemeenheid sprake kon zijn van redelijke vrees waardoor de spreker strafbaar was. Aan de opzet van de spreker werd in dit geval niet getwijfeld terwijl het mogelijk zou zijn dat de spreker bij voorbeeld 19 vooral de opzet had om zich beledigend uit te laten.[53] Welke factor is uiteindelijk voor de rechter doorslaggevend? Kennis is een eerste vereiste, maar is het vervolgens belangrijker dat de dader kwade opzet had of dat de hoorder zich bevreesd voelde?

Een ander twijfelgeval is voorbeeld 42. In deze casus heeft de verdachte het personeel bij een Amsterdams bedrijf via Twitter bedreigd. Hij heeft via dit medium meerdere uitingen gedaan die volgens de rechter bedreigend van aard waren. De rechter oordeelde als volgt:

> Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan de bedreiging van [naam], medewerkster van de DWI, en overige personeelsleden van de DWI door een aantal tweets op Twitter te plaatsen met een voor voornoemde personen zeer bedreigende inhoud. Uit de aangifte van [naam 1] namens de DWI blijkt dat medewerkers van de DWI zich door de tweets van de verdachte ernstig bedreigd voelden. (…) Het handelen van verdachte heeft bij voornoemde personen vrees teweeggebracht en het is verontrustend dat de bedreigingen zijn geuit ten aanzien van medewerkers met een dienstverlenende taak.[54]

---

[51] Corpus Jurisprudentie, casus 11: ECLI:NL:RBZUT:2012:BV8879, ingekorte versie.
[52] Zie §3.2.2 op pp. 14-16.
[53] Zie §5.4.3 op p. 38-39 en Corpus Rechtbank, casus 8: ECLI:NL:PHR:2005:AR7062.
[54] Corpus Jurisprudentie, casus 14: ECLI:NL:RBAMS:2013:8225.

De rechter bestempelt de tweets in deze zaak als dreigementen. Veel van de tweets zijn ook bedreigend van aard, bijvoorbeeld: ‘Ik ga morgen jullie tyfus gebouw ook opblazen in oost, dynamiet alles neem ik mee!’. Hier is sprake van een uitdrukkende taalhandeling. In het standpunt wordt een voor de hoorder onwenselijke boodschap uitgedrukt zonder dat het gedrag van de hoorder duidelijk gestuurd wordt. Dit kenmerkt de uiting als een expressief dreigement. Het besluit van de rechter om de verdachte te veroordelen op basis van art 285 Sr. is dan ook gerechtvaardigd. Niet alle genoemde tweets zijn echter ook te classificeren als dreigementen in deze zaak. Eén van de uitingen is de volgende:[55]

> 42.)
> 1. Vandaag de dag wordt je toch opgepakt als je een instantie als #dwiamsterdam via internet meldt dat ze worden opgeblazen
> 1.1 -
> 1.1’ ??

Het is aan de hand van de opgestelde kenmerken niet mogelijk om deze uiting als een dreigement op te vatten. De uiting maakt melding van een eerder gedaan dreigement (via internet iemand melden dat ze worden opgeblazen), maar de uitdrukking zelf is niet dreigend. De uiting valt niet onder de taalhandelingen *stuurders* of *uitdrukkers* en ook uit de vorm is geen pragmatische argumentatie in enige zin af te leiden. De intentie van de dader met deze uiting lijkt informatief te zijn en hoewel een hoorder wellicht bevreesd kan raken van de inhoud van een informatieve uiting, is het gebrek aan kwade opzet van de spreker een duidelijke indicatie dat het niet om een dreigement gaat.[56] Hoewel het eindoordeel van de rechter met betrekking tot de hele zaak dus wel juist is, kunnen er nog nuances in aangebracht worden.

Nummer 72 is een dreigement waarbij de vorm opvallend is. In deze zaak horen twee politieagenten een verdachte iemand bedreigen:

> Zij hoorde verdachte zeggen: “Wat ben jij toch laf en als deze twee er niet waren, brak ik nu je nek". Verbalisant [verbalisant 2] zag dat verdachte in de richting van aangeefster liep en hoorde dat hij haar met dreigende taal aansprak. [57]

> 72.)
> 1. Jij bent laf.
> 1.1 Als deze twee er niet waren, brak ik nu je nek.
> 1.1’ Dat is onwenselijk.

Het dreigement is niet sturend en is dan ook beter te classificeren als een expressief dreigement. Bijzonder is wel dat er een causaal verband bestaat in 1.1. Een dergelijk verband vinden we juist terug bij instrumentele dreigementen: *als (-)X, dan Y*. Bij 72 is de abstracte structuur als volgt:

> 1. X
> 1.1 als –A, dan Y
> 1.1’ Y is onwenselijk

[55] Corpus Rechtbank, casus 14: ECLI:NL:RBAMS:2013:8225.
[56] Nicoloff (1989) gaat uitgebreid in op de rol van angst bij de hoorder bij het onderscheid tussen taalhandelingen als waarschuwen, bedreigen en beloven.
[57] Corpus Rechtbank, casus 21: ECLI:NL:RBGEL:2014:669.

Het antecedent in argument 1.1 is niet het tegenovergestelde in het standpunt zoals bij instrumentele dreigementen: als –X, dan Y > X. In plaats daarvan zien we: als –A, dan Y > X. Anders dan bij instrumentele dreigementen, komt de causaliteit in het argument van dit expressieve dreigement niet terug in het standpunt. In tegenstelling tot nummer 28 waarbij de rechter vooral aandacht had voor de opzet van de dader, is in dit geval de vrees van de hoorder van doorslaggevende waarde:

> Dat aangeefster deze bedreiging serieus nam, is begrijpelijk omdat verdachte later die nacht zijn broer heeft neergestoken. De rechtbank vindt bewezen dat verdachte aangeefster heeft bedreigd met de dood.[58]

De context van het dreigement zorgt ervoor dat bij de hoorder redelijke vrees kan ontstaan bij het horen van de uiting. Dat kan bij 28 zeker ook. De spreker gebruikt daar immers een pistool om zijn dreigement te verduidelijken. De spreker in 28 had mogelijk last van een psychische stoornis waardoor diens opzet betwijfeld kon worden. Maar als de vrees van de hoorder in zaak 72 van doorslaggevende waarde is, dan lijkt het oneerlijk om de opzet van de dader in 28 zwaarder te laten tellen. Dat zou impliceren dat iedere spreker als verdediging aan kan voeren dat hij of zij geen werkelijk kwade opzet had. In het volgende hoofdstuk zal dit juridische probleem nader onderzocht worden.

Een andere uiting waarbij de vorm opvallend is, is nummer 33. Onderstaan de fragmenten geven weer de tekst van het proces-verbaal weer en de uitspraak van de rechter:[59]

> …en/of (daarbij) die [slachtoffer] opzettelijk dreigende de woorden heeft toegevoegd: "Dit was niet nodig geweest als je direct had gedaan wat ik had gezegd", althans woorden van soortgelijke dreigende aard en/of strekking en/of (aldus) (telkens) voor die [slachtoffer] een bedreigende situatie heeft doen ontstaan.
>
> 33.)
> 1. Dit was niet nodig geweest
> 1.1 als je direct had gedaan wat ik had gezegd.
> 1.1’ je hebt niet direct gedaan wat ik had gezegd.
>
> Verdachte heeft aangeefster in haar eigen woning, de plek waar zij zich veilig en vertrouwd moet kunnen voelen, meermalen door geweld en **bedreiging met geweld gedwongen** [dikdruk: JV] tot het hebben van seks. Verdachte heeft daarbij onder meer een mes gehanteerd. Ook heeft verdachte aangeefster met de dood bedreigd en haar laptop vernield.

Wanneer uiting 33 letterlijk gelezen wordt, heeft deze net als bijvoorbeeld 42 geen sturend karakter en lijkt geen instrumenteel dreigement. Toch is het ook lastig om de uiting als expressief dreigement te zien. De hoorder kan bij een expressief dreigement bevreesd worden door het verwijzen naar onwenselijke gevolgen of handelingen. Wat 33 bijzonder maakt, is dat de onwenselijke handeling al gaande is en dat de spreker de hoorder dus niet meer angst kan aanjagen door de belofte van geweld. Kan een spreker wel dreigen met een handeling die in het verleden plaats zou hebben gevonden of krijgt de uiting dan eerder een informatief karakter?

In deze kwestie kan pragmatische analyse opnieuw uitkomst bieden. De spreker verwijst naar een handeling in het verleden (‘direct gedaan hebben wat ik had gezegd’) dat een causaal verband heeft met de huidige stand van zaken (‘dit is nodig’). De hoorder is zich naar alle waarschijnlijkheid al bewust van deze informatie, de spreker zegt niets nieuws en schendt daarom het maxime van

[58] Corpus Jurisprudentie, casus 21: ECLI:NL:RBGEL:2014:669.
[59] Corpus Rechtbank en Jurisprudentie, casus 13: ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0912.

kwantiteit: de spreker zegt hier meer dan nodig is. Dit is geen coöperatief taalgebruik tenzij er sprake is van een conversationele implicatuur. De hoorder kan de uiting dan interpreteren als een waarschuwing door ervanuit te gaan dat in deze context de spreker bedoelt dat het causale verband ook geldig is in toekomstige zaken. De hoorder interpreteert de uiting dan als:

1. Je moet doen wat ik zeg:	X
1.1 Als je niet doet wat ik zeg, dan gebeurt dit.	-X > Y
1.1' Dit is onwenselijk	Y is onwenselijk

Door de uiting op deze wijze te analyseren, wordt het voor de rechter ook makkelijker om te stellen dat hier sprake is van een dreigement ex art. 285 Sr. Deze herformulering neemt namelijk de vorm aan van een instrumenteel dreigement waarin het duidelijk is dat er sprake is van kwade opzet van de spreker en vrees bij de hoorder.

De laatste dreigende uiting die in deze paragraaf behandeld wordt, is 83. In deze zaak gaat het om een ruzie tussen twee personen in een flat. De rechter gaat uitgebreid in op een ander dreigement uit dezelfde zaak, wat in het volgende hoofdstuk nog aan bod zal komen. Bij deze uiting is vooral de vorm interessant bij de analyse:[60]

> voornoemde [slachtoffer] dreigend de woorden toegevoegd: "hoe zou jij het vinden als ik ineens naast jouw bed zou staan" althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;
>
> 83.)
> 1. Hoe zou jij het vinden als ik ineens naast jouw bed zou staan?
> 1.1 –
> 1.1' ???

De dreigende uiting heeft de vorm van een retorische vraag. Dat de uiting dreigend geïnterpreteerd moet worden, komt doordat de spreker zich hier niet houdt aan het maxime van kwaliteit. Hij stelt een vraag, maar in deze context is het zeer onwaarschijnlijk dat de spreker daadwerkelijk geïnteresseerd is in het antwoord van de hoorder. Om het coöperatieprincipe niet te schenden, zal de hoorder veronderstellen dat de spreker geen vraag stelt maar hem bang wil maken door te impliceren dat het onwenselijk zou zijn wanneer de spreker naast het bed van de hoorder staat. Door toepassing van de maximes van Grice en het coöperatieprincipe kan dus beredeneerd worden dat er ook in dit geval sprake is van kennis en vrees bij de hoorder en kwade opzet bij de dader.

5.5) Afsluiting

In dit hoofdstuk is de handreiking uit hoofdstuk vier ingezet om dreigementen in een juridische context te analyseren. Kwantitatieve analyse van het corpus laat zien dat zowel instrumentele als expressieve dreigementen goed vertegenwoordigd zijn bij casussen in de rechtbank. Er zijn zelfs meer expressieve (56.3 %) dan instrumentele dreigementen (34.5%) geteld. In de kwalitatieve analyse zijn bijzondere gevallen verder toegelicht aan de hand van de kenmerken uit het theoretische kader.

Beide typen dreigementen kunnen voor de rechtbank veroordeeld worden op basis van artikel 285 in het Wetboek van Strafrecht. Zoals we in de voorbeelden van de inleiding al zagen, lijken de rechters de criminologische criteria voor strafbare dreigementen vrij willekeurig toe te passen. In de strafzaken spelen in nagenoeg alle gevallen ook andere vergrijpen mee en de rechter baseert zijn oordeel op het totaalplaatje. De uiteindelijke veroordeling is daarom naar alle waarschijnlijkheid ook

[60] Corpus Rechtbank, casus 23: ECLI:NL:RBSHE:2008:BD9188.

wel redelijk. De analyse met hulp van de handreiking laat zien dat taalhandelingen als waarschuwen, beloven en beledigen erg lijken op dreigementen en dat het onderscheid niet altijd makkelijk te maken is. Toch kan ook bij lastige gevallen vaak worden beredeneerd middels de analyse uit de handreiking dat een uiting voldoet aan de criteria voor een strafbare bedreiging. De pragmatiek en de argumentatietheorie kunnen in de juridische praktijk dus nuttig zijn om de interpretatie van uitingen als strafbare dreigementen systematischer te onderbouwen.

6. Conclusie

In deze scriptie is een onderzoek beschreven naar talige dreigementen in een juridische context. De onderzoeksvraag die hierbij in de inleiding is gesteld, luidde als volgt:

> *Hoe kan een adequate analyse van dreigementen met behulp van de theoretische kaders van de criminologie, de pragmatiek en de argumentatietheorie een handreiking bieden waarmee rechters hun interpretatie van taaluitingen als dreigementen systematischer kunnen onderbouwen?*

Rechters gebruiken drie criteria om te bepalen of er sprake is van een strafbare bedreiging. Zij gaan uit van de kennis die een hoorder moet hebben van een dreigement en vrees die bij de hoorder aanwezig moet zijn naar aanleiding van het dreigement. Ook houden zij rekening met de opzet van de spreker om de hoorder kwaad te berokkenen. Het probleem dat uit de jurisprudentie naar voren komt, is dat rechters het onderscheid dat zij maken tussen dreigementen en verwante taalhandeling niet systematisch onderbouwen. De inconsequente interpretatie van taaluitingen als dreigementen leidt weer tot het volgende probleem, namelijk de schijnbaar willekeurige toepassing van de juridische criteria. Wat nodig is om deze juridische problematiek op te lossen, is een handreiking om de interpretatie van taaluitingen als dreigementen of verwante taalhandelingen vanuit een taalkundige invalshoek te onderbouwen om zo de juridische criteria systematischer toe te passen.

Het is voor een adequate analyse van dreigementen noodzakelijk om meerdere theoretische invalshoeken te gebruiken. Literatuur die dreigementen analyseert vanuit een enkele invalshoek bleek niet afdoende om een duidelijk onderscheid te maken tussen dreigementen en verwante taalhandelingen als *waarschuwen* of *beloven*. Meerdere invalshoeken leveren meer onderscheidende kenmerken van dreigementen op en dus een rijkere analyse. Elk van de gebruikte theorieën levert vanuit zijn eigen perspectief kenmerken aan voor de handreiking om dreigementen te analyseren. De criminologie is onmisbaar wanneer het dreigement geanalyseerd wordt als strafbaar vergrijp. De argumentatietheorie ziet het dreigement als een discussie tussen protagonist en antagonist. De pragmatiek, en dan met name de taalhandelingstheorie, analyseert dreigementen als uitingen waarmee de spreker iets kan doen in de werkelijkheid. Pragmatisch inzicht vertelt ons iets over de intentie van de spreker en, daarmee samenhangend, de kennis en vrees van de hoorder. De argumentatietheorie ondersteunt de pragmatiek door reconstructies en expliciteringen van verzwegen elementen.

Op basis van criminologisch inzicht kunnen twee soorten dreigementen onderscheiden worden: instrumentele en expressieve dreigementen. Met instrumentele dreigementen wil de spreker iets gedaan krijgen van de hoorder terwijl expressieve dreigementen uitingen van onvrede zijn. Analyse middels de argumentatietheorie en de pragmatiek ondersteunt dit onderscheid. Een argumentatie-theoretische weergave van een instrumenteel dreigement ziet er als volgt uit:

> 1. Doe X!
> 1.1 Als je X, dan Y.
> 1.1’ Y is onwenselijk

Het dreigement (1.1) is een argument voor een standpunt (1.). Een expressief dreigement heeft echter een heel andere structuur:

> 1. X!
> 1’ X is onwenselijk.
> 1.1 -

Kenmerkend voor expressieve dreigementen is dat het dreigement geen argument meer is maar een standpunt zonder verdere argumentatie. Pragmatische analyse laat zien dat de opzet bij een instrumenteel dreigement anders is dan bij een expressief dreigement. Het instrumentele dreigement valt namelijk onder de categorie *sturende* taalhandelingen (*stuurders*). Door middel van een stuurder wil de spreker de hoorder aanzetten om iets te gaan doen. Expressieve dreigementen vallen daarentegen onder de categorie *uitdrukkers*. In deze categorie refereert de spreker met de uiting naar een psychologische stand van zaken. Deze kenmerken vormen een handreiking die kan helpen bij een juiste interpretatie van een taaluiting als (strafbaar) dreigement.

Met behulp van de argumentatietheorie en de pragmatiek kunnen dreigementen systematisch onderverdeeld worden in instrumentele en expressieve varianten. Corpusanalyse van dreigementen uit verschillende rechtszaken laat zien dat expressieve dreigementen met 56.3% een groter aandeel hebben dan 'klassieke' instrumentele dreigementen (34.5 %).

Het sturende aspect dat tot uiting komt in argument 1.1 bij een instrumenteel dreigement zorgt ervoor dat het dreigement herkenbaar is. De hoorder heeft dus kennis van het dreigement en er is door de vermelding van de onwenselijke gevolgen sprake van kwade opzet van de spreker. De rechter kan aannemen dat de hoorder redelijkerwijs bevreesd raakt door de vermelding van deze ongewenste gevolgen. Kwalitatieve analyse van de individuele gevallen in het Corpus Rechtbank en analyse van de jurisprudentie laten zien dat het binnen het juridische systeem moeilijker is om expressieve dreigementen te veroordelen dan instrumentele. Doordat expressieve dreigementen een minder eenduidige formulering kennen, is het voor rechters blijkbaar lastig om ze te interpreteren als strafbaar dreigement. De kenmerken die opgesteld zijn als handreiking vormen een goede basis om te bepalen of de criminologische criteria in twijfelgevallen van toepassing zijn of niet. Uitgebreide analyse middels de handreiking van deze dreigementen wijst vaak uit dat de hoorder, uitgaande van het coöperatieprincipe, de uiting in kwestie kan interpreteren als een dreigement door aanwezigheid van kwade opzet van de spreker. Als gevolg van deze kennis kan de hoorder vervolgens redelijk bevreesd raken. In het algemeen kan dus gesteld worden dat ook bij expressieve dreigementen aan de juridische voorwaarden voor strafbaarheid wordt voldaan.

In de inleiding ging het om het dreigement 'Ik zoek je op en verzuip je in het Twentekanaal. Ik weet wel waar je woont!' De stelling van de rechter dat er sprake zou zijn geweest van een 'onbeheerste uiting van woede' kan geen reden zijn om een dreigement niet ex 285 Sr. te veroordelen.[61] Expressieve dreigementen zijn inderdaad meestal uitingen van woede, maar voldoen verder wel aan de criminologische criteria voor strafbare dreigementen. De opzet van de dader is namelijk om de hoorder kwaad te doen, hoewel een sturend aspect niet aanwezig hoeft te zijn. De hoorder die de uiting interpreteert als dreigement, wat we op basis van de maximes van Grice kunnen beredeneren, heeft dus kennis van het dreigement en kan bevreesd raken.

Zowel de argumentatietheorie als de pragmatiek leveren dus een bijdrage aan het systematischer interpreteren van taaluitingen als dreigementen in een juridische context. De argumentatietheorie helpt bij het indelen van de dreigementen door de argumentatieve structuur bloot te leggen. De pragmatiek kan de interpretatie van de rechter onderbouwen door middels de taalhandelingstheorie te verklaren op basis van welke kenmerken er wel of niet aan de drie criminologische voorwaarden van *kennis* & *vrees* bij de hoorder en *opzet* van de dader wordt voldaan. De overwegingen uit de theoretische kaders vormen zo samen een handreiking waarmee de rechter zijn interpretatie van taaluitingen als dreigementen kan onderbouwen. Vervolgens kan hij de criminologische criteria voor strafbare dreigementen systematischer toepassen zodat de schijn van willekeur vermeden wordt.

[61] Gerechtshof Arnhem 1 februari 2005, LJN AS5050 (via Van Laanen, 2012), zie H1 op p. 5.

7. Bibliografie

Boogaart, R.J.U., E. Fortuin (2009). 'Imperative as Conditional: From constructional to compositional semantics'. *Cognitive Linguistics*, 20, nr.4, 641- 673.

Bovenkerk, F. (eds.) (2005). *Bedreigingen in Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Augustus.

Chapman, S. (2011). *Pragmatics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Eemeren, F. R. van, Grootendorst & A.F. Snoeck Henkemans (1995). *Argumentatie: inleiding in het analyseren, beoordelen en presenteren van betogen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Eemeren, F. R. van (2013). 'Bien étonnés …Hoe de dialectische en de retorische benadering van argumentatie samenkwamen'. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34, nr. 2, 115-134.

Franck, T.M. (1997). 'Is Personal Freedom a Western Value?'. *The American Journal of International Law*, 91, nr 4, 593-627.

Groenendaal, E.G.C. (2005). 'Bezinning op bedreiging: Over grenzen aan de strafbaarheid van bedreiging ex art. 285 Sr'. In *TREMA*, nr. 8, 358-359.

Hagan, F.E. (2008). *Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behaviour, 6th Edition*. Los Angeles: Thousand Oaks.

Hoppmann, M.J. (2010). 'On the Concept "Argumentum ad Baculum"'. In *Proceedings of the ISSA 2010*, CD-rom. (uitgever onbekend).

Huls, E. (2010). 'Beleefdheid als communicatief principe' in T.A.J.M. Janssen (red.), *Taal in Gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap* (pp. 143-161). Den Haag: SDU Uitgevers.

Hulshof, H., M. Rietmeijer (red.) (2006). *Taalkunde voor de Tweede Fase van het VWO*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Kimball, R.H. (2006). What's Wrong with Argumentum ad Baculum? Reasons, Threats and Logical Norms'. *Argumentation*, 20, 89-100.

Kloosterhuis, H. (2013). 'De analyse van indirect taalgebruik bij strafbare beledigingen'. In R. Boogaart & H. Jansen, *Studies in Taalbeheersing 4* (pp. 213-221). Assen: Van Gorcum.

Koole, T. (2003). 'Communicatieve Principes: Betekenisgeven als Activiteit'. In T.A.J.M. Janssen (red.), *Taal in Gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap* (pp. 131-142). Den Haag: SDU Uitgevers.

Laanen, F. van (2012). 'Dreigementen en plomp gedrag. Recente rechtspraak over artikel 285 Sr'. *Delikt en Delinkwent*, 42, nr. 4, 347-350.

Nicoloff, F. (1989). 'Threats and illocutions'. *Journal of Pragmatics*, 13, 501-522.

Verschueren, J. (1999). *Understanding Pragmatics*. London: Arnold.

Walton, D. (2000). *Scare tactics: arguments that appeal to fear and threats*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher.

Wreen, M.J. (1988). 'May The Force Be With You'. *Argumentation*, 2, 425-440.

Naslagwerken algemeen

- Raad voor de Rechtspraak, afdeling Communicatie: *Rechtspraak in Nederland* (2013), 15 juni 2014, <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En Brochures/Documents/Rechtspraak_in_NL_web.pdf>.

- *Wetboek van Strafrecht*, 6 december 2013, <http://maxius.nl/wetboek-van-strafrecht >.

- *Lycaeus Juridisch Woordenboek*, 17 juni 2014, <www.juridischwoordenboek.nl>.

Bijlage 1: Corpus Rechtbank
Dreigementen afkomstig uit proces-verbalen

1. ECLI:NL:RBGEL:2013:4803

hij op of omstreeks 30 juli 2013 te Dieren, gemeente Rheden, een of meer aanwezige(n) in een huisartsenpraktijk heeft bedreigd met brandstichting, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend zichzelf meermalen, althans eenmaal overgoten met terpentine, althans een brandbare vloeistof en/of (daarbij) een aansteker (gereed voor gebruik) in zijn hand (en bij zijn lichaam) gehouden en/of (daarbij/vervolgens) deze perso(o)n(en) dreigend de woorden toegevoegd: "ik steek mijzelf in brand als ik niet geholpen word", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;en/of zichzelf (daarbij/vervolgens) in een spreekkamer heeft ingesloten;

1. instrumenteel
(1. Ik moet geholpen worden.)
1.1 Ik steek mijzelf in brand als ik niet geholpen word.
1.1' Dat is onwenselijk.

2. ECLI:NL:GHSHE:2013:3255

Verdachte heeft het slachtoffer bedreigd met de woorden: "ik schiet je kapot godverdomme". Hij heeft hierbij een vuurwapen getoond (gasalarmpistool), en dat wapen ook in de lucht afgevuurd. Onder verwijzing naar de uitspraak van het gerechtshof Arnhem d.d. 30 mei 2011, LJN BQ6616, is het hof van oordeel dat een dergelijke bedreiging naar zijn aard reeds een misdrijf in de zin van artikel 38e, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht is (een misdrijf dat is gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het het lichaam van een of meer personen), nu er immers sprake is van een bedreiging die door gedrag – handelingen met een vuurwapen – is ondersteund. De aannemelijkheid van de uitvoering van het misdrijf behoeft – aldus verstaat het hof de uitspraak van gerechtshof Arnhem – behoudens uitzonderlijke omstandigheden niet in de beoordeling betrokken te worden. Dergelijke uitzonderlijke omstandigheden zijn in de visie van het hof aan de orde als reeds bij eerste indruk – en kenbaar voor het slachtoffer – evident is dat hetgeen dient als ondersteuning van de bedreiging, nimmer tot uitvoering van het misdrijf waarmee wordt gedreigd, kan leiden. In casu is er geen sprake van dergelijke uitzonderlijke omstandigheden.

2. expressief
1. Ik schiet je kapot godverdomme.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

3. ECLI:NL:RBROT:2013:8495

hij in of omstreeks de periode van 8 april 2013 tot en met 9 april 2013~~te Ridderkerk, in elk geval~~ in Nederland ~~meermalen, althans eenmaal~~ [benadeelde] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, ~~althans met zware mishandeling,~~ immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [benadeelde] dreigend de woorden toegevoegd :"de volgende keer als jij aan de deur komt sla ik je plat of pak ik jullie wel of ik neem andere maatregelen" en~~/of~~ als ik mijn dieren niet terug krijg dan weet ik je wel te

vinden" en~~/of~~ "dan ga ik zelf wel mijn maatregelen nemen ook tegen jou, dit is geen bedreiging dit is een belofte ik maak een belofte aan je"~~, althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking~~;

3. instrumenteel
(1. Je moet niet meer bij mij aan de deur komen)
1.1 De volgende keer als jij aan de deur komt, sla ik je plat/pak ik jullie wel of ik neem andere maatregelen.
1.1' Dat is onwenselijk

4. instrumenteel
(1. Je moet mijn dieren terugbrengen.)
1.1 Als ik mijn dieren niet terug krijg dan weet ik je wel te vinden
1.1' Dan zullen er slechte dingen met je gebeuren.
1.1'1 Dat is onwenselijk

5. instrumenteel
(1. Je moet mijn dieren terugbrengen.)
1.1 Als ik mijn dieren niet terug krijg dan ga ik zelf wel mijn maatregelen nemen, ook tegen jou.
1.1' Die maatregelen zullen onwenselijk voor je zijn.
1.1.1 Dat is een belofte en geen bedreiging.

hij in ~~of omstreeks~~ de periode van 6 juni 2013 tot en met 9 juni 2013 te Rotterdam ~~meermalen, althans eenmaal~~ [benadeelde] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht,~~althans met zware mishandeling,~~ immers heeft verdachte opzettelijk dreigend [benadeelde] ~~en/of (daarbij) deze~~ dreigend de woorden (per whatts app) toegevoegd:"maar jou hou ik in het fizier" en~~/of~~"jij laat het erbij maar ik en me jongens niet!!! En ik dreig niet ik doe je een belofte" en~~/of~~ "en die gaat deze week waarheid worden" en~~/of~~ "maar geef niet kennen het ook anders oplossen dan sta jij als vermiste in de krant"~~, althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking~~;

6. expressief
1. Jou hou ik in het vizier.
(1' Als ik merk dat je niet doet wat ik wil, dan zal het slecht met je aflopen ??)
1.1 -

7. ?
1. Jij laat het erbij maar ik en me jongens niet.
(1.1' Ik en mijn jongens komen terug.)
1.1.1 Ik dreig niet, ik doe je een belofte
1.1.1.1 Die belofte gaat deze week waarheid worden

8. instrumenteel
1. Geef niet te kennen het ook anders oplossen
1.1 dan sta jij als vermiste in de krant.
1.1' Dat is onwenselijk

4. ECLI:NL:RBOBR:2013:2863

hij op of omstreeks 19 april 2012 te 's-Hertogenbosch [slachtoffer 2] heeft bedreigd
met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk zijn hand(en) tot vuist(en) gebald en/of voornoemde [slachtoffer 2] dreigend de woorden toegevoegd :"Ik maak je kapot", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

9. expressief
1. Ik maak je kapot
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

hij op of omstreeks 19 april 2012 te 's-Hertogenbosch[verbalisant 1] en/of [verbalisant 2] [verbalisant 2] en/of [verbalisant 3], politieambtenaren van de politieregio Brabant-Noord, heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde politieambtenaren dreigend de woorden toegevoegd :"de eerste die hier binnenkomt schiet ik door zijn kankerkop, ik schiet hier dwars door de deur heen", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

10. instrumenteel
(1. Je moet niet hier binnenkomen?)
1.1 De eerste die hier binnenkomt schiet ik door zijn kankerkop, ik schiet dwars door de deur heen.
1.1' Dat is onwenselijk

heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [verbalisant 4] en/of [verbalisant 5] en/of [verbalisant 6] en/of [verbalisant 7] en/of [verbalisant 8] dreigend de woorden toegevoegd :"raak me niet aan want anders sla ik jullie doormidden, ik moet zeker mijn handschoenen aandoen. Degene die me aanraakt, maak ik hartstikke kapot", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

11. instrumenteel
1. Raak me niet aan
1.1 Anders sla ik jullie doormidden
1.1' Dat is onwenselijk

12. expressief
1. Ik moet zeker mij handschoenen aandoen
1.1 Degene die me aanraakt, maak ik hartstikke kapot.
1.1' Daar heb ik handschoenen voor nodig.

5. ECLI:NL:RBGEL:2013:3588

hij op of omstreeks 05 mei 2013 in de gemeente Nijmegen [slachtoffer 3] en/of [slachtoffer 4] [slachtoffer 4] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend een houten stok gepakt en/of een houten stok aan die [slachtoffer 3] en/of [slachtoffer 4] voornoemd getoond en/of een houten stok (dreigend)

boven zijn hoofd gehouden en zich daarbij dreigend in de richting van die [slachtoffer 3] of [slachtoffer 4] begeven en (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd : "Ik ga jullie klappen geven", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

13. expressief
1. Ik ga jullie klappen geven.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

hij op of omstreeks 05 mei 2013 in de gemeente Nijmegen [slachtoffer 1] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [slachtoffer 1] dreigend de woorden toegevoegd :"Ik pak je vuile teringlijer" en/of "Ik sla je helemaal verrot", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

14. expressief
1. Ik pak je vuile teringlijer.
1’ Dan loopt het slecht met je af.
1.1 -

15. expressief
1. Ik sla je helemaal verrot.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

6. ECLI:NL:RBGEL:2013:3271

een blikje uit de handen van die [slachtoffer 2] heeft gepakt en deze op de grond heeft gegooid en/of (vervolgens) - de tas van die [slachtoffer 2] heeft gepakt en/of (vervolgens) - tegen die [slachtoffer 1] en/of [slachtoffer 2] heeft gezegd; "meekomen" en/of (vervolgens) - die [slachtoffer 2] heeft vastgepakt en/of (vervolgens) heeft weggeduwd en/of (vervolgens) - die [slachtoffer 2] een vuistslag (in het gezicht) heeft gegeven en/of (vervolgens) - die [slachtoffer 1] heeft vastgepakt en/of (vervolgens) heeft gezegd mee te lopen en/of (vervolgens) - (dreigend) tegen die [slachtoffer 1] heeft gezegd: "geef me je telefoon. Ik heb een vuurwapen bij me en ben niet bang hem te gebruiken. Ik ben ook niet bang voor de politie. Doe mij je telefoon of ik pak mijn vuurwapen";

16. instrumenteel
1. Geef me je telefoon.
1.1 Doe mij je telefoon of ik pak mijn vuurwapen
1.1.1 Ik heb een vuurwapen bij me
1.1.1.1a Ik ben niet bang hem te gebruiken
1.1.1.1b Ik ben ook niet bang voor de politie
1.1.1’ Het is onwenselijk dat ik mijn vuurwapen gebruik.

hij op of omstreeks 22 maart 2013 te Arnhem [slachtoffer 8] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [slachtoffer 8] dreigend de woorden toegevoegd :"ik maak je dood" en/of "ik maak je af", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

17. expressief
1. Ik maak je dood/ Ik maak je af.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

7. ECLI:NL:RBMNE:2013:3463

De rechtbank acht op grond van de in rubriek 4 genoemde bewijsmiddelen bewezen dat verdachte: op 18 december 2012 te Nederland [slachtoffer] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, immers heeft verdachte, terwijl hij diens kinderen in zijn auto heeft meegenomen opzettelijk voornoemde [slachtoffer] dreigend via een Whats app bericht de woorden toegevoegd: “Ik pak in Papekop de eerste de beste trein” en (middels tussenpersoon [verbalisant 1], hoofdagent van Politie Utrecht) dreigend de woorden toegevoegd – zakelijk weergegeven – dat hij anders gas geeft en voor de trein gaat en dat hij [slachtoffer] terug wil en als dat niet lukt dat ze 3 kisten kan bestellen en dat [slachtoffer] anders contact moet opnemen met de uitvaartverzorger en dat hij in Duitsland of Oostenrijk van een klif wilde afspringen.

18. instrumenteel
1. Je moet me terug laten gaan.
1.1 Als dat niet lukt, pak ik in Papekop de eerste de beste trein en ik spring er met de kinderen voor (‘ik doe de kinderen wat aan)
1.1’ Dat is onwenselijk.

8. ECLI:NL:PHR:2005:AR7062

"hij op 3 december 2000 te Eindhoven, R. van der Sterren en R.R.O. van Gemert, beiden hoofdagent van regiopolitie Brabant Zuid Oost, heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend die Van der Sterren en Van Gemert de woorden: "Die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken", althans woorden van soortgelijke dreigende aard en/of strekking toegevoegd".

19. ? (expressief beledigend)
1. Ze moeten al die kankerwouten, die teringlijers afmaken.
1’ ?? Dat is onwenselijk.
1.1 -

In de zaak die leidde tot HR 25 februari 2003, LJN: AF1931 had de verdachte aan verbalisanten toegevoegd "Kom hier, dan maak ik je af" en "Oprotten of ik maak je af" en "Blijf uit mijn buurt, ik ga niet weg, ik maak jullie dood". De Hoge Raad betitelde deze uitingen als bedreiging.

20. instrumenteel (conditionele imperatief)
(1. Kom niet hier)
1.1 Kom hier, dan maak ik je af.
1.1’ Dat is onwenselijk.

21. instrumenteel
1. Oprotten
1.1 of ik maak je af (als je niet oprot, dan maak ik je af)
1.1’ Dat is onwenselijk

22. instrumenteel
1. Blijf uit mijn buurt
1.1 ik maak jullie dood (als je niet uit mijn buurt blijft, maak ik jullie dood)
1.1’ Dat is onwenselijk

9. ECLI:NL:RBDHA:2013:15460

hij op of omstreeks 29 maart 2013 te Nootdorp en/of 's-Gravenhage, althans elders in Nederland, [slachtoffer 7] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend die [slachtoffer 7] de woorden toegevoegd: "kogel door je hoofd" en/of "jij krijgt kogel jij", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

23. expressief
1. Jij krijgt kogel jij/ kogel door je hoofd
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

10. ECLI:NL:RBSHE:2011:BR5408

hij meermalen, althans eenmaal op of omstreeks 19 maart 2011 te Veghel [slachtoffer 2] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte (telkens) opzettelijk voornoemde [slachtoffer 2] dreigend de woorden toegevoegd :"Ik steek je neer" en/of "Kom dan naar beneden dan maak ik je af", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

24. expressief
1. Ik steek je neer.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

25. instrumenteel (conditionele imperatief)
(1. Kom niet naar beneden)
1.1 Kom dan naar beneden dan maak ik je af. (als je naar beneden komt, dan maak ik je af)
1.1’ Dat is onwenselijk

hij op of omstreeks 19 maart 2011 te Veghel [slachtoffer 3] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [slachtoffer 3] dreigend de woorden toegevoegd :"Als je nu niet naar binnen gaat kan je hier nooit meer veilig wonen", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking; [artikel 285 Wetboek van Strafrecht];

26. instrumenteel
(1. Je moet naar binnen gaan)
1.1 Als je nu niet naar binnen gaat, kan je hier nooit meer veilig wonen.
1.1 Dat is onwenselijk

hij op of omstreeks 11 april 2011 te Veghel, althans in Nederland [slachtoffer 4] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [slachtoffer 4] dreigend de woorden toegevoegd :"Ik maak je dood. Ik steek je in je rug en het laatste dat je zal zien is mijn gezicht", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking; (artikel 285 Wetboek van Strafrecht)

27. expressief
1. Ik maak je dood./ Ik steek je in je rug en het laatste dat je zal zien is mijn gezicht.'
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

11. ECLI:NL:RBZUT:2012:BV8879

hij op of omstreeks 07 februari 2011, te Aalten, [slachtoffer A] en/of [slachtoffer B] en/of [slachtoffer C] en/of een of meer andere perso(o)n(en) heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte (telkens) opzettelijk dreigend een pistool, althans een wapen, gericht op voornoemd(e) perso(o)n(en) en/of (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd : "Wegwezen allemaal, dit is een
overval", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking; art 285 lid 1 Wetboek van Strafrecht.

28. ? (impliciet instrumenteel)
1. Wegwezen allemaal
1.1 dit is een overval
(1.1' Bij een overval dien je te vluchten/ weg te gaan')

12. ECLI:NL:RBMNE:2013:2522

hij op of omstreeks 24 oktober 2010 te Baarn, althans in het arrondissement Utrecht, [slachtoffer] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft/is verdachte opzettelijk dreigend met een (opgeheven) (houten) stok, althans een (houten) voorwerp, op die [slachtoffer] afgelopen en/of (daarbij) voornoemde [slachtoffer] dreigend de woorden toegevoegd: "Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad en nu ben jij aan de beurt", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.

29. expressief
1. Jij bent nu aan de beurt
1.1 Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad
1.1' Dat betekent dat er iets onwenselijks met je gebeurt.

13. ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0912

- die [slachtoffer] (met stemverheffing) opzettelijk dreigend (onder meer) de woorden heeft toegevoegd: "Als je het niet toelaat, dan doe ik het zelf. Ik zal het hoe dan ook voor elkaar krijgen" en/of "Ik zal je laten zien wat seksverslaving inhoudt. Als ik het wil dan zal ik het krijgen, al moet ik je verkrachten", althans woorden van soortgelijke dreigende aard en/of strekking en/of (vervolgens) - de kleding van die [slachtoffer] heeft uit- en/of stukgetrokken

30. instrumenteel
(1. Je moet het toelaten)
1.1 Als je het niet toelaat, dan doe ik het zelf.
1.1.1 Ik zal het hoe dan ook voor elkaar krijgen
1.1.1' Dat is onwenselijk

31. expressief
1. Ik zal je laten zien wat seksverslaving inhoudt
1.1 Als ik het wil dan zal ik het krijgen
1.1.1 al moet ik je verkrachten
1.1.1' Dat is onwenselijk

- zijn handen om de keel/hals/luchtpijp van die [slachtoffer] heeft geplaatst en/of geplaatst gehouden en/of (daarbij) die [slachtoffer] opzettelijk dreigend de woorden heeft toegevoegd: "Je doet het vrijwillig of ik knijp je knock-out, althans woorden van soortgelijke dreigende aard en/of strekking en/of (vervolgens)

32. instrumenteel
1. Je doet het vrijwillig
1.1 of ik knijp je knock-out. (als je het niet vrijwillig doet, knijp ik je knock-out)
1.1' Dat is onwenselijk

- tegen die [slachtoffer] heeft gezegd dat zij haar kleding moest uittrekken en/of (daarbij) een (sier)mes ter hand heeft genomen en/of (vervolgens) nabij die [slachtoffer] op tafel heeft gelegd en/of (daarbij) die [slachtoffer] opzettelijk dreigende de woorden heeft toegevoegd: "Dit was niet nodig geweest als je direct had gedaan wat ik had gezegd", althans woorden van soortgelijke dreigende aard en/of strekking en/of (aldus) (telkens) voor die [slachtoffer] een bedreigende situatie heeft doen ontstaan.

33. expressief
1. Dit was niet nodig geweest
1.1 als je direct had gedaan wat ik had gezegd.
1.1' je hebt niet direct gedaan wat ik had gezegd.

hij op één of meer tijdstippen in of omstreeks de periode van 26 juli 2012 tot 20 augustus 2012 te Deventer [slachtoffer] en/of haar zoontje [slachtoffer 2] één of meermalen heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte (telkens) opzettelijk voornoemde [slachtoffer] één of meermalen dreigend de woorden toegevoegd: "Dat kutkind moet zijn bek houden, anders zorg ik daar wel voor" en/of "Jij moet [slachtoffer 2] in zijn bed zetten, anders steek ik hem en jou ook" en/of "Ik steek een mes door je keel als je niet zorgt dat er eten komt", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking

34. instrumenteel
1. Dat kutkind moet zijn bek houden
1.1 anders zorg ik daar wel voor (als dat kutkind zijn bek niet houdt, zorg ik daar wel voor)
1.1’ Dat is onwenselijk

35. instrumenteel
1. Jij moet het kind in zijn bed zetten
1.1 anders steek ik hem en jou ook
1.1’ Dat is onwenselijk

36. instrumenteel
(1. Je moet zorgen dat er wat te eten komt)
1.1 Ik steek een mes in je keel als je niet zorgt dat er eten komt.
1.1’ Dat is onwenselijk.

en/of (vervolgens) terwijl die [slachtoffer] (met haar kind in de arm(en)) naar de voordeur liep,een mes op/tegen de arm van die [slachtoffer] heeft gedrukt en/of gedrukt gehouden en/of (daarbij) een slaande beweging heeft gemaakt naar en/of in de richting van die [slachtoffer] en/of [slachtoffer 2] en/of (vervolgens) die [slachtoffer] dreigend de woorden heeft toegevoegd: "Ik steek je neer", althans woorden van gelijke dreigende aard en/of strekking.

37. expressief
1. Ik steek je neer.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

14. ECLI:NL:RBAMS:2013:8225

hij op een of meer tijdstip(pen) gelegen in of omstreeks de periode van 6 mei 2013 tot en met 7 mei 2013 te Amsterdam, in elk geval in Nederland, [naam] en/of een of meer (overige) personeelslid/leden werkzaam bij DWI Amsterdam heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [naam] en/of een of meer (overige) personeelslid/leden werkzaam bij DWI Amsterdam (via twitter) dreigend de woorden toegevoegd: "Ik geef me leven om jullie dood te sprayen" en/of "De dood aan bureaucraten in Oost" en/of "Een echte bom moet toch komen" en/of "Naar de tyfus met jullie,[naam]. gaat dood als ik geen aangiften tegen jullie corruptie kan doen" en/of "Oost jullie gaan dood" en/of "Oost zal lekker branden ook al zit ik in een cel" en/of "Vandaag de dag wordt je toch opgepakt als je een instantie als @dwiamsterdam via internet meldt dat ze worden opgeblazen?" en/of "alles G, dynamiet en benzinebommen in jullie gebouw, shit is al binnen!! Ik zal genieten van een afstand" en/of "De dood aan jullie" en/of "kaboom kaboom weg met alle bureaucraten in Oost!" en/of "Fuck jullie ook, morgen jullie branden allemaal in hel!" en/of "Ik ga morgen jullie tyfus gebouw ook opblazen in oost, dynamiet alles neem ik mee!", althans (telkens) woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

38. expressief
1. Ik geef me leven om jullie dood te sprayen./De dood aan bureaucraten in Oost./ Een echte bom moet toch komen.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

39. expressief
1. Naar de tyfus met jullie
1’ Dat is onwenselijk
1.1 X gaat dood als ik geen aangiften tegen jullie corruptie kan doen.

40. expressief
1. Oost jullie gaan dood.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

41. expressief
1. Oost zal lekker branden ook al zit ik in een cel.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

42. ?
1. Vandaag de dag wordt je toch opgepakt als je een instantie als #dwiamsterdam via internet meldt dat ze worden opgeblazen
1.1 -
1.1’ ?

43. expressief
(1. Ik ga jullie opblazen)
1.1 alles G, dynamiet en benzinebommen in jullie gebouw, shit is al binnen!!
1.1.1 ??? Ik zal genieten van een afstand
1’ Dat is onwenselijk

44. expressief
1. De dood aan jullie. / kaboom kaboom weg met alle bureaucraten in Oost.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

45. expressief
1. Fuck jullie ook, mogen jullie branden allemaal in hel
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

46. expressief
1. Ik ga morgen jullie tyfus gebouw ook opblazen in oost
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 dynamiet alles neem ik mee

15. ECLI:NL:RBOBR:2013:5195

hij op of omstreeks 14 april 2012 te Eindhoven, althans in Nederland, [slachtoffer] [slachtoffer] (journalist) heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [slachtoffer] dreigend sms berichten gestuurd met de volgende teksten:
- " maandag ga jij dood, jij hebt mij geruïneerd, ik pik dat niet meer vuile viezerik, ik weet ook waar jij woont sensatie zoeker, wacht maar maandag, wat er gebeurd";

47. expressief
1. maandag ga jij dood
1.1a jij hebt mij geruïneerd
1.1a' Als jij mij geruïneerd heb, dan moet je dood.
1.1b Ik pik dat niet meer vuile viezerik.

48. expressief
1. maandag ga jij dood
1.1 ik weet ook waar jij woont sensatie zoeker
1.1' Als ik weet waar jij woont, dan heb ik de middelen om je dood te maken.

49. expressief
1. wacht maar maandag, wat er gebeurd.
(1.1 dan ga je dood)
1.1' dat is onwenselijk

- "Je bent niet te vertrouwen, en ga voor eens en altijd met jou afrekenen, wacht maar"

50. expressief
1. Ik ga voor eens en altijd met jou afrekenen
1.1 Je bent niet te vertrouwen
1.1' Als je niet te vertrouwen bent, dan ga ik met je afrekenen.

- "Ik ben nu alles kwijt en ga zorgen dat jou nog erger overkomt. Lafaard" en/of telefonisch dreigend de woorden heeft toegevoegd: "je kunt aangifte doen, maar dat zal niets uitmaken, het maakt mij niet uit als ik 10 jaar de bajes in moet, ik zet 50.000 of 100.000 euro op jouw hoofd, ik heb toch geld zat, neem maar vast afscheid van je vrouw", althans woorden en/of sms berichten van gelijke dreigende aard of strekking;

51. expressief
1. Ik ga zorgen dat jou nog erger overkomt
1.1 Ik ben nu alles kwijt.
1.1' Alles kwijt zijn is een reden om een ander wat ergers aan te doen

16. ECLI:NL:GHDHA:2013:4949

- heeft (hierbij) de woorden "je maat is weggerend, ik krijg 180 euro van hem en dat ga jij nu pinnen" en/of "je gaat nu pinnen anders schiet ik je kapot" en/of "ik heb een pistool en ik schiet je kapot" aan die [benadeelde partij 2] toegevoegd

52. expressief
1. Je maat is weggerend
1.1 ik krijg 180 euro van hem
1.1.1 dat ga jij nu pinnen
(1.1.1' als je dat niet doet, dan gebeurt er iets onwenselijks)

53. instrumenteel
1. Je gaat nu pinnen
1.1 anders schiet ik je kapot
1.1' Dat is onwenselijk

54. expressief
1a. Ik heb een pistool
1b. en ik schiet je kapot.
1b' Dat is onwenselijk
1b.1 -

hij op of omstreeks 08 oktober 2011 te Spijkenisse [benadeelde partij 3] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [benadeelde partij 3] dreigend de woorden toegevoegd :"Als je het nu niet gaat regelen dan ga je het slecht krijgen, dan pak ik je" en/of "ik ga je in de borst schieten", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

55. instrumenteel
(1. Je moet het regelen)
1.1 als je het nu niet gaat regelen dan ga je het slecht krijgen
1.1.1 dan pak ik je/ ik ga je in de borst schieten
1.1.1' dat is onwenselijk

hij op of omstreeks 08 oktober 2011 te Spijkenisse [benadeelde partij 4] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [benadeelde partij 4] dreigend bij de keel gepakt en/of tegen de keel geduwd en/of (vervolgens)(dreigend) de woorden toegevoegd :"vriend, dit moet je niet meer doen, anders maak je ik dood", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

56. instrumenteel
1. Vriend, dit moet je niet meer doen
1.1 anders maak ik je dood
1.1' Dat is onwenselijk

hij op of omstreeks 08 oktober 2011 te Spijkenisse [benadeelde partij 5] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk

dreigend een fles voorgehouden en/of getoond en/of (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd : "Ik schiet je kapot, ik schiet je een kogel door je kop", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.

57. expressief
1. Ik schiet je kapot, ik schiet je een kogel door je kop.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

17. ECLI:NL:RBZWB:2013:6686

hij in of omstreeks het jaar 2007 te [plaats], gemeente Borsele, [slachtoffer 1] en/of -haar zoon- [slachtoffer 2] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend die [slachtoffer 1] en/of [slachtoffer 2] een (fileer)mes getoond en/of (daarbij) die [slachtoffer 1] en/of [slachtoffer 2] dreigend de woorden toegevoegd: "Als jij bij mij weggaat, maak ik jullie allebei af!", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

58. instrumenteel
(1. Je moet niet bij mij weggaan)
1.1 als jij bij mij weggaat, maak ik jullie allebei af.
1.1’ Dat is onwenselijk.

18. ECLI:NL:RBLIM:2013:12127

[naam slachtoffer] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers is verdachte opzettelijk dreigend met een mes, althans met een scherp/puntig voorwerp, en/of een flesje inhoudende chloor en/of bleekwater, in zijn hand achter die [naam slachtoffer] aangerend en/of heeft hij, verdachte, dit mes, in elk geval een scherp/puntig voorwerp, aan die [naam slachtoffer] getoond en/of heeft hij deze [naam slachtoffer] dreigend de woorden toegevoegd: "Nu heb ik je, vandaag ga ik je pakken, ik maak je dood, ik snij je de keel door" en/of "Ik maak je af" en/of "Ik heb de derde dan, ik maak je kapot, ik doe je iets aan", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.

59. expressief
1a. Nu heb ik je
1b vandaag ga ik je pakken
1.1 ik maak je dood
1.1.1 ik snij je de keel door
1.1.1’ Dat is onwenselijk

60. expressief
1. Ik maak je af/ ik maak je kapot/ ik doe je iets aan
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 Ik heb de derde dan

19. ECLI:NL:RBLIM:2014:1468

Op 26 december 2012, in de avond, verliet [slachtoffer] de C1000 in winkelcentrum Op de Kamp in Landgraaf. Hij keek op zijn gsm, die hij in zijn hand had. Een man die in het bijzijn was van een vrouw sprak [slachtoffer] aan. Die man vroeg of hij even mocht bellen. Hierop antwoordde [slachtoffer] ontkennend. Vervolgens trok de man de gsm, van het merk Samsung, uit de handen van [slachtoffer] en liep samen met de vrouw weg. Toen [slachtoffer] tegen de man zei dat hij de gsm moest teruggeven, begon de man agressief te dreigen. Hij zei: 'Ik steek je kapot.' [slachtoffer] voelde zich bedreigd.

61. expressief
1. Ik steek je kapot.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

Het kwam tot een woordenwisseling tussen de man enerzijds en [slachtoffer] en [slachtoffer 2] anderzijds waarna [slachtoffer] de man ergens naar zag graaien. Hierbij zei de man tegen [slachtoffer] en [slachtoffer 2]: 'Kom dichterbij en ik steek je kapot.' De man dreigde hem en [slachtoffer] steeds iets aan te doen met een schroevendraaier. [slachtoffer] nam die dreigementen zeer serieus.

62. instrumenteel (conditionele imperatief)
(1. ? Kom niet dichterbij.)
1.1 Kom dichterbij en ik steek je kapot.
1.1' Dat is onwenselijk.

Toen [slachtoffer] en [slachtoffer 2] de man en de vrouw bleven volgen, liep de man naar een boompje waar handgrote keien omheen lagen. De man pakte in iedere hand een grote kei en schreeuwde: 'Ik sla jullie de koppen in'.

63. expressief
1. Ik sla jullie koppen in.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

Getuige [getuige] heeft onder meer het volgende verklaard. In de avond van 26 december 2012 was zij samen met de verdachte bij winkelcentrum Op de Kamp in Landgraaf. Een jongen met een telefoon liep hen tegemoet. Verdachte zei tegen de jongen dat hij de telefoon moest geven. Vervolgens zei hij: 'Als je mij die telefoon nu niet geeft dan krijg je een aantal klappen.' De jongen hield de mobiele telefoon stevig vast. Verdachte pakte de telefoon uit handen van de jongen.

64. instrumenteel
1. Geef mij die telefoon.
1.1 Als je mij die telefoon nu niet geeft dan krijg je een aantal klappen.
1.1' Dat is onwenselijk.

Even later kwam die jongen terug met een derde persoon. Er vielen woorden en er werd geduwd en getrokken tussen verdachte en die derde persoon. Hierop heeft verdachte een schroevendraaier

getoond. Hij uitte daarbij naar die derde persoon bedreigingen dat hij zou steken. Met de schroevendraaier in zijn handen riep verdachte meermaals naar die jongens: ‘Kom maar, dan steek ik je neer.’

65. instrumenteel
1. Kom niet (dichterbij).
1.1 Kom maar, dan steek ik je neer.
1.1’ Dat is onwenselijk.

20. ECLI:NL:RBNNE:2014:308

hij op of omstreeks 10 oktober 2013 te Groningen op meerdere tijdstippen, in elk geval rond 16.30 en/17.30, althans eenmaal, (telkens) met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening (in/uit een winkel van Albert Heijn aan Siersteenlaan) heeft weggenomen een of meer goederen, te weten (onder meer) een of meer blikjes (Bacardi Cola) drank, een zak kroepoekchips en/of een of meer blikjes, in elk geval (telkens) enig goed, geheel of ten dele toebehorende aan het (winkel)bedrijf Albert Heijn, in elk geval (telkens) aan een ander of anderen dan aan verdachte, welke (laatste) diefstal (rond 17.30) werd gevolgd van geweld en/of bedreiging met geweld tegen [aangever 1] en/of [aangever 2], althans een of meer medewerkers van die Albert Heijn, gepleegd met het oogmerk om bij betrapping op heterdaad aan zichzelf hetzij de vlucht mogelijk te maken, hetzij het bezit van het gestolene te verzekeren, welk geweld en/of welke bedreiging met geweld hierin bestond(en) dat verdachte (na door die [aangever 2], althans door (een) medewerker(s) van die Albert Heijn te zijn aangesproken) agressief en/of intimiderend voor die [aangever 2] en/of [aangever 1], althans die medewerker(s) van die Albert Heijn is gaan staan en/of die [aangever 2] en/of [aangever 1], althans die medewerker(s) van die Albert Heijn agressief en/of intimiderend heeft benaderd en/of (daarbij) dreigend heeft gezegd: "Pas maar op. Ik herken jou wel", "Ik verbouw je hersens" en/of "En wat wil jij dan", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking, en/of (vervolgens) een (bier)blikje voor de voeten van die [aangever 2] op/tegen de grond kapot heeft gegooid, en/of een slaande beweging heeft gemaakt naar, althans in de richting van, [aangever 2] en/of [aangever 1], althans diemedewerker(s) van die Albert Heijn, althans dreigend zijn gebalde vuist heeft geheven en/of (aldus) een voor die [aangever 2] en/of [aangever 1], althans die medewerker(s) van die Albert Heijn dreigende situatie heeft geschapen;

66. ?
1. Pas maar op.
1.1 Ik herken jou wel.
1.1’Als ik jou herken, dan moet je oppassen.

67. expressief
1. Ik verbouw je hersens.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

68.?
1. En wat wil jij dan?
1.1 –
1.1’ -

hij op of omstreeks 04 september 2013 te Veendam [aangever 4] en/of [aangever 5] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend die [aangever 4] en/of [aangever 5] een bijl getoond en/of voorgehouden en/of (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd : "Ik zal jullie wel raken met de bijl" en/of "Kom maar, nou durf je niet meer. De volgende keer controleer je mij niet weer", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

69. expressief
1. Ik zal jullie wel raken met de bijl.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

70. ?
1. Kom maar, nou durf je niet meer.
1.1 –
1.1' –

71. instrumenteel
1. De volgende keer controleer je mij niet weer.
1.1 (Als je mij de volgende keer controleert, dan doe ik je wat aan.)
1.1' Dat is onwenselijk.

21. ECLI:NL:RBGEL:2014:669

[slachtoffer 1] woont in de [straat 1] te Nijmegen en is de buurvrouw van de broer van verdachte. Zij heeft in de ochtend van 29 april 2013 de politie heeft gebeld in verband met geluidsoverlast. Zij stond met politieagenten [verbalisant 2] en [verbalisant 1] te praten toen verdachte zijn woning uit kwam lopen. Zij hoorde verdachte zeggen: "Wat ben jij toch laf en als deze twee er niet waren, brak ik nu je nek". Verbalisant [verbalisant 2] zag dat verdachte in de richting van aangeefster liep en hoorde dat hij haar met dreigende taal aansprak. Het maakt niet uit dat verbalisant [verbalisant 2] zich de letterlijke bewoordingen van de bedreiging niet meer herinnerde.

72. ? (expressief)
1. Jij bent laf.
1.1 Als deze twee er niet waren, brak ik nu je nek.
1.1' Dat is onwenselijk.

op 29 april 2013 te Nijmegen agent van politie Gelderland-Zuid [verbalisant 2] en hoofdagent van politie Gelderland-Zuid [verbalisant 1] heeft bedreigd met zware mishandeling en/of met verkrachting immers heeft verdachte (telkens) opzettelijk voornoemde [verbalisant 2] dreigend (onder meer) de woorden toegevoegd : " Ik neuk jou in je kont" en "Als ik je op straat tegenkom, zal ik je helemaal in elkaar slaan" en "Als mijn handboeien loskomen, dan gaan we vechten" en "Ik sla je kapot als ik vrij ben." en voornoemde [verbalisant 1] dreigend (onder meer) de woorden toegevoegd: "Als de boeien af zijn, dan ga ik jou verkrachten" en "Ik ga je verkrachten en in je kont neuken" en "Ik ga je tussen je tieten neuken" en "Ja agentje, ik ga jou verkrachten en hard neuken" en "Wacht maar, straks als mijn boeien af zijn, dan verkracht ik je en neuk ik je in je kont" en "Doe de boeien maar af, dan verkracht ik je."

73. expressief
1. Ik neuk jou in je kont.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

74. expressief
1. Als ik je op straat tegenkom, zal ik je helemaal in elkaar slaan.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

75. expressief
1. Als mijn handboeien loskomen, dan gaan we vechten.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

76. expressief
1. Ik sla je kapot als ik vrij ben.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

77. expressief
1. Als de boeien af zijn, dan ga ik jou verkrachten.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

78. expressief
1. Ik ga je verkrachten en in je kont neuken./tussen je tieten neuken.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

79. expressief
1. Wacht maar
1.1 Straks als mijn boeien af zijn, dan verkracht ik je en neuk ik je in je kont.
1.1’ Dat is onwenselijk.

80. instrumenteel
1. Doe de boeien maar af.
1.1 Als je de boeien af doet, dan verkracht ik je.
1.1’ Dat is onwenselijk.

22. ECLI:NL:GHLEE:2011:BQ0230

hij op of omstreeks 12 maart 2009, te [plaats], (althans) in de gemeente [gemeente], een persoon genaamd [benadeelde] (hoofdagent van politie) heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk voornoemde [benadeelde] dreigend de woorden toegevoegd :"Ik snijd je de strot door" en/of "Dan zal ik je de strot doorsnijden",

althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking, zulks terwijl tijdens het plegen van voornoemd misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert een veroordeling van de schuldige tot gevangenisstraf wegens een daaraan soortgelijk misdrijf in kracht van gewijsde is gegaan;

81. expressief
1. Ik snijd je strot door./Dan zal ik je de strot doorsnijden.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

23. ECLI:NL:RBSHE:2008:BD9188

hij op een of meer tijdstip(pen) gelegen in of omstreeks de periode van 01 maart 2007 tot en met 05 maart 2007 te Eindhoven [slachtoffer] (telkens) heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte (telefonisch) opzettelijk:
- die [slachtoffer] via een of meer anderen (verbalisanten van regiopolitie Brabant Zuid-Oost) een of meermalen dreigend de woorden toegevoegd: "ik weet waar [slachtoffer] woont en zal hem van zijn flat naar beneden gooien", en/of (vervolgens)
- voornoemde [slachtoffer] dreigend de woorden toegevoegd: "hoe zou jij het vinden als ik ineens naast jouw bed zou staan" althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

82. expressief
1. Ik weet waar [slachtoffer] woont en zal hem van zijn flat naar beneden gooien.
1' Dat is onwenselijk.
1.1 -

83. expressief
1. Hoe zou jij het vinden als ik ineens naast jouw bed zou staan?
1.1 –
1.1' ???

24. ECLI:NL:RBLIM:2013:9035

hij op of omstreeks 01 mei 2013 te Baexem, in elk geval in de gemeente Leudal, [slachtoffer] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend een blinkend voorwerp in zijn hand(en) gehouden, in elk geval op een voor die [slachtoffer] dreigende wijze een blinkend voorwerp in zijn hand(en) gehouden en/of (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd: "Als je niet maakt dat je wegkomt dan zal ik dit leegmaken op jou" en/of dat die [slachtoffer] niet naar binnen moest komen of hij, verdachte, zou schieten, althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;

84. instrumenteel
1. Maak dat je wegkomt.
1.1 Als je niet maakt dat je wegkomt dan zal ik dit leegmaken op jou.
1.1' Dat is onwenselijk.

25. ECLI:NL:GHLEE:2011:BU1945

hij op of omstreeks 20 mei 2009 te [plaats] ter uitvoering van het door verdachte voorgenomen misdrijf om aan een persoon genaamd [slachtoffer 1], opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, met dat opzet met een mes, althans een scherp en/of puntig voorwerp, stekende bewegingen heeft gemaakt in de richting van die [slachtoffer 1] (zulks terwijl verdachte door een persoon ([naam]) werd tegengehouden) en/of daarbij die [slachtoffer 1] de woorden heeft toegevoegd: "Ik steek je neer" en/of "Ik maak hem dood", althans (telkens) woorden van gelijke aard of strekking, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid, terwijl nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert een veroordeling van de verdachte tot een gevangenisstraf wegens een daaraan soortgelijk misdrijf in kracht van gewijsde is gegaan;

85. expressief
1. Ik steek je neer.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

86. expressief
1. Ik maak hem dood.
1’ Dat is onwenselijk.
1.1 -

hij op of omstreeks 27 februari 2009, te [plaats], in de gemeente [gemeente], [benadeelde] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met zware mishandeling, immers heeft verdachte opzettelijk dreigend met een (fiets)ketting gezwaaid, althans een (fiets)ketting duidelijk zichtbaar voor die [benadeelde] bij zich gehad, en/of (daarbij) deze dreigend de woorden toegevoegd: "Kom jij maar samen met [naam] naar buiten. Ik maak jullie dood. Ik sla jullie onder de grond.", althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.

87. expressief
1. Kom jij maar samen met [naam] naar buiten.
1.1 Ik maak jullie dood. / Ik sla jullie onder de grond.
1.1’ Dat is onwenselijk.

Bijlage 2: Corpus Jurisprudentie
Jurisprudentie omtrent dreigementen (art 285 Sr.)

1. ECLI:NL:RBGEL:2013:4803

De rechtbank verwerpt het verweer van de verdediging en overweegt daartoe het navolgende. Voor bedreiging is vereist dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat bij de bedreigde redelijke vrees kon ontstaan dat het misdrijf waarmee gedreigd werd ook gepleegd zou worden. Voor een veroordeling ter zake van bedreiging is niet vereist dat dat misdrijf is gericht tegen de bedreigde persoon zelf.8 Het belang dat art. 285 Sr beoogt te beschermen is immers bescherming van de persoonlijke vrijheid, in het bijzonder het voorkomen dat iemand onder druk wordt gezet door een bedreiging met een ernstig misdrijf.
In de onderhavige omstandigheden – verdachte had zichzelf in een huisartsenpraktijk tweemaal met terpentine overgoten en had een aansteker in zijn hand – kon bij de aanwezigen door de woorden "ik steek mijzelf in brand " de redelijke vrees ontstaan dat het misdrijf waarmee gedreigd werd – te weten: brandstichting – ook gepleegd zou worden. Dat verdachte niet van plan was zichzelf in brand te steken maakt dat niet anders. De andere aanwezigen konden zich bedreigd voelen, en voelden zich ook bedreigd.

Door de verdediging is vrijspraak bepleit. Verdachte ontkent deze bewoordingen te hebben geuit. Mogelijk zou hij gezegd hebben dat hij zichzelf in brand stak, maar hij verbond daar geen verzoek aan.

Beoordeling door de rechtbank
De rechtbank heeft de feiten, zoals ten aanzien van het tenlastegelegde onder 2 omschreven, vastgesteld. Daarnaast heeft verbalisant POH 010 verklaard dat hij verdachte hoorde zeggen dat hij zichzelf en de huisartsenpost in de brand zou zetten als de huisarts niet binnen 5 minuten naar hem toe werd gebracht en hij de huisarts zou zien. Verdachte heeft verklaard: "Hierop heb ik de brandstoffen over mijzelf heengegooid en gedreigd mijzelf in brand te steken. Ik wilde gewoon mijn vraag naar medicatie kracht bij zetten."
De rechtbank ziet geen reden om te twijfelen aan de verklaring van verbalisant POH 010, nu niet is in te zien waarom deze verbalisant niet de waarheid zou verklaren en nu deze verklaring overigens in overeenstemming is met de verklaringen van andere aanwezigen en die van verdachte.
Het verweer van de verdediging wordt daarmee verworpen.

Het bewezenverklaarde levert op:
Ten aanzien van feit 2:
Bedreiging met brandstichting.
Ten aanzien van feit 3:
Poging een ander door bedreiging met enige andere feitelijkheid, gericht hetzij tegen die ander hetzij tegen derden, wederrechtelijk dwingen iets te doen.
De feiten zijn strafbaar.

De rechtbank overweegt in het bijzonder het navolgende.
Verdachte is, met medeneming van een fles terpentine en een aansteker, naar de huisartsenpraktijk gegaan. Aldaar heeft hij geroepen dat hij zichzelf in brand zou steken en heeft hij zichzelf meerdere malen met terpentine overgoten. Op deze wijze wilde verdachte bewerkstelligen dat hij hulp of medicijnen zou krijgen.

De rechtbank rekent het verdachte erg aan dat hij veel angst heeft veroorzaakt bij de aanwezigen in de praktijk. Zij zullen zich nog lange tijd onveilig voelen in hun eigen werkomgeving.
Uit het aangehaalde uittreksel uit het algemeen documentatieregister blijkt voorts dat verdachte reeds eerder ter zake van bedreiging is veroordeeld.

2. ECLI:NL:GHSHE:2013:3255

Verdachte heeft het slachtoffer bedreigd met de woorden: "ik schiet je kapot godverdomme". Hij heeft hierbij een vuurwapen getoond (gasalarmpistool), en dat wapen ook in de lucht afgevuurd. Onder verwijzing naar de uitspraak van het gerechtshof Arnhem d.d. 30 mei 2011, LJN BQ6616, is het hof van oordeel dat een dergelijke bedreiging naar zijn aard reeds een misdrijf in de zin van artikel 38e, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht is (een misdrijf dat is gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het het lichaam van een of meer personen), nu er immers sprake is van een bedreiging die door gedrag – handelingen met een vuurwapen – is ondersteund. De aannemelijkheid van de uitvoering van het misdrijf behoeft – aldus verstaat het hof de uitspraak van gerechtshof Arnhem – behoudens uitzonderlijke omstandigheden niet in de beoordeling betrokken te worden. Dergelijke uitzonderlijke omstandigheden zijn in de visie van het hof aan de orde als reeds bij eerste indruk – en kenbaar voor het slachtoffer – evident is dat hetgeen dient als ondersteuning van de bedreiging, nimmer tot uitvoering van het misdrijf waarmee wordt gedreigd, kan leiden. In casu is er geen sprake van dergelijke uitzonderlijke omstandigheden.

Ten aanzien van de ernst van het bewezen verklaarde heeft het hof in het bijzonder gelet op:
-
de verhouding tot andere strafbare feiten, zoals onder meer tot uitdrukking komt in het hierop gestelde wettelijk strafmaximum en in de straffen die voor soortgelijke feiten worden opgelegd;
-
het feit dat de onder 1. subsidiair bewezen verklaarde bedreiging, gelet op de daarbij geuite bewoordingen, te weten "Ik schiet je kapot godverdomme (…)", was gericht tegen het leven van het slachtoffer;
-
het gewelddadig karakter en de ernst van genoemde bedreiging, in het bijzonder het feit dat deze bedreiging gepaard is gegaan met het tonen van een op een vuurwapen gelijkend voorwerp, te weten gas- of alarmpistool, waarbij verdachte vervolgens met dit pistool in de lucht heeft geschoten;
-
de omstandigheid dat zowel het onder 2. als het onder 3. bewezen verklaarde feit gaat om overtreding van de Wet wapens en munitie.
Het hof heeft voor wat betreft de op te leggen straf en de duur daarvan aansluiting gezocht bij de straffen die door dit gerechtshof in min of meer vergelijkbare gevallen gebruikelijk worden opgelegd.

Er is bij betrokkene sprake van een gebrekkige ontwikkeling van zijn geestvermogens in de vorm van een autismespectrumstoornis en van een persoonlijkheid met trekken van de antisociale en narcistische persoonlijkheidsstoornis. De chronische problematiek bestaat al lang en was ook in de periode van het ten laste gelegde aanwezig. (…)
In het huidige (hof: feit 1) ten laste gelegde lijkt betrokkene door de aangever in welk plan dan ook te worden gedwarsboomd en met het schieten met zijn wapen vertoont hij een wel zeer inadequate overreactie. Zijn woede, als uiting van de gestoorde agressiehuishouding wordt gewekt Hij weet zich niet passend af te stemmen op een voor hem nieuwe situatie en hij is niet in staat enige rekening te

houden met de gevoelens van de ander, in dit geval de aangever. Op deze wijze komt het autisme van betrokkene in het gedrag bij het ten laste gelegde, indien bewezen, in dien mate tot uitdrukking dat het onderzoekend team van het PBC Uw college adviseert betrokkene verminderd toerekeningsvatbaar te achten voor het ten laste gelegde, indien bewezen.
Bij het sub 2 ten laste gelegde feit komt, indien bewezen, vooral de fascinatie voor wapens, als onderdeel van de autismespectrumstoornis tot uiting. Ook voor dit feit adviseren wij de rechtbank betrokkene verminderd toerekeningsvatbaar te achten. (…)
Dezelfde factoren die het gedrag bij het ten laste gelegde, indien bewezen, hebben beïnvloed, zijn ook van belang bij het recidivegevaar. Daarnaast spelen de hardnekkige wraakgevoelens, behoefte aan spanningen, de fascinaties voor wapens en geweld en de ondoorgrondelijkheid van zijn delictgedrag een rol bij het recidivegevaar. Het onderzoekend team van het PBC is van mening dat de kans op een recidive groot is. Bij de overwegingen over het recidivegevaar hebben wij ook in ogenschouw genomen dat er moet worden gesproken van een zekere mate van escalatie van het gewelddadig gedrag van betrokkene. Het delict waarvoor hij een PIJ-maatregel kreeg opgelegd betrof het vernielen van materie. Het delict waarvoor de gemaximeerde tbs met dwangverpleging werd opgelegd betrof geweld tegen dieren en nu betreft het, indien bewezen, een mens die met ernstig geweld wordt bedreigd. Het risicotaxatieinstrument, de HCR-20, bevestigt, zowel op het niveau van de historische items, als op dat van klinische items en de meer op de toekomst gerichte risicohanteringsitems de klinische indruk van het hoge recidivegevaar.
De SAPROF, het instrument waarmee beschermende factoren, die de kans op recidive zouden kunnen beperken, in beeld worden gebracht geeft aan dat er bij betrokkene weinig beschermende factoren aanwezig zijn. (…)
Alle bovenstaande gegevens in overweging nemende komen wij tot de conclusie Uw College te adviseren de maatregel van terbeschikkingstelling met dwangverpleging op te leggen. In verband met de ernst van de stoornis, de schatting van de hoge kans op een recidive, alsmede betrokkenes gebrek aan probleembesef en behandelmotivatie, is het niet te verwachten dat een minder verregaande maatregel het recidivegevaar voldoende zou kunnen beperken.

B.2.
Het hof neemt deze conclusies van voornoemd deskundigenrapport over en legt deze ten grondslag aan zijn beslissing.

B.3.
Op grond van het bovenstaande is het hof van oordeel dat verdachte ter beschikking dient te worden gesteld, nu tijdens het begaan van de feiten een gebrekkige ontwikkeling en/of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestond, verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan het misdrijf dat is omschreven in artikel 285, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht (bedreiging), en de algemene veiligheid van personen en goederen oplegging van de maatregel van terbeschikkingstelling van verdachte eist.
et hof legt aan zijn overwegingen ten grondslag de uitspraak van het gerechtshof Arnhem d.d. 30 mei 2011, LJN BQ6616, inhoudende:
“In het verleden heeft het hof beslist, dat wel van een misdrijf kan worden gesproken dat is gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, indien de bedreiging (A:) op de een of andere wijze nader is ondersteund en/of (B:)1 aannemelijk is geworden dat die bedreiging ook daadwerkelijk tenuitvoergebracht zou worden (onder meer Gerechtshof Arnhem 1 maart 1999, NJ 2000, 74, LJN AB7560).
Thans meent het hof een meer beperkte uitleg te moeten geven aan dat begrip, in die zin, dat het in zijn algemeen van oordeel is, dat voor het aannemen van een misdrijf als hier bedoeld vereist is, dat een dreigende uiting voorafgegaan, vergezeld, of gevolgd wordt door niet-verbaal handelen dat naar zijn

aard agressief is jegens de bedreigde; gedacht wordt bijvoorbeeld aan het tonen van een wapen of het met een auto inrijden op een persoon.
Aan de aannemelijkheid van uitvoering van het misdrijf waarmee werd gedreigd wenst het hof op grond van zijn interpretatie van de parlementaire geschiedenis in zijn algemeenheid geen betekenis meer toe te kennen, omdat een dergelijke inschatting niet of nauwelijks (alsnog) gemaakt kan worden op basis van objectief vast te stellen feiten en omstandigheden. Het kan niet meer zijn dan een verwachting van wat er verder (na de bedreiging) wellicht had kunnen gebeuren."

C.2.
Verdachte heeft [het slachtoffer A] gedreigd met de woorden: "ik schiet je kapot godverdomme". Hij heeft hierbij een vuurwapen getoond, en dat wapen ook afgevuurd.
Het hof verstaat de uitspraak van het gerechtshof Arnhem aldus, dat een dergelijke bedreiging naar zijn aard reeds een misdrijf in de zin van artikel 38e, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht is, nu er immers sprake is van een bedreiging die door gedrag – handelingen met een vuurwapen – is ondersteund.
De aannemelijkheid van de uitvoering van het misdrijf behoeft – aldus verstaat het hof de uitspraak van gerechtshof Arnhem – behoudens uitzonderlijke omstandigheden niet in de beoordeling betrokken te worden. Dergelijke uitzonderlijke omstandigheden zijn in de visie van het hof aan de orde als reeds bij eerste indruk – en kenbaar voor het slachtoffer – evident is dat hetgeen dient als ondersteuning van de bedreiging, nimmer tot uitvoering van het misdrijf waarmee wordt gedreigd, kan leiden. In casu is er geen sprake van dergelijke uitzonderlijke omstandigheden.
De handelwijze van verdachte wordt door het hof derhalve aangemerkt als een misdrijf in de zin van artikel 38e, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht, waarvoor de totale duur van de maatregel van terbeschikkingstelling niet in tijd is beperkt.

3. ECLI:NL:RBROT:2013:8495

Psycholoog [deskundige] heeft een rapport over de verdachte opgemaakt d.d.18 september 2013. Dit rapport houdt het volgende in. De verdachte heeft een gebrekkige ontwikkeling van zijn geestvermogens in de vorm van zwakbegaafheid en persoonlijkheidsproblematiek, welke ten tijde van het tenlaste gelegde aanwezig waren en in elk geval ten aanzien van de tenlaste gelegde bedreigingen in enige mate van invloed waren op verdachtes gedragskeuzes en gedragingen.

4. ECLI:NL:RBOBR:2013:2863

De rechtbank overweegt dat de uitlatingen van verdachte betreffende het vermeende seksueel misbruik door aangever [slachtoffer 1] eveneens dienen te worden bezien in de context van de hiervoor omschreven psychotische beleving waarin verdachte ten tijde van het ten laste gelegde verkeerde.
Verdachte heeft onder meer tegen aangever gezegd dat hij een groot oog had en dat aangever vroeger zijn broertje seksueel zou hebben misbruikt. Ook werd aan aangever een foto getoond waarop een man en een baby stonden afgebeeld. Door verdachte en zijn medeverdachte werd gezegd dat aangever de man was die op de foto stond afgebeeld. Aangever zegt hierover: "ik vond het gestoord omdat ik niet eens een broertje heb en dat ik ook helemaal niet dezelfde persoon was die op de foto stond".
Gelet hierop is de rechtbank van oordeel dat de beschuldigingen aan het adres van [slachtoffer 1] volkomen onzinnig waren en dat dit ook voor [slachtoffer 1] duidelijk was. Derhalve kan niet worden vastgesteld dat verdachte het oogmerk had om door bedreiging met smaad, smaadschrift of openbaring van een geheim [slachtoffer 1] te dwingen tot afgifte van 32.000 euro.

De rechtbank is mitsdien van oordeel dat de aan verdachte onder feit 1 ten laste gelegde poging tot afdreiging niet wettig en overtuigend kan worden bewezen, zodat verdachte daarvan behoort te worden vrijgesproken.

5. ECLI:NL:RBGEL:2013:3588

Het standpunt van de verdediging
De verdediging heeft aangevoerd dat verdachte eerst heeft gezegd 'ik ga je klappen geven' en dat hij pas daarna een stok pakte. Door die twee aparte handelingen kan naar de mening van de verdediging bij de aangevers niet naar redelijkheid de vrees zijn gewekt dat verdachte hen zwaar zou gaan mishandelen of zou doden. De verdediging heeft daarbij verwezen naar het arrest van de Hoge Raad met NJ nummer 2005, 448.
Verdachte moet dus worden vrijgesproken van het hem tenlastegelegde.

Beoordeling door de rechtbank
Om verdachte te kunnen veroordelen voor een bedreiging met zware mishandeling is nodig dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat bij de bedreigde de redelijke vrees kon ontstaan dat hij zwaar zou worden mishandeld. De rechtbank is van oordeel dat gelet op het feit dat verdachte heeft gezegd: 'Ik ga jullie klappen geven' en dat hij vervolgens een stok uit de bus heeft gepakt, bij aangevers de redelijke vrees kon ontstaan dat zij zwaar zouden worden mishandeld. Dit wordt nog versterkt door de verklaring van aangever [slachtoffer 4] dat verdachte de dreigende woorden ook heeft geuit terwijl hij de stok omhoog hield.9
De rechtbank verwerpt derhalve het verweer van de verdediging dat bij de aangevers niet de redelijke vrees kon ontstaan dat zij zouden worden mishandeld.

6. ECLI:NL:RBGEL:2013:3271

Het standpunt van de verdediging
De verdediging heeft zich op het standpunt gesteld dat verdachte moet worden vrijgesproken van het hem onder feit 7 tenlastegelegde feit. Verdachte bekent dat hij heeft gescholden, maar ontkent dat hij aangever heeft bedreigd. Er zijn voorts geen getuigen.

Beoordeling door de rechtbank
Dat er een incident en een meningsverschil hebben plaatsgevonden staat wel vast. Verdachte ontkent echter dat hij aangever heeft bedreigd en naast de verklaring van aangever zijn er geen andere verklaringen of andere bewijsmiddelen die de verklaring van aangever daarin ondersteunen. De verklaring van verdachte staat daarmee recht tegenover de verklaring van aangever. Gelet hierop kan naar het oordeel van de rechtbank niet boven redelijke twijfel worden gezegd dat verdachte ook daadwerkelijk dreigende woorden heeft geuit. De rechtbank is daarom van oordeel dat er onvoldoende wettig en overtuigend bewijs is dat verdachte het tenlastegelegde heeft begaan en zal hem daarvan vrijspreken

7. ECLI:NL:RBMNE:2013:3463

De strafbaarheid van het feit
Het bewezen geachte feit is volgens de wet strafbaar als: bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht, meermalen gepleegd

Verdachte heeft, terwijl hij zijn kinderen bij zich had, de moeder van de kinderen, al dan niet via de politie, gedreigd om zichzelf en de kinderen van het leven te beroven. De moeder van de kinderen heeft enkele uren in grote angst en onzekerheid geleefd, zeker nu verdachte zich al eerder suïcidaal had uitgelaten en eerder in hun relatie geweld heeft gebruikt.
Het behoeft geen betoog dat zijn uitspraken zeer bedreigend moeten zijn geweest.

8. ECLI:NL:PHR:2005:AR7062

Inhoud: Art. 285 Sr. Voor een veroordeling t.z.v. bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht is vereist dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat bij de bedreigden de redelijke vrees kon ontstaan dat zij het leven zouden kunnen verliezen. I.c. is bewezenverklaard dat verdachte twee hoofdagenten heeft toegevoegd: "die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken". Als het hof heeft geoordeeld dat deze uitlatingen op zichzelf reeds van dien aard zijn dat zij bij de hoofdagenten een dergelijke vrees konden doen ontstaan, is dat oordeel gelet op de algemene bewoordingen van die uitlatingen niet zonder meer begrijpelijk. Als het hof die uitlatingen niet op zichzelf heeft beschouwd, maar heeft geoordeeld dat de omstandigheden waaronder zij zijn gedaan meebrengen dat van bedreiging met enig misdrijf tegen het leven sprake is, is dat oordeel ontoereikend gemotiveerd, nu de gebezigde bewijsmiddelen omtrent zodanige omstandigheden niets inhouden.

6. Voorts heeft het hof de volgende bijzondere bewijsoverweging in de aanvulling op zijn arrest opgenomen:
"Verdachte heeft, gezien het onder 2 genoemde bewijsmiddel, verklaard dat hij heeft gezegd dat de politie kanker klote jassen aan heeft, althans woorden van dergelijke strekking.
Uit de omstandigheid dat verdachte over de politie kennelijk iets heeft gezegd waarbij het woord "kanker" werd gebruikt, leidt het hof af dat van beide aangehouden personen het verdachte is geweest die beide agenten van politie heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht door hen toe te voegen de woorden: "Die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken" althans woorden van soortgelijke aard en/of strekking."
7. Het middel strekt ten betoge dat de betreffende politieagenten zich niet bedreigd kunnen hebben gevoeld door verzoekers uiting.
8. Voor een veroordeling wegens bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht is niet vereist dat komt vast te staan dat bij de bedreigde daadwerkelijk de vrees voor een dergelijk misdrijf is opgewekt. Voldoende is dat de bedreiging van dien aard is en onder zodanige omstandigheden is geschied dat zij in het algemeen geschikt is de vrees voor een dergelijk misdrijf teweeg te brengen (HR 3 februari 2004, LJN: AN9309). In de zaak die leidde tot HR 25 februari 2003, LJN: AF1931 had de verdachte aan verbalisanten toegevoegd "Kom hier, dan maak ik je af" en "Oprotten of ik maak je af" en "Blijf uit mijn buurt, ik ga niet weg, ik maak jullie dood". De Hoge Raad betitelde deze uitingen als bedreiging.
9. Bij de stukken van het geding bevindt zich een proces-verbaal van bevindingen (nummer PL2208/00-115043). Ten aanzien van verzoeker is niet dit gehele proces-verbaal tot bewijs gebruikt - hij werd zelfs vrijgesproken van een andere in dit proces-verbaal te lezen bedreiging - maar het schetst wel de context waarin een en ander zich afspeelde, zodat ik de vrijheid neem er uitvoerig uit te citeren. Dit proces-verbaal houdt in als relaas van verbalisanten omtrent hun ontmoeting met verzoeker en de in de bewijsmiddelen vermelde andere persoon, voor zover thans van belang:

"Op een bepaald moment zei een van deze twee personen: "Je moet eigelijk dat pistool afpakken dat zo op z'n hoofd zetten en dan gewoon afknallen."
Hierbij wees hij met zijn rechterhand naar het pistool van mij verbalisant van Gemert, waarna hij gebaarde met zijn hand alsof hij een pistool had en maakte daarbij de beweging met zijn hand naar het hoofd van zijn vriend. Hierna deed hij zijn duim naar beneden alsof hij het pistool afvuurde.
Daarbij keek deze man direct naar mij verbalisant van Gemert. Ik tweede verbalisant had daarbij het gevoel dat hij daarmee mij dan wel verbalisant van der Sterren wilde neerschieten.
Deze personen zijn hierna omgedraaid en weggelopen, over de Dommelstraat in de richting van de Parklaan. Wij verbalisanten voelden ons hierdoor bedreigd.
Hierbij hoorden en zagen wij dat de tweede persoon bij deze verdachte riep: "die kankerwouten die teringlijers moeten ze allemaal afmaken" dan wel woorden van gelijke strekking. Wij verbalisanten hebben direct assistentie gevraagd, mede vanwege de gebeurtenis op 02 december 2000, waarbij een dergelijk gebeurtenis leidde tot escalatie tussen de politie en horecabezoekers. Waarbij ook wapens zijn aangetroffen. Gelet op dit incident alsmede de uitlatingen door diens bezoekers, werd een herhaling van dat incident gevreesd."
10. Tegen deze achtergrond geeft 's hofs oordeel - waarin besloten ligt dat de door verzoeker gedane uiting onder zodanige omstandigheden is geschied dat zij in het algemeen geschikt is de vrees voor een misdrijf tegen het leven gericht teweeg te brengen - geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting, terwijl het evenmin onbegrijpelijk is. De bewezenverklaring is voldoende met redenen omkleed. Daarbij kan in aanmerking worden genomen dat de context waarin de door verzoeker geuite bedreiging is geschied - een incident de avond voorafgaande aan het bewezenverklaarde tijdstip waaraan de gedragingen van de persoon die verzoeker vergezelde refereerden - een rol van betekenis heeft gespeeld (vgl. HR LJN: AN9309).

9. ECLI:NL:RBDHA:2013:15460

In het Atlas-onderzoek zijn telefoongesprekken van het getapte mobiele telefoonnummer [telefoonnummer 1] uitgeluisterd en woordelijk uitgewerkt. Voornoemd telefoonnummer is gedurende het hele onderzoek in gebruik geweest bij verdachte.
Op 29 maart 2013 tussen 00.59 uur en 01.16 uur werden er gesprekken gevoerd tussen verdachte en de gebruiker van het telefoonnummer [telefoonnummer 2]. In deze gesprekken werd tegen de gebelde onder andere gezegd dat hij een kogel in zijn hoofd zou krijgen.
De relaterende verbalisant heeft in de uitgeluisterde gesprekken de stem van verdachte herkend. Volgens de verbalisant en zoals ter terechtzitting in het afgespeelde fragment van het telefoongesprek te horen is geweest, sprak degene die de bedreigingen uitte met een ‘hoge stem’.
De politie heeft vervolgens gebeld met het nummer [telefoonnummer 2]. De telefoon werd opgenomen door een persoon die verklaarde te zijn: [slachtoffer 7]. Hij bevestigde dat hij eind maart 2013 via de telefoon bedreigd werd door een persoon die zijn stem had verdraaid.
De verdachte heeft ter terechtzitting de ten laste gelegde bedreiging ontkend.
De rechtbank is van oordeel dat onvoldoende wettig en overtuigend bewezen kan worden dat de verdachte degene is die de bedreigende woorden via de telefoon heeft geuit. De rechtbank acht de herkenning van de vervormde stem door één verbalisant onvoldoende om vast te kunnen stellen dat het de verdachte was die op dat moment gebruik maakte van zijn telefoon. Dat met het telefoonnummer van verdachte is gebeld maakt dit niet anders. Op het ter terechtzitting afgespeelde fragment van het telefoongesprek zijn immers andere personen op de achtergrond te horen, zodat niet uitgesloten kan worden dat een ander dan de verdachte op dat moment gebruik maakte van zijn telefoon.

De rechtbank zal de verdachte derhalve vrijspreken van de ten laste gelegde bedreiging.

10. ECLI:NL:RBSHE:2011:BR5408

Geen jurisprudentie

11. ECLI:NL:RBZUT:2012:BV8879

Tijdens de beraadslaging is de rechtbank gebleken dat het onderzoek niet volledig is geweest. Het volgende is daartoe van belang.
Over verdachte is een multidisciplinair rapport gedateerd 23 februari 2012 opgemaakt door de psychiater drs. T. Zandi en de psycholoog drs. G.M. Jansen, beiden verbonden aan het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie, locatie Pieter Baan Centrum, te Utrecht.
Uit de bevindingen en de daaruit voortvloeiende eensluidende conclusies van deze deskundigen komt naar voren dat op basis van de observaties op de afdeling alsmede op basis van de informatie uit het milieurapport en dossiergegevens bij verdachte sprake is van een al jaren durend psychotisch toestandsbeeld. Dit toestandsbeeld vertoont aanwijzingen voor een waanstoornis, stoornissen in de vorm van het denken, achterdocht die samen met mentale desorganisatie in de vorm van vreemd en chaotisch gedrag kan gaan, maar ook angst voor wat er voor zijn gevoel om hem heen gebeurt.
De deskundigen concluderen dat betrokkene lijdt aan een reeds jaren bestaande ziekelijke stoornis van de geestvermogens in de vorm van een waanstoornis. De mate van psychotische ontregeling ten tijde van het ten laste gelegde is niet precies te reconstrueren. Dit hangt samen met de in ernst en omvang fluctuerende psychotische symptomatologie, de beperkingen in de beschikbare dossierinformatie en de geringe informatie die verdachte zelf hierover heeft gegeven.
Gezien het ernstig ontregelende ziektebeeld met grove vertekeningen van de realiteit en heftige paranoïde angsten, en gezien het chronische karakter daarvan, achten de deskundigen verdachte voor het hem tenlastegelegde volledig ontoerekeningsvatbaar.
Voorts komt uit de rapportage naar voren dat de deskundigen het recidivegevaar niet optimaal kunnen inschatten. Aangezien een mogelijk recidivegevaar sterk samenhangt met de paranoïde gekleurde psychotische belevingswereld, zou dit gevaar, hand in hand met het behandelsucces, sterk teruggedrongen kunnen worden. Nu er nog geen behandelervaring met verdachte is opgedaan is dit momenteel slecht in te schatten. De deskundigen concluderen vervolgens dat het recidivegevaar afdoende bestreden kan worden met het gebruik van medicatie, een gedwongen opname in een psychiatrisch ziekenhuis met de maximumduur van één jaar (in het kader van art. 37 Sr) met als doel hem via behandeling en begeleiding van de GGZ en aansluitend onder toezicht van de reclassering, duidelijk structuur te bieden.
Zonder vooruit te (willen) lopen op welke beoordeling dan ook, wenst de rechtbank door de deskundigen nader te worden geïnformeerd over hun bevindingen en met name voormelde conclusies. Daartoe zal bepaald worden dat de deskundigen op een nadere terechtzitting worden gehoord.
De rechtbank overweegt in dit verband dat in een aantal stukken in het strafdossier wordt beschreven dat verdachte in de dagen voorafgaand aan, vlak voor en tijdens de ten laste gelegde feiten (mogelijk) afwegingen danwel keuzes heeft of lijkt te hebben gemaakt, waarop in de bevindingen in het rapport terzake van de toerekeningsvatbaarheid niet, althans niet op een voor de rechtbank voldoende inzichtelijke wijze, is ingegaan.
Vragen zijn eveneens gerezen terzake de bevindingen in het rapport omtrent de geadviseerde maatregel, zulks in relatie tot het in het rapport beschreven chronische karakter van het ziektebeeld.

Deze en (mogelijk) andere vragen over de rapportage, die kort voor de terechtzitting van 29 februari 2012 beschikbaar is gekomen, zullen ter terechtzitting aan de deskundigen worden voorgelegd.

Bedreiger heeft psychose o.i.d. en moet dus onderzocht worden.

12. ECLI:NL:RBMNE:2013:2522

Betrouwbaarheid van de verklaringen van getuigen [benadeelde 1], [getuige 1] en [getuige 2]
De verdediging is van mening dat de rechtbank niet tot een bewezenverklaring kan komen van het tenlastegelegde. Daartoe heeft de raadsvrouw betoogd dat de verklaringen van de getuigen [benadeelde 1], [getuige 1] en [getuige 2] als onbetrouwbaar terzijde dienen te worden geschoven, zodat algehele vrijspraak moet volgen.

Anders dan de verdediging acht de rechtbank de verklaringen van voornoemde getuigen betrouwbaar. Zij hebben kort na het betreffende incident, in oktober 2010, bij de politie verklaringen afgelegd, waarna zij op verzoek van de verdediging in februari 2013 opnieuw zijn gehoord. Hun verklaringen bij de rechter-commissaris zijn op essentiële punten consistent met de verklaringen zoals afgelegd bij de politie.
Er zijn, zeker meer dan 2 jaar na het betreffende incident, geen redenen aanwijsbaar voor het afleggen van een valse verklaring, zoals door en namens de verdachte is gesuggereerd.
In dat kader merkt de rechtbank op dat voornoemde getuigen eveneens een belastende verklaring hebben afgelegd over aangever. Uit de verklaringen van voornoemde getuigen bij de rechter-commissaris volgt bovendien dat zij al geruime tijd geen contact meer hebben met aangever. De verklaringen van voornoemde getuigen vinden bovendien op essentiële punten steun in voornoemde verklaring van verdachte zelf.
De rechtbank zal dit verweer dan ook verwerpen.

De verdediging heeft betwist dat verdachte de in de tenlastelegging opgenomen woorden heeft gebezigd. Zijn woorden waren niet bedreigend van aard en zijn door aangever en voornoemde getuigen verkeerd geïnterpreteerd, aldus de verdediging.
Anders dan de verdediging is de rechtbank, gezien voornoemde bewijsmiddelen, van oordeel dat wettig en overtuigend bewezen is dat verdachte de woorden “Je vriendin heb ik gehad, je auto heb ik gehad en nu ben jij aan de beurt”, dan wel woorden van gelijke dreigende aard of strekking heeft gebezigd. Daarbij betrekt de rechtbank dat verdachte ter terechtzitting heeft verklaard dat hij bedreigende woorden heeft geuit in de richting van aangever. De rechtbank zal dit verweer verwerpen.

13. ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0912

Verdachte heeft aangeefster in haar eigen woning, de plek waar zij zich veilig en vertrouwd moet kunnen voelen, meermalen door geweld en bedreiging met geweld gedwongen tot het hebben van seks. Verdachte heeft daarbij onder meer een mes gehanteerd. Ook heeft verdachte aangeefster met de dood bedreigd en haar laptop vernield.
Verdachte heeft aldus meermalen op ernstige wijze de lichamelijke integriteit van aangeefster geschonden en zijn eigen seksuele behoeften gesteld boven haar lichamelijke integriteit. Dit rekent de rechtbank verdachte zwaar aan.

14. ECLI:NL:RBAMS:2013:8225

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan de bedreiging van [naam], medewerkster van de DWI, en overige personeelsleden van de DWI door een aantal tweets op Twitter te plaatsen met een voor voornoemde personen zeer bedreigende inhoud. Uit de aangifte van [naam 1] namens de DWI blijkt dat medewerkers van de DWI zich door de tweets van de verdachte ernstig bedreigd voelden. Voorts heeft aangeefster [naam] verklaard dat zij zich na het lezen van de twitterberichten persoonlijk bedreigd voelde en dat zij bang was dat de verdachte zijn woorden zou omzetten in daden. Het handelen van verdachte heeft bij voornoemde personen vrees teweeggebracht en het is verontrustend dat de bedreigingen zijn geuit ten aanzien van medewerkers met een dienstverlenende taak. Ook heeft de verdachte zich schuldig gemaakt aan de belediging van voornoemde [naam]. Door [naam] te beledigen heeft hij haar in haar goede naam en eer aangetast. Zij moet, als medewerker van de DWI, haar functie kunnen uitoefenen zonder met dergelijke beledigende situaties te worden geconfronteerd.

15. ECLI:NL:RBOBR:2013:5195

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan bedreigingen met de dood van de journalist [slachtoffer] naar aanleiding van een door deze geschreven krantenartikel, met de inhoud waarvan verdachte het niet eens was en waardoor hij zich benadeeld voelde.
Verdachte heeft daarmee een grote inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van [slachtoffer] en zijn lichamelijke integriteit aangetast. Uit de aangifte van [slachtoffer] blijkt dat de bedreigingen grote indruk op hem hebben gemaakt.
[slachtoffer] heeft als journalist de taak om via de media het publiek te informeren en eventueel zijn opinie te geven over diverse onderwerpen in de maatschappij. Hij moet die taak kunnen uitvoeren zonder te hoeven vrezen voor zijn leven of zijn lichamelijke gezondheid wanneer derden het niet eens zijn met zijn publicaties. Dat is ook in lijn met de persvrijheid zoals neergelegd in artikel 7 van de Grondwet.
De rechtbank tilt dan ook extra zwaar aan de bedreigingen door verdachte, nu die erop waren gericht om [slachtoffer] te belemmeren in zijn journalistieke werkzaamheden en de persvrijheid te beperken.

16. ECLI:NL:GHDHA:2013:4949

Geen jurisprudentie

17. ECLI:NL:RBZWB:2013:6686

Verdachte ontkent de feiten. Hij heeft ter zitting verklaard dat hij [slachtoffer 2] nooit heeft bedreigd. Hij zegt dat hij hem hooguit wel eens een corrigerende heeft tik gegeven, maar dat hij hem niet heeft mishandeld, zoals [slachtoffer 2] stelt. Hij kon [slachtoffer 2] niet eens aan de haren pakken omdat die gemillimeterd haar had. Verdachte kan het zich voorstellen dat hij tijdens een ruzie met [slachtoffer 1] wel eens verbaal jegens haar kan hebben gereageerd met een opmerking als "*Val dood*", maar als hij dat al heeft gedaan was dat niet met de intentie om haar met de dood te bedreigen.

Ook heeft verdachte [slachtoffer 2] en [slachtoffer 1] met de dood bedreigd door hen, in elkaars bijzijn en onder het tonen van een fileermes, dreigend te zeggen: "*Als jij bij mij weggaat, maak ik jullie allebei af!*".
Deze gedragingen van verdachte hebben angst en sterke gevoelens van onveiligheid teweeg gebracht bij [slachtoffer 2] en [slachtoffer 1] en hun omgeving, zoals blijkt uit hun verklaringen die zijn

opgenomen in de straf- en zorgdossiers en de schriftelijke slachtofferverklaring van [slachtoffer 2]. [slachtoffer 2] omschrijft dat hij zich niet vrij voelde thuis en steeds op zijn hoede was, omdat hij er rekening mee hield dat verdachte hem ieder ogenblik geweld aan kon doen, zelfs zonder dat daar aanleiding voor was. Hij heeft zo lang hij zich dat herinneren slaapproblemen en hij is door de mishandelingen argwanend geworden ten opzichte van andere mensen.

18. ECLI:NL:RBLIM:2013:12127

De raadsman heeft daarnaast aangevoerd dat er onvoldoende bewijs is dat verdachte, [naam slachtoffer] bedreigd heeft met de bewoordingen zoals die in de tenlastelegging staan.
De rechtbank is van oordeel dat de bedreiging met bewoordingen uit de tenlastelegging, althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking, bewezen kunnen worden. Beide opsporingsambtenaren van de gemeente hebben in hun verklaring dreigende woorden gehoord die in lijn liggen met de bedreigende bewoordingen die aangever stelt te hebben gehoord.[naam getuige] heeft aangegeven dat hij zag dat de bedreigende woorden bij aangever ook bedreigend overkwam Verdachte heeft [naam slachtoffer] verbaal bedreigd terwijl hij [naam slachtoffer] achterna rende. [naam slachtoffer] was op dat moment erg bang. Ook voor omstanders kan zo’n situatie gevoelens van onveiligheid opwekken.

19. ECLI:NL:RBLIM:2014:1468

op 26 december 2012 in de gemeente Landgraaf [slachtoffer] en [slachtoffer 2] heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, immers heeft verdachte
- opzettelijk dreigend genoemde [slachtoffer 2] een schroevendraaier voorgehouden en deze dreigend de woorden toegevoegd: “Ik steek je kapot” althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking;
- opzettelijk dreigend genoemde [slachtoffer 2] en [slachtoffer] grote keien voorgehouden en dezen dreigend de woorden toegevoegd: “Ik sla jullie de koppen in”, althans woorden van gelijke dreigende aard of strekking.
De rechtbank acht niet bewezen hetgeen meer of anders is ten laste gelegd. Verdachte zal daarvan worden vrijgesproken.

20. ECLI:NL:RBNNE:2014:308

Eén van de diefstallen ging gepaard met bedreiging met geweld tegen twee medewerkers van de Albert Heijn. Daarnaast heeft verdachte twee medewerkers van de Jumbo bedreigd met een bijl. Verdachte heeft hiermee bij de slachtoffers onrust en gevoelens van onveiligheid veroorzaakt. Vooral de bedreiging met een bijl rekent de rechtbank verdachte zwaar aan. Namens aangever [aangever 4] is ter terechtzitting in een slachtofferverklaring uiteengezet wat voor impact dit feit op hem heeft gehad.

21. ECLI:NL:RBGEL:2014:669

[slachtoffer 1] woont in de [straat 1] te Nijmegen en is de buurvrouw van de broer van verdachte. Zij heeft in de ochtend van 29 april 2013 de politie heeft gebeld in verband met geluidsoverlast. Zij stond met politieagenten [verbalisant 2] en [verbalisant 1] te praten toen verdachte zijn woning uit kwam lopen. Zij hoorde verdachte zeggen: “Wat ben jij toch laf en als deze twee er niet waren, brak ik nu je nek". Verbalisant [verbalisant 2] zag dat verdachte in de richting van aangeefster liep en hoorde dat hij haar met dreigende taal aansprak. Het maakt niet uit dat verbalisant [verbalisant 2] zich de letterlijke bewoordingen van de bedreiging niet meer herinnerde.

Dat aangeefster deze bedreiging serieus nam, is begrijpelijk omdat verdachte later die nacht zijn broer heeft neergestoken. De rechtbank vindt bewezen dat verdachte aangeefster heeft bedreigd met de dood.

22. ECLI:NL:GHLEE:2011:BQ0230

Het hof heeft de op te leggen straf bepaald op grond van de aard en ernst van de feiten, de omstandigheden waaronder de feiten zijn begaan en de persoon van verdachte. Daarbij heeft het hof in het bijzonder het navolgende in aanmerking genomen.
Verdachte heeft op 12 maart 2009 hoofdagent van politie [benadeelde] met de dood bedreigd en heeft zich vervolgens tegen zijn aanhouding verzet. Politieambtenaren verdienen gezien de rol die zij in de samenleving vervullen, respect, en hoeven zich tijdens de uitoefening van hun werk - anders dan de raadsman ter terechtzitting heeft gesuggereerd - dergelijke bedreigingen niet te laten welgevallen. Het gedrag van verdachte, dat bij [benadeelde] gevoelens van angst en onveiligheid teweeg heeft gebracht, getuigt van een gebrek aan respect en is onacceptabel.
Ten nadele van verdachte spreekt dat hij blijkens een hem betreffend uittreksel uit het justitieel documentatieregister d.d. 1 maart 2011, in het verleden meermalen onherroepelijk is veroordeeld ter zake van misdrijven, waaronder bedreiging. Deze veroordelingen hebben hem er kennelijk niet van weerhouden opnieuw (soortgelijke) strafbare feiten te begaan.

23. ECLI:NL:RBSHE:2008:BD9188

Met betrekking tot het tweede gedachtestreepje van de tenlastelegging:
Op 2 maart 2007 is door verdachte naar de GSM van [slachtoffer] gebeld. [slachtoffer] heeft verdachte in dit gesprek medegedeeld dat dit niet de gebruikelijke weg was.3
Het standpunt van de verdediging.
De verdediging stelt zich op het standpunt dat het onder het eerste gedachtestreepje tenlastegelegde niet wettig en overtuigend kan worden bewezen. Verdachte heeft weliswaar tegen verbalisant [verbalisant 1] geroepen dat hij weet waar [slachtoffer] woont en dat hij hem van zijn flat zal afgooien, maar verdachte heeft [slachtoffer] met deze woorden niet willen bedreigen. Het betrof naar de mening van de verdediging een woede-uitbarsting in een alleszins begrijpelijke situatie. Het voornoemde wordt ondersteund door het proces-verbaal van bevindingen d.d. 5 maart 2007 op pagina 35, waaruit blijkt dat verdachte zegt dat hij niet van plan was om naar de flat van [slachtoffer] te gaan omdat deze dubbel beveiligd was en hij er toch niet in zou komen.

De officier van justitie acht het onder het tweede gedachtestreepje tenlastegelegde niet wettig en overtuigend bewezen. De officier van justitie twijfelt niet aan het feit dat het telefoongesprek heeft plaatsgevonden. Zij acht echter niet wettig en overtuigend bewezen dat de inhoud van het gesprek bedreigend was, mede gelet op de vier ontlastende getuigenverklaringen in het dossier.

Het oordeel van de rechtbank.
Ten aanzien van het onder het eerste gedachtestreepje tenlastegelegde overweegt de rechtbank het navolgende.
De verdediging heeft zich op het standpunt gesteld dat verdachte met diens uitlating op het politiebureau d.d. 1 maart 2007 geen opzet op de bedreiging van [slachtoffer] had. Dit zou onder meer blijken uit de verklaring van verdachte jegens verbalisant, waarin verdachte aangeeft niet daadwerkelijk van plan te zijn om [slachtoffer] van zijn flat te gooien.4 Naar het oordeel van de

rechtbank betreft het hier echter een uitlating die naar de aard van de bewoordingen in het algemeen vrees kan opwekken. Hierbij merkt de rechtbank op dat voor een voltooide bedreiging niet is vereist dat de dader het voornemen heeft om de bedreiging te realiseren. De bedreiging hoeft voorts niet plaats te vinden met enig bijkomend oogmerk.
Gezien de reeds genoemde vaststaande feiten met betrekking tot dit deel van de tenlastelegging en het vooroverwogene acht de rechtbank het onder het eerste gedachtestreepje tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen.
Ten aanzien van het onder het tweede gedachtestreepje tenlastegelegde overweegt de rechtbank het navolgende.
Verdachte erkent het telefoongesprek met [slachtoffer] te hebben gevoerd op 2 maart 2007. Over hetgeen [slachtoffer] in dit gesprek zou hebben gezegd zijn verdachte en [slachtoffer] het in grote lijnen eens. [slachtoffer] verklaart daarnaast dat hij door verdachte is bedreigd in dit gesprek.
De rechtbank heeft anders dan de officier van justitie en de verdediging uit de hierna te duiden wettige bewijsmiddelen de overtuiging gekregen dat verdachte de tenlastegelegde bewoordingen in het telefoongesprek heeft geuit en dat zij wel degelijk een bedreiging inhielden.
De rechtbank acht het in dit verband van belang dat [slachtoffer] hiervan aangifte heeft gedaan, terwijl hij op dat moment geen kennis had van hetgeen verdachte een dag eerder op het politiebureau met betrekking tot [slachtoffer] had gezegd.5 Naar het oordeel van de rechtbank is het niet aannemelijk dat de aangifte onjuistheden bevat en vals is: van een belang van [slachtoffer] in dit verband is blijkens het verhandelde ter terechtzitting niet gebleken. De rechtbank neemt hierbij in aanmerking dat [slachtoffer] zijn verklaring met betrekking tot het gebeuren tijdens het getuigenverhoor bij de rechter-commissaris op consistente wijze heeft herhaald.6
Gezien de reeds genoemde vaststaande feiten met betrekking tot dit deel van de tenlastelegging en het vooroverwogene gaat de rechtbank voorbij aan de door de verdediging genoemde getuigenverklaringen en acht de rechtbank het onder het tweede gedachtestreepje tenlastegelegde eveneens wettig en overtuigend bewezen. Mede gelet op de context waarin deze woorden zijn geuit – verdachte heeft in een periode waarin hij ook volgens zijn eigen verklaring kwaad was op [slachtoffer], deze op zijn privénummer gebeld – acht de rechtbank ook deze uitlatingen bedreigend.

24. ECLI:NL:RBLIM:2013:9035

Geen jurisprudentie

25. ECLI:NL:GHLEE:2011:BU1945

De hierna te melden strafoplegging is in overeenstemming met de aard en de ernst van het bewezenverklaarde en de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van verdachte, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.
Verdachte heeft zich op 27 februari 2009 schuldig gemaakt aan bedreiging van [benadeelde]. Hij heeft met een fietsketting gezwaaid en daarbij [benadeelde] de woorden toegevoegd: "Kom jij maar samen met [naam] naar buiten. Ik maak jullie dood. Ik sla jullie onder de grond." Verdachte heeft daarmee de lichamelijke integriteit en het veiligheidsgevoel van het slachtoffer aangetast.
Daarnaast heeft verdachte zich op 13 maart 2009 schuldig gemaakt aan het beschadigen van de deur van de woning, die werd bewoond door [benadeelde]. Verdachte heeft door dit handelen (financiële) schade en hinder toegebracht en heeft er blijk van gegeven geen respect te hebben voor het eigendomsrecht van een ander.
Verdachte heeft zich tot slot op 20 mei 2009 schuldig gemaakt aan poging tot zware mishandeling en mishandeling van [slachtoffer 1]. Hij heeft stekende bewegingen gemaakt in de richting van

[slachtoffer 1] en daarbij dreigende woorden uitgesproken. Daarnaast heeft verdachte [slachtoffer 1] met kracht tegen het hoofd gestompt. Door aldus te handelen heeft verdachte inbreuk gemaakt op de lichamelijke integriteit van [slachtoffer 1].
Het hof heeft acht geslagen op een verdachte betreffend uittreksel uit de justitiële documentatie van 29 juli 2011. Daaruit is - ten nadele van verdachte - gebleken dat hij eerder ter zake van (soortgelijke) strafbare feiten onherroepelijk is veroordeeld tot vrijheidsstraffen.

Bijlage 3: overzicht discussieregels pragma-dialectiek

	Naam	Inhoud
1.	vrijheidsregel	De discussianten mogen elkaar niet beletten standpunten of twijfel naar voren te brengen.
2.	verdedigingsplichtregel	Een discussiant die een standpunt naar voren brengt, is verplicht dit desgevraagd te verdedigen.
3.	standpuntsregel	Een aanval op een standpunt moet betrekking hebben op het standpunt dat ook werkelijk door de andere partij naar voren is gebracht.
4.	relevantieregel	Een standpunt mag alleen worden verdedigd door argumentatie naar voren te brengen die op dit standpunt betrekking heeft.
5.	verzwegen-argumentregel	Iemand mag de tegenpartij niet ten onrechte verzwegen argumenten toeschrijven of zich aan de verantwoordelijkheid voor één van zijn eigen verzwegen argumenten onttrekken.
6.	uitgangspuntregel	Iemand mag niet ten onrechte iets als een gemeenschappelijk uitgangspunt presenteren of ten onrechte ontkennen dat iets een gemeenschappelijk uitgangspunt is.
7.	argumentatieschemaregel	Een standpunt mag niet als afdoende verdedigd worden beschouwd als de verdediging niet plaatsvindt door middel van een geschikt argumentatieschema dat correct is toegepast.
8.	geldigheidsregel	De redeneringen die in de argumentatie tot uitdrukking worden gebracht, moeten geldig zijn of door explicitering van één of meerdere verzwegen argumenten geldig gemaakt kunnen worden.
9.	afsluitingsregel	Een mislukte verdediging van een standpunt moet ertoe leiden dat de protagonist zijn standpunt intrekt en een afdoende verdediging van een standpunt dat de antagonist zijn twijfel aan het standpunt intrekt.
10.	taalgebruiksregel	De discussianten mogen geen formuleringen gebruiken die onvoldoende duidelijk zijn of verwarrend dubbelzinnig zijn en moeten de formuleringen van de tegenpartij zo correct mogelijk interpreteren.